

Empirisk analyse af revisors praksis for fastlæggelse af væsentlighed

Empirical analysis of auditor's practice for
determining materiality

Kandidatafhandling

Samantha Molz

CPR nr: XX XX XX XX

Studium

Cand.merc.aud

Institution

Institut for Regnskab og Revision

Afleveringsdato

15. september 2017

Vejleder Marianne Zander Svenningsen

Afhandlingen består af 164.116 anslag svarende til 72 normalsider

Executive summary

The main purpose of the thesis is to investigate, how the auditor determines the materiality and the challenges related to this. Furthermore, the thesis discusses whether the guidelines are sufficient.

The auditor's determination of materiality is a question of professional judgment, and affected by the auditor's understanding of the financial information needs of the users of the financial statement. The determination of materiality is a complex and dynamic process and not a simple mechanical calculation.

Through five interviews with audit partners, I have examined how the auditor determines the materiality and what challenges the auditor identifies in the process. The analysis showed that the aspects that plays the largest role in the determination of benchmark, is an overall knowledge of the customer, including the type of business, the users of the financial statement and the industry. Moreover, the analysis showed that in relation to determining an appropriate percentage for the chosen benchmark, it is once again the knowledge of the customer that is in focus. According to the determination of performance materiality, the management and the finance department is taken into consideration. Additionally the analysis found a tendency towards a mechanical approach, but that this was not exclusively a simple calculation. When it comes to the revision as the audit progress, this are made, if the auditor finds it to be relevant, but that this is seldom the case in praxis. Finally, the analysis showed that the challenges related to determination of materiality is primarily concerned with that of quality control, which engenders a more or less mechanical approach to the determination. The discussion about whether the guidelines are sufficient begins by focusing on the fact that the ISA 320 is already relatively extensive. In spite of that, the guidelines are limited. In this way, new and more thoroughly detailed guidelines may be beneficial, but there is a risk of increasing the mechanical approach even more. Especially for the young auditors, without the capabilities to do professional judgment.

Indholdsfortegnelse

EXECUTIVE SUMMARY	2
KAPITEL 1 – INDLEDNING	5
1.1 EMNE	5
1.2 PROBLEMFELT	6
1.3 PROBLEMFORMULERING	6
1.3.1 UNDERSPØRGSMÅL	7
1.4 AFGRÆNSNING	7
1.5 BEGREBSDEFINITIONER	8
1.5.1 VÆSENTLIGHED	8
1.5.2 REVISOR	8
1.5.3 REGNSKABSBRUGER	8
1.5.4 OFFENTLIGHEDENS TILLIDSREPRÆSENTANT SAMT GOD REVISORSKIK	9
1.5.5 REVISIONSPÅTEGNING	9
1.6 STRUKTUR	9
KAPITEL 2 – METODE	12
2.1 VIDENSKABSTEORI	13
2.2 KVANTITATIV OG KVALITATIV	13
2.3 VALG AF EMPIRI	14
2.4 KVALITET AF EMPIRI	16
KAPITEL 3 – TEORI	18
3.1 REVISORS FORMÅL	18
3.2 PRINCIPAL-AGENT TEORIEN	20
3.3 KOALITIONSMODELLEN	22
3.4 REVISIONSRISIKOMODELLEN	23
3.5 DELKONKLUSION	25
3.6 VÆSENTLIGHED I ET TEORETISK PERSPEKTIV	26
3.6.1 DEFINITION AF VÆSENTLIGHED	26
3.6.2 HVORDAN VÆSENTLIGHED ANVENDES	27
3.6.3 FASTLÆGGELSE AF VÆSENTLIGHED	27
3.7 DELKONKLUSION	33
KAPITEL 4 – EMPIRI	34
4.1 MEDVIRKENDE INFORMANTER	34
4.1.1 CARSTEN INGEMANN JOHANSEN	35
4.1.2 REVISOR A	35
4.1.3 MICK ANDERSEN	36
4.1.4 REVISOR B	36
4.1.5 ANDRÉ HELIN	36
4.2 PRÆSENTATION AF DATAGRUNDLAG	37
4.2.1 INFORMANTERNES BESVARELSE AF HOVEDSPØRGSMÅLENE	38
4.3 DATAGRUNDLAGETS TIDSHORISONT	46
KAPITEL 5 – ANALYSE	47
5.1 VALG AF BENCHMARK	47
5.1.1 FORHOLD DER PÅVIRKER VALG AF BENCHMARK	50
5.2 BRUG AF PROCENTSATSER	54

5.2.1 FORHOLD DER PÅVIRKER IDENTIFIKATIONEN AF EN PASSENDE PROCENTSATS	55
5.3 VÆSENTLIGHED VED UDFØRELSE	58
5.3.1 FORHOLD DER PÅVIRKER VÆSENTLIGHED VED UDFØRELSE	59
5.3.2 ANVENDTE HAIRCUT	61
5.3.3 ANVENDELSEN AF VÆSENTLIGHED VED UDFØRELSE	62
5.4 GRÆNSEN FOR KLART UBETYDELIGE FEJL	63
5.4.1 FORHOLD DER PÅVIRKER VALG AF GRÆNSEN FOR KLART UBETYDELIGE FEJL	64
5.5 GENOVERVEJELSE SOM REVISIONEN SKRIDER FREM	66
5.5.1 HVORLEDES VÆSENTLIGHEDSNIVEAUET GENOVERVEJES LØBENDE	66
5.6 UDFORDRINGER VED FASTLÆGGELSE AF VÆSENTLIGHEDSNIVEAUET	69
5.7 DELKONKLUSION	72
 KAPITEL 6 – DISKUSSION	 74
6.1 ER DE GÆLDENDE RETNINGSLINJER TILSTRÆKKELIGE?	74
6.2 DELKONKLUSION	76
 KAPITEL 7 – KONKLUSION OG PERSPEKTIVERING	 77
7.1 KONKLUSION	77
7.2 PERSPEKTIVERING	80
 KAPITEL 8 – ANVENDTE FORKORTELSER	 82
 KAPITEL 9 – LITTERATURLISTE	 83
9.1 BØGER	83
9.2 ARTIKLER	83
9.3 WEBARTIKLER	83
9.4 LOVE OG STANDARDER	83
9.5 ANDET MATERIALE	84
 KAPITEL 10 – BILAG	 85
10.1 BILAG 1 – INTERVIEW CARSTEN INGEMANN JOHANSEN	85
10.2 BILAG 2 – INTERVIEW REVISOR A	91
10.3 BILAG 3 – ANDRE HELIN	98
10.4 BILAG 4 – MICK ANDERSEN	106
10.5 BILAG 5 – REVISOR B	111

Kapitel 1 – Indledning

1.1 Emne

Revisors overordnede formål med en revision er at opnå høj grad af sikkerhed for, at regnskabet som helhed ikke indeholder væsentlig fejlinformation, uanset om dette skyldes fejl eller besvigelser, samt at forsyne regnskabet med en erklæring.¹

Således skal revisors erklæring styrke regnskabsbrugernes tillid til regnskabet. Dette opnås ved, at revisor udtrykker en konklusion om, hvorvidt regnskabet i alle væsentlige henseender er udarbejdet i overensstemmelse med en relevant begrebsramme.² På den måde fungerer påtegningen som revisors eneste kommunikationsmiddel over for offentligheden.

Revisors vurdering af væsentlighed tager afsæt i, hvad der må forventes at kunne påvirke de økonomiske beslutninger, som regnskabsbrugerne træffer på baggrund af regnskabet.³ Således er væsentlighed helt essentielt i forhold til den grundlæggende forståelse for og udførelse af en revision. Til trods for dette er der i revisionsbranchen stadig debat om, hvorledes væsentlighed fastlægges.

Fastlæggelsen af væsentlighed er en kompleks og dynamisk proces, idet begrebet både er abstrakt og subjektivt. Lovgivning og revisionshusenes praksis opstiller retningslinjer, som revisor skal overveje. Det er herefter op til den enkelte revisors faglige vurdering at fastlægge, hvilke finansielle informationer der er væsentlige, og hvilke der er uvæsentlige for regnskabsbrugerne.⁴ Revisor skal derfor have et indgående kendskab til virksomheden samt dens interesser, såfremt den faglige vurdering skal foretages optimalt. Fastlæggelse af væsentlig er således ikke en standardiseret praksis, men kan dog til tider virke som en simpel og mekanisk proces.

I henhold til ovenstående, findes det subjektive aspekt i henhold til væsentlighed særdeles interessant, hvorfor det ønskes at undersøge, hvordan væsentlighed fastlægges i praksis samt hvorledes revisors faglige vurdering inddrages, herunder hvilke udfordringer der er forbundet med fastlæggelsen. Både i forhold til hvorvidt

¹ ISA 200.11

² ISA 200.3

³ ISA 320.2

⁴ ISA 320.4

lovgivningen overholdes og om vejledninger i ISA 320 samt i Fondsrådets notat om væsentlighed er tilstrækkelige.

1.2 Problemfelt

Væsentlighed er et af de mest grundlæggende begreber inden for revision, og er afgørende for både revisionsprocessen samt regnskabsbrugerne, der tager økonomiske beslutninger på baggrund af det reviderede regnskab. Således kan et fejlbehæftet væsentlighedsniveau have alvorlige konsekvenser for aktionærer, långivere, leverandører mv. Fastlæggelsen stiller derfor krav til revisors faglige vurdering, hvilket er essentielt i forhold til, hvilke parametre fastlæggelsen skal basere sig på. Til trods for dette, findes der relativt få love og vejledninger, som guider revisor i processen. Endvidere er det begrænset, hvad der findes af afhandlinger og videnskabelige artikler om emnet.

Som konsekvens af ovenstående vil denne afhandling omhandle, hvilke faktorer der påvirker revisors fastlæggelse af væsentlighedsniveauet, herunder hvorledes den faglige vurdering inddrages i processen, og hvilke udfordringer der er forbundet hermed. Dette har udmøntet sig i nedenstående problemformulering, med 6 tilhørende underspørgsmål.

1.3 Problemformulering

”Hvilke faktorer påvirker revisors fastlæggelse af væsentlighedsniveauet, og hvilke udfordringer er der forbundet hermed?”

For at kunne besvare ovenstående problemformulering fyldestgørende, er der udarbejdet en række underspørgsmål, som afhandlingen vil være bygget op omkring.

1.3.1 Underspørgsmål

- 1 Hvorfor er det relevant at fastlægge et væsentlighedsniveau ved en revision?
- 2 Hvorledes fastlægges væsentlighedsniveauet ud fra et teoretisk perspektiv?
- 3 Hvordan fastlægger revisor væsentlighedsniveauet i praksis?
- 4 Hvordan anvender revisor sin faglige vurdering ved fastlæggelsen af væsentlighedsniveauet?
- 5 Hvilke udfordringer eksisterer der i forbindelse med fastlæggelsen af væsentlighedsniveauet?
- 6 Er de gældende retningslinjer tilstrækkelige?

1.4 Afgrænsning

Nedenfor foretages afgrænsninger, der sikrer, at nærværende afhandlings problemstilling bliver behandlet kvalificeret.

Først og fremmest forudsættes det i afhandlingen, at læseren har indgående kendskab til revision og regnskab samt de fagbegreber, der bliver anvendt i revisionsbranchen. Således vil fagbegreber kun blive forklaret, hvis dette findes relevant.

Der vil i afhandlingen kun blive foretaget en analyse af praksis for danske revisors fastlæggelse af væsentlighed og de udfordringer, der er forbundet hermed, da analysen udelukkende bygger på interviews af danske statsautoriserede og registrerede revisorer. Endvidere vil nærværende afhandling ikke fokusere på regnskabsbrugernes behov og hvilket væsentlighedsniveau de finder relevant.

Der er af American Institute of Certified Public Accountants (AICPA) foretaget analyser, der konkluderer, at der ingen væsentlige forskelle er mellem ISA'erne og US GAAS⁵, hvorfor der i nærværende afhandling vil blive taget udgangspunkt i ISA'erne. Således vil denne afhandling ikke forholde sig yderligere til krav ifølge nationale revisionsstandarder.

I forhold til væsentlighedsbegrebet vil afhandlingen kun tage udgangspunkt i afgivelsen af revisionspåtegninger. Konsekvensen heraf er, at læseren ikke vil stifte bekendtskab med væsentlighedsbegrebet i forhold til andre erklæringstyper, herunder udvidet gennemgang, review og andre erklæringer uden sikkerhed.

⁵ AICPA (2014)

Ligeledes vil afhandlingen kun berøre begrebet væsentlighed og fastlæggelsen heraf for regnskabet som en enhed, og ikke væsentlighed i forbindelse med koncernrevision. Ydermere vil afhandlingen ikke berøre fastlæggelsen af væsentlighedsniveau i forbindelse med revision af offentlige virksomheder.

Afhandlingens primære undersøgelser baseres på empiri, som er indhentet via interviews af revisorer. Hermed afgrænses der fra at foretage spørgeskemaundersøgelser. Det skal dog nævnes, at konklusionerne kan være anderledes, såfremt fremgangsmåden er en anden.

Al information i afhandlingen er fundet frem til den 20. august 2017, hvorfor informationer fremkommet efter denne dato ikke vil blive medtaget i afhandlingen.

1.5 Begrebsdefinitioner

For at kunne give læseren de nødvendige forudsætninger i forbindelse med denne afhandling, vil de mest centrale begreber i afhandlingen derfor blive defineret nedenfor.

1.5.1 Væsentlighed

I afhandlingen vil der ved anvendelse af begrebet *"væsentlighed"* henvises til væsentlighed for regnskabet som helhed. For at kunne definere væsentlighed tages der udgangspunkt i ISA 320, som omhandler væsentlighed ved planlægning og udførelse af en revision. Dette er nærmere defineret i afsnit 3.6.1.

1.5.2 Revisor

Når begrebet *"revisor"* anvendes, henvises der her til en statsautoriseret revisor eller registreret revisor, som er godkendt af Erhvervsstyrelsen i henhold til Revisorloven §3.

1.5.3 Regnskabsbruger

I henhold til Årsregnskabsloven §12, stk. 2, er regnskabsbrugere defineret som følger:

"De omhandlede regnskabsbrugere er personer, virksomheder, organisationer og offentlige myndigheder m.v., hvis økonomiske beslutninger normalt må forventes at blive påvirket af en årsrapport, herunder nuværende og mulige virksomhedsdeltagere,

kreditorer, medarbejdere, kunder, alliancepartnere, lokalsamfundet samt tilskudsgivende og fiskale myndigheder."

Således vil ovenstående definition lægges til grund for nærværende afhandlings anvendelse af begrebet *"regnskabsbruger"*.

1.5.4 Offentlighedens tillidsrepræsentant samt god revisorskik

I henhold til Revisorloven er revisor offentlighedens tillidsrepræsentant.⁶ Ydermere påpeges det i Revisorlovens §16, stk. 1, at revisor skal udføre sine opgaver i overensstemmelse med god revisorskik. Dette defineres som følger i Revisorloven:

"... herunder udvise den nøjagtighed og hurtighed, som opgavernes beskaffenhed tillader. God revisorskik indebærer desuden, at revisor skal udvise professionel skepsis, integritet, objektivitet, fortrolighed, professionel adfærd, professionel kompetence og fornøden omhu ved udførelsen af opgaverne."

Således vil ovenstående definition lægges til grund for nærværende afhandlings anvendelse af begrebet *"god revisorskik"*.

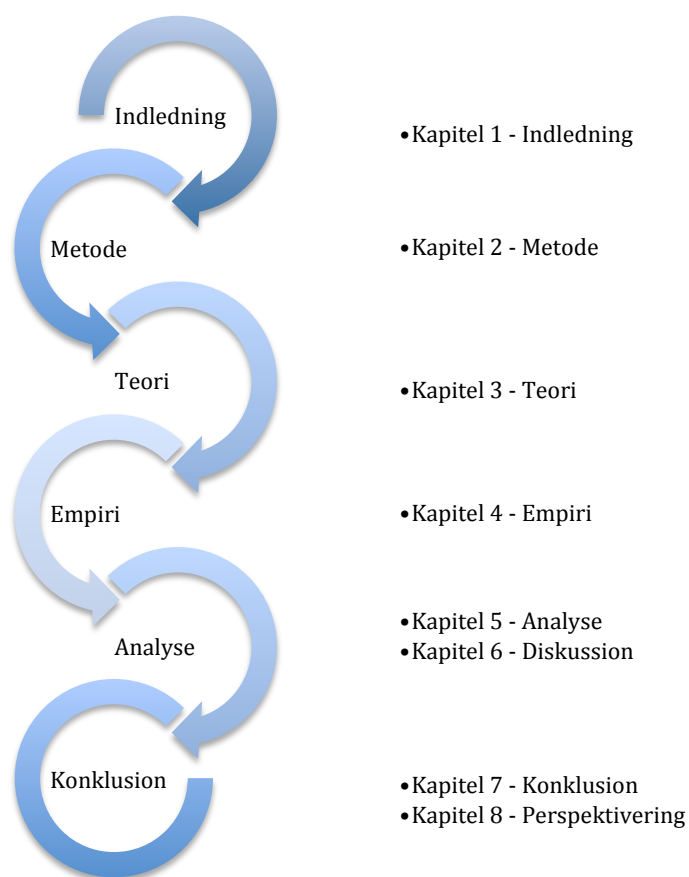
1.5.5 Revisionspåtegning

Begreberne *"påtegning"*, *"erklæring"* og *"revisionspåtegning"* anvendes i flæng, hvorfor der således ikke vil være forskel på definitionen, da de alle betragtes som revisors redskab til at kommunikere med regnskabsbrugerne. Ved anvendelse af disse begreber henvises der til den uafhængige revisors erklæring i henhold til ISA 700 samt Erklæringsbekendtgørelsen.

1.6 Struktur

Nedenstående figur 1.1 illustrerer afhandlingens struktur. Figuren er med til at give indsigt i, hvorledes afhandlingens problemformuleringen besvares.

⁶ Revisorloven §16, stk. 1



FIGUR 1.1 – Afhandlingens opbygning

Kilde: Egen tilvirkning

Til besvarelse af problemformuleringen er afhandlingen bygget op omkring 6 hovedområder; indledning, metode, teori, empiri, analyse og konklusion.

Ovenfor i figur 1.1 ses afhandlingens 8 kapitler fordelt på de 6 hovedområder, hvor dette indledende kapitel udgør afhandlingens første hovedområde.

Kapitel 2 vil først og fremmest redegøre for afhandlingens anvendte metode, samt hvorledes den anvendte empiri er indsamlet. Således vil der blive redegjort for de metodiske overvejelser samt den valgte tilgang til undersøgelsesdesignet.

Kapitel 3 vil forklare de væsentligste teorier, der ligger til grund for afhandlingens analyseafsnit, i forhold til den værdi teorierne tilfører afhandlingen. Kapitlet vil ligeledes redegøre for væsentlighed i et teoretisk perspektiv i henhold til ISA 320. Dette indebærer en beskrivelse af væsentlighedsdefinitionen, samt hvordan væsentlighed fastlægges.

I kapitel 4 vil datagrundlaget blive præsenteret. Dette indebærer en introduktion af informanterne samt deres svar på undersøgelsesdesignets hovedspørgsmål. Dette er med til at skabe et overblik over datagrundlaget, og fungerer ligeledes som en introduktion til afhandlingens empiriske analyse.

Den empiriske analyse foretages i kapitel 5. Dette omfatter en analyse af de foretagne interviews for på den måde at belyse, hvilke faktorer der påvirker revisors fastlæggelse af væsentlighedsniveauet, og hvilke udfordringer der er forbundet hermed. Analysen vil indeholde revisors brug af benchmark og dertilhørende procentsatser, væsentlighedsniveauet ved udførelsen og grænsen for ubetydelige fejl, samt en sammenholdelse af ovenstående på tværs af regnskabsklasser. Således har analysen til formål at besvare problemstillingen på baggrund af den teoretiske og empiriske del.

I kapitel 6 diskuteres, hvorvidt gældende retningslinjer er tilstrækkelige. Dette diskuteres med udgangspunkt i den indsamlede information fra de foregående kapitler. Det vil til slut blive vurderet, om der er et eventuelt behov for mere vidtgående vejledninger.

Kapitel 7 konkluderer på, med afsæt i afhandlingens samlede analyse og diskussion, hvilke faktorer der påvirker revisors fastlæggelse af væsentlighedsniveauet, og hvilke udfordringer der er forbundet hermed.

Til slut vil kapitel 8 indeholde en perspektivering.

Kapitel 2 – Metode

Afhandlingen har til hensigt at udforske forhold i relation til ovenstående problemformulering og således identificere og præcisere væsentlige problemstillinger. For at besvare nærværende afhandlings problemstilling foretages en eksplorativ undersøgelse, hvilket således er styrende for undersøgelsesdesignet.⁷

For at kunne undersøge og besvare afhandlingens eksplorative problemstilling, tages der afsæt i den induktive metodiske tilgang.⁸ Denne metode gør det muligt at tage udgangspunkt i enkelte hændelser, for på baggrund heraf at opnå en generel viden. Sagt med andre ord vil det på den måde være muligt at drage generelle slutninger om, hvilke faktorer der påvirker revisors fastlæggelse af væsentlighedsniveauet, og hvilke udfordringer der er forbundet hermed.⁹

Med afsæt i ovenstående vil afhandlingens undersøgelsesdesign¹⁰ i følgende kapitel blive præsenteret, herunder hvorledes afhandlingens problemstilling vil blive undersøgt, hvorledes der sikres en utvetydig besvarelse af problemformuleringen, samt hvilke metodiske overvejelser der er foretaget i relation til indsamling, analyse og tolkning af data.

Indledningsvist vil der i afsnit 2.1 blive redegjort for afhandlingens videnskabsteoretiske ståsted. I afsnit 2.2 vil valget mellem den kvantitative og kvalitative metode blive begrundet, herunder fordele og ulemper. I afsnit 2.3 redegøres der for afhandlingens valg af empiri, herunder hvilke empiriske metoder der er anvendt, og hvilke overvejelser der går forud for valget. Her belyses hvilke data der allerede er tilgængelige, og hvilke data der skal indsamles i forbindelse med besvarelsen af afhandlingens problemstilling. Til slut vil kapitlet i afsnit 2.4 indeholde en vurdering af den primære empiris kvalitet. Dette sker på baggrund af de tre kvalitetskriterier; *gyldighed* (validitet), *pålidelighed* (reliabilitet) og *tilstrækkelighed*.¹¹

⁷ Andersen, I., (2014), side 20

⁸ Andersen, I., (2014), side 31

⁹ Andersen, I., (2014), side 31

¹⁰ Et undersøgelsesdesign er betegnelsen for den måde, hvorpå du udforsker det fænomen, der er genstand for undersøgelsen. (Andersen, I., (2014), side 99)

¹¹ Olsen, P. B., (1999.), side 167 - 205

2.1 Videnskabsteori

Med udgangspunkt i videnskabsteoretiske arbejdsparadigmer vil denne afhandling blive udarbejdet efter det postpositivistiske paradigme. Dette begrundes med, at virkeligheden reelt eksisterer, men ikke vil kunne forstås til fuldstændighed. Til trods herfor har afhandlingen til hensigt at give læseren det mest objektive billede, selvom subjektivitet er uundgåelig.

Derudover tilegnes mere og mere viden i løbet af skriveprocessen, hvorfor afhandlingens problemstilling tager afsæt i det hermeneutiske paradigme, nærmere defineret som den hermeneutiske spiral. Denne bygger på princippet om, at helheden må forstås ud fra enkelte dele, og de enkelte dele må forstås ud fra en helhed, hvilket i praksis betyder, at hver gang der tilføres ny erfaring, vil det resultere i en ændring af den oprindelige helhedsopfattelse.¹²

2.2 Kvantitativ og kvalitativ

Afhandlingens eksplorative problemstilling er helt afgørende for metodevalget, herunder hvorvidt det er relevant at anvende den kvalitative eller kvantitative metode.

Den helt centrale forskel på den kvalitative og den kvantitative indsamlingsmetode er, at den kvantitative metode beskæftiger sig med anvendelse af numeriske værdier, hvorimod den kvalitative metode anvender alle andre former for data end tal.¹³ På den måde vil de to metoder kunne beskrive tendenser og fænomener, der er forskellige fra hinanden. Dette giver anledning til en række overvejelser, inden der tages en endelig beslutning om, hvorvidt den kvantitative metode, den kvalitative metode eller en kombination heraf skal anvendes, alt imens afhandlingens formål, problemtype og problemformulering holdes for øje.

Det er vurderet mest fordelagtigt at anvende den kvalitative metode, som bygger på et inddragelsesprincip, hvilket betyder, at alt der ikke kan udelades medtages. Fænomener vil i de fleste tilfælde være individuelle og subjektive, da denne indsamlingsprocedure ikke er standardiseret.¹⁴ Det interessante ved den kvalitative metode er, at undersøgelser kan foretages langt mere eksplorativ, hvorfor denne metode er ideel til

¹² Andersen, I. (2014), side 197

¹³ Andersen, I., (2014), side 25

¹⁴ Bjerg, O., (2006), side 11 – 28

brug for besvarelsen af afhandlingens problemstilling. Dog er det ved denne metode ikke muligt at konkludere på samfundsmæssige fænomener eller tendenser.¹⁵

Ulempen ved den kvalitative metode er imidlertid, at indsamlingen af kvalitativ data kan være udfordrende og ofte er langt mere tidskrævende.¹⁶ Dette skyldes, at kvalitative data bygger på mere dybdegående og subjektive metoder såsom interviews.¹⁷ Dog vurderes dette for værende ideelt i relation til at besvare problemstillingen, da det efterstræbes, at respondenterne bidrager med personlige holdninger og erfaringer, og ikke blot standardiserede svar. Og et interview giver netop indsigt i en enkelt persons subjektive vurderinger og holdninger, som således skal bidrage til at skabe et overblik over, hvad der er gældende i praksis. Derudover giver kvalitative data i form af foretagne interviews mulighed for yderligere at kunne spørge ind til besvarelsen af de stillede spørgsmål, hvis dette findes relevant. Dette vurderes således at bidrage positivt i søgen på at besvare afhandlingens problemstilling, da der opnås en dybere og mere nuanceret forståelse i henhold til vidensproduktionen.

Ovenstående vil således danne ramme om en undersøgelse af, hvordan revisor fastlægger væsentlighedsniveauet i praksis, og hvilke udfordringer der er forbundet hermed.

2.3 Valg af empiri

Fællesbetegnelsen for det materiale, der i afhandlingen benyttes til at besvare problemformuleringen og de dertilhørende underspørgsmål, er empiri.¹⁸ Det findes relevant at tydeliggøre, hvorledes den indhentede viden anvendes, hvorfor der i det følgende vil blive redegjort for hvilken empiri, der ligger til grund for undersøgelsen.

Der skelnes mellem primær og sekundær empiri. Data, som er indsamlet og produceret i forbindelse med besvarelse af denne afhandlings problemformulering, betegnes som primær empiri, mens allerede eksisterende data, som er tilgået af andre, kaldes sekundær empiri.¹⁹

¹⁵ Bjerg, O., (2006), side 11 – 28

¹⁶ Andersen, I., (2014), side 45

¹⁷ Andersen, I., (2014), side 25

¹⁸ Andersen, I., (2014), side 24

¹⁹ Andersen, I., (2004), side 137

I søgen på at besvare problemstillingen, vedrørende hvilke faktorer der påvirker revisors fastlæggelse af væsentlighedsniveauet samt hvilke udfordringer der er forbundet hermed, benyttes der både primær og sekundær empiri. Den primære empiri er indsamlet ved hjælp af interviews med højt specialiserede fagpersoner. På den måde opnås mest mulig viden om emnet, hvor der ligeledes er mulighed for at få nye synsvinkler herpå. Spørgeguiden, som er udarbejdet til brug for interviewene, tager udgangspunkt i åbne spørgsmål, for netop at undgå standardiserede svar, jævnfør afsnit 2.2.²⁰ Afhandlingens primære empiri, herunder hvilke overvejelser der ligger til grund for valget af personer, præsenteres i kapitel 4.

Den sekundære empiri består i afhandlingen af faglitteratur, videnskabelige artikler, tidsskrifter, offentlige rapporter samt lovgivning. Derudover er internettet blevet brugt som informationskilde. Det skal påpeges, at der ved anvendelse af sekundær empiri tages højde for, hvem der har udarbejdet det, og hvornår det er fra. Det vurderes, at den sekundære empiri, der er anvendt i afhandlingen, besidder høj grad af pålidelighed.

Nedenstående tabel 2.1 illustrerer den anvendte empiri i forhold til hvert af afhandlingens 6 underspørgsmål.

	Empiri Type	Type
Underspørgsmål 1	Sekundær empiri	Lovgivning (ISA 200), lærebøger, artikler
Underspørgsmål 2	Sekundær empiri	Lovgivning (ISA 320), lærebøger
Underspørgsmål 3	Primær empiri og sekundær empiri	Interviews af revisorer
Underspørgsmål 4	Primær empiri og sekundær empiri	Interviews af revisorer
Underspørgsmål 5	Primær empiri og sekundær empiri	Interviews af revisorer
Underspørgsmål 6		Bygger på forudgående analyser

Tabel 2.1 – Afhandlingens anvendelse af empiri

Kilde: Egen tilvirkning

²⁰ Andersen, I., (2014), side 152

Tabel 2.1 nedenfor viser, at der i forbindelse med underspørgsmål 1, hvori væsentlighedsniveauets relevans ønskes belyst, gennemgås generel revisionsteori på baggrund af sekundær empiri.

I forbindelse med underspørgsmål 2, hvor fastlæggelsen af væsentlighed ud fra et teoretisk perspektiv søges afdækket, benyttes ligeledes sekundær empiri i form af lovgivning, herunder ISA 320.

Til besvarelsen af underspørgsmål 3 – 5 anvendes den primære empiri. Den primære empiri i form af interviewene bidrager til at afdække revisors praksis for fastlæggelsen af væsentlighed, herunder hvorledes revisor inddrager sin faglige vurdering og hvilke udfordringer der er forbundet hermed. I kombination med den primære empiri anvendes desuden sekundær empiri til besvarelsen af disse underspørgsmål.

Besvarelse af underspørgsmål 6, hvor det diskuteres, hvorvidt de gældende retningslinjer er tilstrækkelige, sker på baggrund af den forudgående analyse.

2.4 Kvalitet af empiri

I følgende afsnit vil kvaliteten af den primære empiri samt troværdigheden heraf blive vurderet. Denne vurdering foretages i henhold til kvalitetskriterierne. Derudover vil det blive vurderet, hvorledes den primære empiri skal danne grundlag for besvarelsen af problemformuleringen, og således i hvor høj grad den primære empiri bidrager til besvarelsen af problemformuleringen. I afsnittet inddrages følgende kriterier: *gyldighed* (validitet), *pålidelighed* (reliabilitet) og *tilstrækkelighed*.²¹

Interviewenes gyldighed dækker over, hvorvidt der er overensstemmelse mellem empirien og problemstillingen.²² Sagt på en anden måde, hvorvidt interviewspørgsmålene stilles korrekt, i forhold til det der ønskes undersøgt. Dette vurderes at være tilfældet, da spørgeguiden er udarbejdet med henblik på at besvare, hvorledes væsentlighed fastlægges og hvilke udfordringer, der er forbundet hermed. Således er problemformuleringen og interviewspørgsmålene afstemt, så alle svarene i et eller andet omfang kan bidrage til afhandlingens analyse og diskussion. Den omtalte afstemning er foretaget ved hjælp af en pilottest, hvor en revisionspartner fra EY er

²¹ Olsen, P. B., (1999.), side 167 – 205

²² Andersen, I., (2014), side 84

blevet interviewet, og efterfølgende har bidraget med sin mening i forhold til, hvorledes spørgsmålene kunne gøres bedre. På baggrund af dette vurderes empirien at have en høj gyldighed.

Pålidelighed defineres ved at kunne foretage tilstrækkelig sikre og præcise målinger, således at disse er fri for unøjagtigheder, også kaldet bias.²³ Unøjagtigheder kan opstå i enhver form for undersøgelse, såfremt der spørges forkert eller hvis respondenterne af en eller anden årsag ikke giver et brugbart svar. Pilottests kan minimere risikoen herfor.

For at opnå en høj grad af pålidelighed er der som nævnt ovenfor foretaget pilottests inden interviewene er foretaget. Spørgsmålene er endvidere stillet i en logisk rækkefølge i henhold til væsentlighedsprocessen, hvilket skal forhindre eventuel forvirring og sikre, at overblikket bevares. Derudover består de adspurgte udelukkende af partnere, da disse vurderes bedst egnede til at besvare problemstillingen. Dette skyldes, at disse fagfolk har mange års erfaring og må betragtes som værende dem, der tager de afgørende beslutninger inden påtegningerne underskrives. På baggrund af dette vurderes empirien at have en høj grad af pålidelighed.

Slutteligt vurderes empirien som værende tilstrækkelig. Det har i processen været målet at opnå et tilstrækkeligt datagrundlag, således at der ved svar fra de udvalgte respondenter kan drages generelle slutninger vedrørende afhandlingens problemstilling. Endvidere er der foretaget en udvælgelse blandt partnere fra små, mellemstore og store revisionsvirksomheder og på tværs af regnskabsklasser, for på den måde at afdække et bredt udsnit af populationen. Dette skyldes, at proceduren for fastlæggelse af væsentlighedsniveauet må forventes at kunne variere alt afhængig af ansættelsessted. Således undgås det sandsynligvis, at tankegangen bliver for ensartet.

Der er i alt foretaget 5 interviews, hvor regnskabsklasse B, C og D er repræsenteret. Med afsæt i de foretagne interviews er det ikke vurderet relevant at foretage yderligere interviews, da min forventning hertil er, at svar fra endnu en revisor vil være meget lig de øvrige informanternes svar. På den måde er det vurderet, at yderligere interviews ikke vil bidrage med en markant ny viden til brug for besvarelsen af afhandlingens problemstilling.

²³ Andersen, I., (2014), side 85

Kapitel 3 – Teori

I dette kapitel vil de væsentligste teorier, der ligger til grund for analysen, blive gennemgået samt præsenteret i en kronologisk rækkefølge, hvor der i hvert afsnit vil blive argumenteret for valget af teori. Afhandlingen skelner mellem revisionsteorier på den ene side, og lovgivning på den anden side.

For at forstå hvorfor fastlæggelsen af væsentlighed er relevant ved en revision, vil der indledningsvis blive redegjort for revisors formål. Dette skyldes, at forståelsen heraf er central i forhold til forståelsen af begrebet væsentlighed.

Herefter vil den grundlæggende revisionsteori i forhold til revisors rolle som offentlighedens tillidsrepræsentant blive forklaret, herunder principal-agent teorien samt koalitionsmodellen. Dernæst vil revisionsrisikomodellen blive gennemgået, da denne er styrende for, hvad der er væsentligt, og hvad der er uvæsentligt.

Slutteligt vil kapitlet indeholde væsentlighed i et teoretisk perspektiv, herunder en definition af begrebet, anvendelsen samt fastlæggelsen heraf. Dette foretages i henhold til ISA 320.

3.1 Revisors formål

Revisors overordnet formål med revision af et regnskab er, jævnfør ISA 200, defineret som følger:

”... at opnå høj grad af sikkerhed for, at regnskabet som helhed ikke indeholder væsentlig fejlinformation, uanset om fejlinformationen skyldes besvigelser eller fejl, således at revisor er i stand til at udtrykke om konklusion om, hvorvidt regnskabet i alle væsentlige henseender er udarbejdet i overensstemmelse med en relevant begrebsramme”.²⁴

Ydermere har revisor til formål at udarbejde en erklæring, hvori revisors observationer kommunikeres ud til offentligheden.²⁵

²⁴ ISA 200.11

²⁵ ISA 200.11

Sagt på en anden måde er revisors overordnede mål at styrke regnskabsbrugernes tillid til regnskabet ved hjælp af en revisionspåtegning, som således udgør det kommunikationsværktøj, hvori revisor kommunikerer sine observationer.

I relation til Revisorloven, som revisor er underlagt, er revisor offentlighedens tillidsrepræsentant, hvor tillid til regnskabet netop skabes ved, at en uafhængig tredjepart kontrollerer regnskabet og de dertilhørende informationer. Derfor er det helt essentielt, at revisor tager stilling til alle væsentlige forhold i relation til den pågældende erklærings formål, herunder lovkrav m.m. Ydermere skal revision af et regnskab udføres i overensstemmelse med god revisorskik.²⁶ Herunder skal revisionen foretages med den påkrævede nøjagtighed og hurtighed. Med hurtighed menes der en effektiv revision, og med nøjagtighed menes der præcision i henhold til væsentlighedsgrænser.

En revision vil ikke nødvendigvis afdække alle væsentlige fejlinformationer, hvorfor der er tale om en erklæring med høj grad af sikkerhed. Der arbejdes derfor med en erklæringssikkerhed, der svarer til en overbevisning på ca. 95 %. Dette betyder, at der skal opnås en høj grad af sikkerhed for, at regnskabet som helhed ikke indeholder væsentlig fejlinformation, hvilket opnås ved, at revisionsrisikoen er reduceret til et acceptabelt lavt niveau.²⁷ Omvendt kan det siges, at der er en usikkerhed på ca. 5 %, hvilket betragtes som et passende lavt niveau.

Det fremgår endvidere af ISA 200, at revisor skal overholde de relevante etiske krav, herunder krav vedrørende uafhængighed. Derudover skal planlægning og udførelse foretages med professionel skepsis og faglig vurdering.²⁸ Således skal der opnås tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis, og der skal ske overholdelse af alle relevante ISA'er.²⁹ Dette er i relation til Revisorloven også kendt som god revisorskik.³⁰

Slutteligt skal det bemærkes, at trods revisors ovenfor diskuteret ansvar, er det ledelsen, som har ansvaret for, at regnskabet giver et retvisende billede i henhold til den relevante begrebsramme, jævnfør Årsregnskabsloven §8.

Slutresultatet af en revision er en revisionspåtegning, som således er revisors konklusion på regnskabet. Påtegningens indhold er defineret i Erklæringsbekendtgørelsen.

²⁶ Revisorloven §16, stk. 1

²⁷ ISA 200.11

²⁸ ISA 200.15-16

²⁹ ISA 200.14-24

³⁰ Revisorloven §16, stk. 1

3.2 Principal-agent teorien

Principal-agent teorien vil give et grundlæggende billede af, hvorfor der er behov for kontrol, herunder hvorfor aktionærerne har et behov for revisor. Således giver teorien en forståelse for revision som værktøj og revisors rolle.³¹

Teorien bygger på forholdet mellem virksomhedsledere og virksomhedsledelser henholdsvis principaler og agenter. Disse forsøger begge at maksimere egen aflønning samt minimere egen arbejdsindsats.³² Idet begge parter er sig selv nærmest, opstår der således en interessekonflikt. Dette kaldes "*Moral Hasard*".³³

I forhold til nyttemaksimeringen definerer teorien, at principalen forsøger at opnå det højest mulige afkast for virksomheden, mens agenten forsøger at opnå den højest mulige aflønning.³⁴ Her kan der eksempelvis opstå situationer, hvor ledelsen har til hensigt at booste virksomhedens omsætning eller skjule virksomhedens omkostninger for at opnå en bonus. Dette vil klart være modstridende med principalens interesser.

Endvidere arbejder teorien med begrebet *asymmetrisk information*. Denne asymmetriske information opstår, da ledelsen, som er i tæt tilknytning til virksomheden, har mere detaljeret viden om virksomheden end virksomhedsejere, og grundlæggende aflægger regnskabet, som udtrykker virksomhedens finansielle stilling.³⁵ Således er der mulighed for en skjult adfærd, da det er svært for ejerne at vurdere ledelsens arbejde, herunder kvaliteten af det udførte arbejde.

Med afsæt i ovenstående opstår der således et behov for kontrol, hvorfor revisor kommer ind i billedet. Som tidligere nævnt er det revisors opgave at revidere det af virksomheden aflagte regnskab, for herefter at rapportere til regnskabsbrugerne via en revisionspåtegning. Revisor optræder som agent i teorien, hvilket illustreres nedenfor:

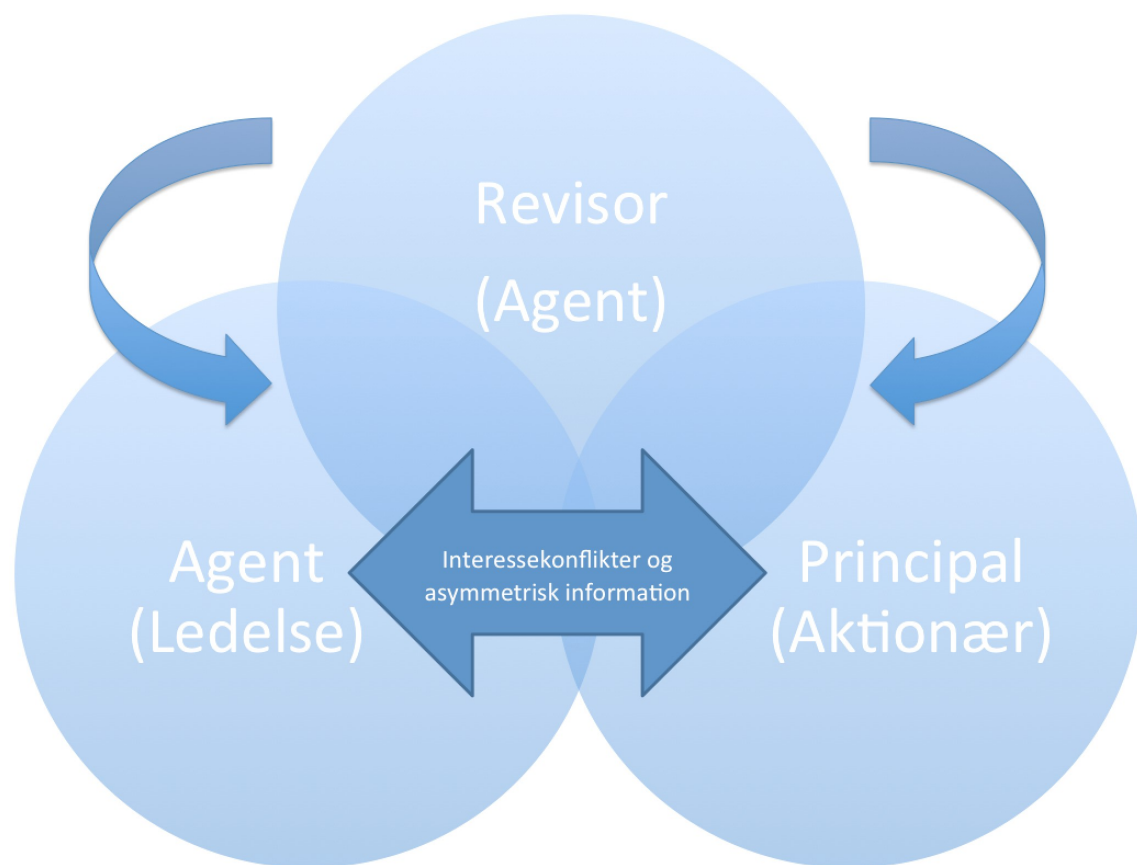
³¹ Eilifsen, et. al, (2014) side 6-7

³² Eilifsen, et. al, (2014) side 6-7

³³ Eilifsen, et. al, (2014) side 6-7

³⁴ Eilifsen, et. al, (2014) side 6-7

³⁵ Eilifsen, et. al, (2014) side 6-7



Figur 3.1 – Principal – Agent modellen

Kilde: Egen tilvirkning

I henhold til ovenstående figur 3.1 står det klart, at revisor og dennes påtegning skaber den sikkerhed, der er behov for, hvorfor tilliden til regnskabet øges. Påtegningen vil således både være til gavn for ledelsen samt virksomhedsejerne. Revisors påtegning medvirker på den ene side til at verificere og validere regnskabstallene over for virksomhedsejerne mv., og på den anden side sikre grundlaget for en korrekt aflønning til ledelsen.

I relation til teorien kan det siges, at revisor er en uafhængig tredjepart, som har til hensigt at kontrollere og sikre, at regnskabet er uden væsentlig fejlinformation. Således fungerer revisor som offentlighedens tillidsrepræsentant.³⁶ Såfremt revisor finder det nødvendigt, kan påtegningen modificeres eller der kan ske fremhævelse af forhold vedrørende revisionen eller regnskabet. Modifikationer udarbejdes dog kun, hvis forholdene betragtes som værende væsentlige for regnskabet. Dette afspejles blandt andet i ISA 320, som vil blive beskrevet i afsnit 3.6.

³⁶ Revisorlovens § 16, stk. 1

Ovenstående teori bidrager således med en forståelse for revisors rolle, hvilket er helt afgørende for en revisions udførelse, herunder fastlæggelse af væsentlighed. Revisors rolle er således uafhængig af hvervgiver, hvor det dog skal holdes for øje, at revisors påtegning skal tage højde for forhold, som regnskabsbrugerne finder væsentlige.

3.3 Koalitionsmodellen

Fastlæggelsen af væsentlighed tager udgangspunkt i, hvad der må forventes at kunne påvirke de økonomiske beslutninger, som regnskabsbrugerne træffer på baggrund af regnskabet.³⁷ Regnskabsbrugere er mangfoldige, og det er derfor afgørende, at revisor kender regnskabets modtagere, og hvad de finder væsentligt.

I henhold til koalitionsmodellen identificeres interessenter som leverandører, aktionærer, kunder, staten, långivere (banker), medarbejdere m.fl.³⁸

Figur 3.2 viser koalitionsmodellen:



Figur 3.2 – Koalitionsmodellen

Kilde: Egen tilvirkning

³⁷ ISA 320.2

³⁸ Elling, J. O., (2012), side 24

Som illustreret i figur 3.2, opdeles interessenterne i to grupper, henholdsvis interne og eksterne. Ledelse samt medarbejdere udgør den interne gruppe, hvis beslutninger har til formål at efterleve virksomhedens målsætning. Modsat har de øvrige interessenter, som udgør den eksterne gruppe, interesse i at tilfredsstille egne behov.³⁹ Hver enkelt interessent har differentieret behov, hvorfor der er forskel på, hvad der betragtes som værende væsentligt og uvæsentligt. Denne mangfoldighed kan derfor give udfordringer for revisor, når væsentlighed skal fastlægges.

For interessenter såsom långivere og leverandører vil revision have en mere økonomisk betydning, idet disse udbyder kreditfaciliteter og modtager renter eller betaling som modydelse. På denne måde fungerer et revideret regnskab som en slags sikkerhedsstillelse for, at regnskabets tal, i al væsentlighed, er indregnet korrekt. Da långivere og leverandører skal bruge det reviderede regnskab til eksempelvis kreditvurderinger betyder det, at revisors fastlæggelse af væsentlighed vil tage højde for bestemte parametre, der ikke nødvendigvis spiller en væsentlig rolle for andre brugere.

Det er derimod andre faktorer, der er afgørende, såfremt kunder er de primære regnskabsbrugere. For kunder vil revisionspåtegningen i stedet fungere som sikkerhed for, at skatter og afgifter er indberettet. Konsekvensen heraf er, at kunderne har tillid til, at den pågældende virksomhed bidrager til samfundet. Det samme gør sig gældende for offentlige myndigheder, herunder Erhvervsstyrelsen og SKAT. Fokus for disse instanser er ligeledes at opnå sikkerhed for, at den pågældende virksomhed overholder og efterlever kravene.

3.4 Revisionsrisikomodellen

Før vedtagelsen af de nuværende revisionsstandarder var revisionsrisikomodellen en af grundstenene i revisionsprocessen. Denne er i dag medtaget indirekte i ISA 200, hvorfor modellen fortsat har relevans for revisionsprocessen og revisors risikovurderinger.

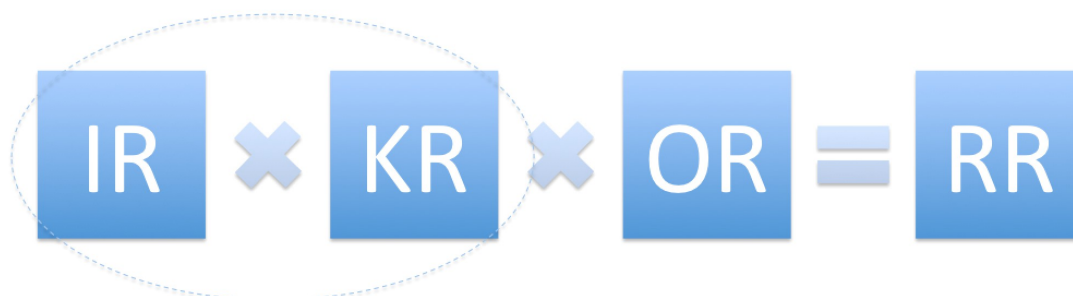
Revisionsrisiko betegner den risiko, der er for, at et regnskab indeholder væsentlig fejlinformation, men hvor revisor afgiver en blank påtegning.⁴⁰ Revisor skal derfor reducere revisionsrisikoen til et acceptabelt lavt niveau. På den måde kan

³⁹ Elling, J. O., (2012), side 26

⁴⁰ ISA 200.13

væsentlighedsbegrebet kobles til revisionsrisikoen, idet væsentlighedsniveauet afgør, hvad der betegnes som væsentligt og uvæsentligt. Modellen illustreres nedenfor:

**Risikoen for væsentlige fejlinformation i
årsrapporten**



Figur 3.3 – Revisionsrisikomodellen

Kilde: Egen tilvirkning

Det ses i figur 3.3, at revisionsrisikoen kan opdeles i tre former for risiko.

Den *iboende risiko* relaterer sig til risikoen for, at der er væsentlige fejl på en bestemt regnskabspost eller en bestemt transaktionstype.⁴¹ Denne risikotype er større for grupper af transaktioner, balanceposter og oplysninger, hvor der eksempelvis er foretaget regnskabsmæssige skøn og komplekse beregninger. Derudover kan både interne og eksterne forhold påvirke den iboende risiko.⁴²

Kontrolrisikoen er risikoen for, at de internt udformede og implementerede kontroller ikke er effektive i forhold til håndteringen af de regnskabsmæssige risici, og således ikke forhindrer eller retter eventuelle fejl.⁴³ Kontrolrisikoen kan aldrig elimineres fuldstændig, men kan reduceres i et tilstrækkeligt omfang. Der vil dog altid være risiko for eksempelvis menneskelige fejl samt misforståelser eller decideret tilsidesættelse heraf.⁴⁴ Ovenstående to former for risiko udgør tilsammen risikoen for væsentlig fejlinformation i årsrapporten, hvilket ses i figur 3.3.

Opdagelsesrisikoen relaterer sig til risikoen for, at revisors handlinger ikke afdækker væsentlig fejlinformation i regnskabet.⁴⁵ Således gælder det, at des større risiciene for væsentlig fejlinformation er, des mindre en opdagelsesrisiko kan accepteres.

⁴¹ ISA 200.13

⁴² ISA 200.A38

⁴³ ISA 200.13

⁴⁴ ISA 200.A39

⁴⁵ ISA 200.13

Opdagelsesrisikoen kan derfor betragtes som et resultat af revisors handlinger og udførelse heraf.⁴⁶

Revisionsrisikoen kan ikke reduceres til nul, hvilket skyldes de iboende begrænsninger, der foreligger ved en revision. Herunder kan nævnes:

- Arten af regnskabsaflæggelsen
 - Ledelsens tolkning af kravene vedr. relevant begrebsramme
 - Subjektive vurderinger vedr. regnskabsmæssige skøn
- Arten af revisionshandlingerne
 - Praktiske og juridiske begrænsninger vedr. revisionsbevis
- Behovet for en effektiv revision
 - Rimelig tidsperiode og pris

I praksis benyttes der ofte kvalitative begreber, så som høj, middel og lav, når revisor karakteriserer, hvor risikoen er placeret på skalaen. Eksempelvis vil en lav iboende risiko samt en lav kontrolrisiko, alt andet lige, medføre en lav opdagelsesrisiko. Sagt på en anden måde, er revisors substanshandling afhængig af den iboende risiko og kontrolrisikoen. For at opnå høj grad af sikkerhed, og dermed reducere revisionsrisikoen til et acceptabelt lavt niveau, skal der indhentes tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis.⁴⁷

Således bidrager ovenstående model til besvarelsen af, hvorfor fastlæggelsen af væsentlighed er relevant. Revisor skal indledningsvist i revisionsprocessen fastlægge væsentlighed ved planlægning og udførelse af revisionen, og således identificere og vurdere risiciene for væsentlig fejlinformation. Dette gøres for at reducere revisionsrisikoen til et acceptabelt lavt niveau, hvilket stemmer overens med revisionens formål.

3.5 Delkonklusion

Det er relevant at fastlægge væsentlighedsniveauet ved en revision, da revisors formål er at opnå høj grad af sikkerhed for, at regnskabet ikke indeholder væsentlig fejlinformation, og da revisionsrisikoen ikke kan reduceres til nul. Endvidere er det essentielt for ejerne og de resterende regnskabsbrugere, at der foreligger et

⁴⁶ ISA 200.A42-A44

⁴⁷ ISA 200.17

væsentlighedsniveau, da disse skal tage beslutninger ud fra regnskabet og revisor ikke har mulighed for at rette alle fejl, grundet de iboende begrænsninger.

I revisorrollen skal der derfor tages højde for de forskellige regnskabsbrugere, hvorfor kendskabet til regnskabsbrugerne er grundlæggende for revisors vurdering af, hvad disse finder væsentligt og uvæsentligt.

3.6 Væsentlighed i et teoretisk perspektiv

I Danmark ses det oftest, at revisorer samt revisionsvirksomheder via FSR har forpligtet sig til at følge de internationale revisionsstandarder⁴⁸, hvorfor væsentlighed i et teoretisk perspektiv vil tage udgangspunkt i ISA 320.

3.6.1 Definition af væsentlighed

Den generelle definition af begrebet væsentlighed er, jævnfør ISA 320:

- *"... fejlinformation, herunder udeladelser, betragtes som væsentlige, hvis det med rimelighed kan forventes, at de enkeltvis eller tilsammen påvirker de økonomiske beslutninger, som brugere træffer på grundlag af regnskabet.*
- *vurderinger vedrørende væsentlighed foretages under de givne omstændigheder og påvirkes af størrelsen eller arten af en fejlinformation eller en kombination af begge, og*
- *vurderinger vedrørende forhold, der er væsentlige for regnskabsbrugere, er baseret på overvejelser om de almindelige behov for finansielle oplysninger hos brugere som en samlet gruppe. Der tages ikke hensyn til fejlinformations mulige indvirkning på bestemte individuelle brugere, hvis behov kan variere".*⁴⁹

Endvidere præciseres det i ISA 320, at revisor skal anvende den definition af væsentlighed, der fremgår af den relevante begrebsramme.⁵⁰ Der findes dog ikke en definition af begrebet i Årsregnskabsloven. Ligeledes er væsentlighed ej defineret i Revisorloven eller Erklæringsbekendtgørelsen. Således vurderes det udelukkende relevant at fokusere på ovenstående definition.

⁴⁸ Sudan, et. al, (2015), side 103

⁴⁹ ISA 320.2

⁵⁰ ISA 320.3

3.6.2 Hvordan væsentlighed anvendes

Revisor har et ansvar for at anvende begrebet væsentlighed ved planlægning og udførelse af en revision.⁵¹ I denne forbindelse anvendes begrebet til at:

- Foretage vurderinger iht., hvor der er risici for væsentlig fejlinformation
- Sørge for, at revisionshandlinger hovedsagligt rettes mod væsentlige poster
- Vurdere hvorvidt en afvigelse er acceptabel ved substansanalytiske handlinger
- Fastlægge stikprøvestørrelser ved bilagsrevision

Yderligere fremgår det af ISA 450, at revisor skal vurdere indvirkningen af konstaterede fejlinformationer. Ved fejlinformationer menes der information, som ikke er indregnet eller oplyst korrekt i henhold til den relevante begrebsramme. Herunder kan nævnes periodiseringsfejl, beløbsmæssige fejl, klassifikationsfejl, besvigelser mv. Disse opdeles ofte på følgende måde:

- Faktuelle fejlinformationer (utvetydige fejlinformationer)
- Projicerede fejlinformationer (revisors skøn over fejlinformationer)
- Skønsmæssige fejlinformationer (urimelige eller uhensigtsmæssige skøn)

Fejlinformationer skal oplistes og det skal vurderes, om ikke korrigerede fejlinformationer er væsentlige alene eller sammenlagt. I tillæg hertil skal det vurderes, hvorvidt de konstaterede fejlinformationer har indflydelse på konklusionen, herunder det retvisende billede. Såfremt dette er tilfældet, da har revisor mulighed for at lave modifikationer.

3.6.3 Fastlæggelse af væsentlighed

Ved fastlæggelse af væsentlighed tages der ifølge ISA 320 og ISA 450 udgangspunkt i fire forskellige niveauer:⁵²

- Væsentlighed for regnskabet som helhed
- Væsentlighedsniveau for bestemte resultatopgørelsesposter, balanceposter eller oplysninger
- Væsentlighedsniveau ved udførelsen
- Niveau for ubetydelige fejl

⁵¹ ISA 320.1

⁵² ISA 320.10 og ISA 450.5

I forbindelse med fastlæggelsen skal revisor udøve en faglig vurdering. Herunder skal de kvalitative og kvantitative forhold, samt den relative størrelse, omfang og art af disse forholds betydning overvejes. Det er derfor ikke muligt at udarbejde klare og objektive regler og vejledninger til brug for revisors fastlæggelse af væsentlighed. På trods af dette har flere revisionsvirksomheder en kvalitetsstyring, der sikrer, at fremgangsmåden er nogenlunde ensartet.

3.6.3.1 Væsentlighed for regnskabet som helhed

Væsentlighed for regnskabet som helhed fastlægges som en del af den overordnede revisionsstrategi. Dette parameter bestemmer, hvilket beløb, der er væsentligt for regnskabsbrugerne i forhold til det retvisende billede. Sagt på en anden måde, kan fejlinformationer eller udeladelser, der overstiger dette beløb, enkeltvist eller samlet, have indflydelse på interessenternes økonomiske beslutninger.

Ved fastlæggelsen af væsentlighed for regnskabet som helhed benyttes der en given procentsats af et eller flere benchmark. Valget af benchmark bygger som nævnt ovenfor på revisors faglige vurdering. Flere forskellige faktorer kan dog påvirke dette valg, herunder:⁵³

- Elementer i regnskabet (f.eks. omsætning, omkostninger, aktiver, egenkapital, forpligtelser mv.)
- Regnskabsbrugernes fokus (f.eks. omsætningsorienteret, overskudsorienteret, omkostningsorienteret, nettoaktivorienteret mv.)
- Virksomhedens art (f.eks. internt miljø, produkter og tjenesteydelser, kunder, leverandører mv.)
- Placering i livscyklussen (f.eks. etableringsfasen, vækstfasen, modningsfasen mv.)
- Branche (f.eks. produktion, handel, service mv.)
- Ejerforhold (f.eks. få ejere, flere ejere mv.)
- Finansiering (f.eks. egenkapital kontra gæld mv.)
- Volatilitet (f.eks. omsætningssvingninger, resultatsvingninger mv.)

⁵³ ISA 320.A3

Således skal der i henhold til lovgivningen tages hensyn til forholdsvis mange faktorer, når et eller flere benchmark skal vælges. Der er derfor tale om en særdeles kompliceret proces, som vurderes ganske tidskrævende. Det ses dog ofte i praksis, at valget af benchmark forekommer simpelt og ukompliceret.

3.6.3.1.1 Benchmark og procentsatser

Valget af et relevant benchmark afhænger af, hvem brugerne af regnskabet er samt adskillige andre forhold, som fremgår ovenfor. Eksempler på benchmark er:⁵⁴

- Omsætning
- Bruttoresultat
- Omkostninger
- Resultat før skat
- Korrigeret resultat før skat
- Egenkapital
- Aktiver i alt

Således ses det, at benchmark ofte er kvantitative data fra regnskabet, hvortil en procentsats, som fungerer som grænseværdi, påregnes.

I de fleste erhvervsdrivende virksomheder vil omsætning, bruttoresultat og resultat før skat være passende benchmark, da interessegrupperne ofte har særlig fokus på driften og de finansielle præstationer. I offentlige virksomheder er der derimod fokus på budgetoverholdelse og omkostningsminimering, hvorfor omkostninger med fordel kan anvendes ved revision af disse virksomhedstyper. Hvad angår egenkapital og aktivsum kan disse være relevante, såfremt der eksempelvis er tale om holdingselskaber, som er formueorienterede.

Når revisor har valgt et relevant benchmark, anvendes der efterfølgende en procentsats. I forhold til fastlæggelse af procentsats skal revisors faglige vurdering ligeledes spille en rolle.

ISA 320 foreskriver ikke præcise retningslinjer for, hvilke procentsatser der skal anvendes i givne situationer, men definerer, at der kan anvendes 1 % af omsætningen

⁵⁴ Sudan, et. al, (2015), side 107

og 5 % af resultatet før skat.⁵⁵ Ydermere er der tidligere udstedt et notat af FSR, som i høj grad afspejler praksis. Heri nævnes følgende kvantitative kriterier:⁵⁶

- 0,5 – 1 % af omsætning
- 2 – 4 % af resultat af ordinær drift
- 5 – 10 % af resultat før skat
- 1 – 2 % af egenkapital
- 0,5 – 1 % af aktivmassen

3.6.3.2 Væsentlighedsniveau for bestemte resultatopgørelsesposter, balanceposter eller oplysninger

Væsentlighedsniveau for bestemte resultatopgørelsesposter, balanceposter eller oplysninger skal kun fastlægges, såfremt det findes relevant.⁵⁷ Dette er tilfældet i de situationer, hvor der beløbsmæssigt er specifikke poster, der ligger under væsentlighed for regnskabet som helhed, men stadig må forventes at have indflydelse på regnskabsbrugernes finansielle beslutninger. Som eksempler herpå kan nævnes øvrig lovgivning, transaktioner med nærtstående parter, ledelsesvederlag mv. Endvidere kan der være tale om væsentlige begivenheder, som har stor fokus hos brugerne af regnskabet, herunder virksomhedsovertagelser.⁵⁸

3.6.3.3 Væsentlighed ved udførelsen

Væsentlighed ved udførelsen fastlægges ofte som en procentsats af væsentlighed for regnskabet som helhed og er dermed lavere. Dette væsentlighedsniveau beregnes for at sikre, at eventuelle ikke-korrigerede og uopdagede fejl ikke overstiger væsentlighed for regnskabet som helhed.⁵⁹ Såfremt revisor entydigt fokuserer på fejl, som ikke overstiger det overordnede væsentlighedsniveau, da kan der være en risiko for, at eventuelle fejl sammenlagt overstiger væsentlighedsniveauet for regnskabet som helhed.

I relation til ovenstående arbejdes der ofte med en procentsats på 50 – 90 % af det overordnede væsentlighedsniveau, hvilket må siges at være et forholdsvis bredt

⁵⁵ ISA 320.A7

⁵⁶ Sudan, et. al, (2015), side 108 - Notat vedrørende væsentlighed, august 1996, FSR

⁵⁷ ISA 320.10

⁵⁸ Sudan, et. al, (2015), side 111

⁵⁹ ISA 320.A12

spænd.⁶⁰ Jo højere en procentsats, jo højere et væsentlighedsniveau ved udførelsen og des større beløbsmæssige fejl betragtes som uvæsentlige.

Valget af procentsats afhænger af flere faktorer, herunder virksomhedens interne processer. Hvis der eksempelvis er tale om et særdeles veluddannet bogholderi med en minimal historisk fejlmargen, så kan det indikere en høj procentsats. Omvendt kan et fejlbehæftet bogholderi indikere en lav procentsats.

Således er revisors faglige vurdering, herunder tidligere års erfaringer også vigtig i denne fase, idet kendskabet til virksomheden og dens omgivelser skal inddrages.

3.6.3.4 Grænsen for klart ubetydelige fejl

Det er ikke et krav i henhold til ISA 320 at fastlægge en grænse for klart ubetydelige fejl, men dette kan gøres, jævnfør ISA 450.5. Grænsen for ubetydelige fejl er et udtryk for de fejlinformationer, der ikke nødvendigvis skal opsummeres, da de ikke er væsentlige for brugerne af regnskabet.⁶¹ Der er på denne måde tale om klart ubetydelige fejl, som hverken enkeltvis eller sammenlagt kan defineres som væsentlige.⁶²

Selvom revisor ikke er pålagt at opliste disse fejl, sker det ofte i praksis, at fejlene rettes af enten bogholderiet eller revisor som en del af aftalen med kunden. Dette skyldes, at størstedelen af virksomhederne er interesseret i at aflægge et regnskab med færrest mulige fejl.

I forhold til fastlæggelsen af grænsen for ubetydelige fejl anvendes der ofte en procentsats på 3 – 5 % af væsentlighed for regnskabet som helhed.⁶³

Derudover er det i henhold til ISA 450 revisors ansvar at tage stilling til, hvorvidt de fundne fejlinformationer har betydning for revisionen og regnskabet.

⁶⁰ Sudan, et. al, (2015), side 114

⁶¹ Sudan, et. al, (2015), side 115

⁶² ISA 450.A2

⁶³ Sudan, et. al, (2015), side 115

3.6.3.5 Genovervejelse som revisionen skrider frem

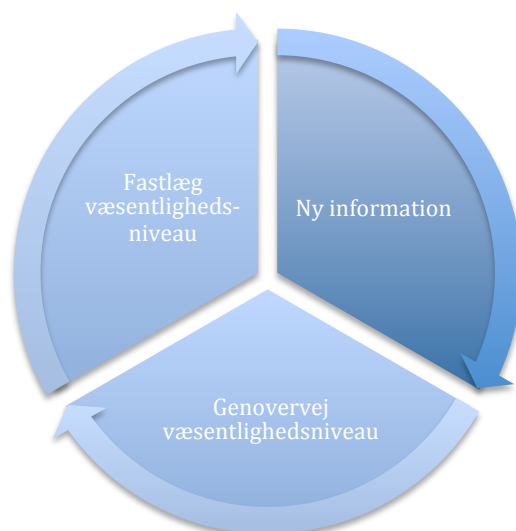
I henhold til ovenstående redegørelse for fastlæggelsen af væsentlighedsniveauet, kunne det godt tyde på, at processen herfor er udelukkende mekanisk. Dog understreges det af IAASB, at det ikke er tilfældet.⁶⁴ Der er i stedet tale om en kompliceret proces, jævnfør 3.6.3.1, hvor kvalitative faktorer også har en stor betydning. Fastlæggelsen af væsentlighed påkræver revisors egen faglige vurdering samt professionel skepsis, og bør således tage afsæt i revisors utallige overvejelser, som revisor gør sig i forbindelse med fastlæggelsen. Derfor skal revisor forholde sig kritisk til det beregnede beløb og være bevidst om, at fastlæggelsen ikke alene er en mekanisk beregning. Derudover er det et krav, at revisor genovervejer væsentlighed efterhånden som revisionen skrider frem, og således justerer væsentlighedsniveauet i løbet af revisionen, hvis dette er relevant.⁶⁵ Således skal revisor, hvis revisor under revisionen er blevet opmærksom på information, der ville have fået revisor til at fastlægge et andet væsentlighedsniveau for henholdsvis regnskabet som helhed eller væsentlighed ved udførelse, revurdere væsentlighed, og ajourføre procentsats, beløb og begrundelser.⁶⁶

Forhold der kan give anledning til revurdering af det fastlagte væsentlighedsniveau kunne eksempelvis være, hvis virksomheden solgte en større del af virksomheden, eller der er en væsentlig nedgang i virksomhedens aktiviteter. Et andet forhold kunne være, hvis revisor konstaterer fejl under revisionen, som ledelsen ikke vil rette. Dette kunne indikere, at der ville være flere uopdagede eller ikke-korrigerede fejl. Ydermere kan nævnes, at såfremt benchmark ved planlægningen bygger på budgetter eller lignende, som viser sig ikke at være aktuelle, så kan dette ligeledes give anledning til, at revisor skal genoverveje væsentlighedsniveauet. Revisor skal således revurdere, hvorvidt det fastlagte væsentlighedsniveau fortsat er passende. Nedstående figur illustrerer denne proces:

⁶⁴ ISA 320.A3

⁶⁵ ISA 320.12

⁶⁶ ISA 320.12



Figur 3.5 – Genovervejelse som revisionen skrider frem

Kilde: Egen tilvirkning

3.7 Delkonklusion

Set i lyset af ovenstående teoretiske gennemgang af væsentlighed, skal revisor følge retningslinjerne i ISA 320. Denne ISA understreger, at fastlæggelsen af væsentlighed ikke er en simpel automatisk beregning, men at revisor gennem hele revisionsprocessen skal inddrage sin faglige vurdering. Væsentlighed for regnskabet som helhed fastlægges oftest med afsæt i en benchmark samt en dertilhørende procentsats. Når et passende benchmark og procentsats skal vælges, skal ejerne og de resterende regnskabsbrugeres behov vurderes, hvilket stiller krav til revisors professionelle dømmekraft. Det skal holdes for øje, at benchmark og procentsats ikke udelukkende vælges på baggrund af kvantitative forhold, men at kvalitative forhold også spiller en rolle. Når væsentlighed for regnskabet som helhed er fastlagt, skal væsentlighedsniveauet ved udførelsen fastlægges. Dette udgør som regel en procentdel af væsentlighed for regnskabet som helhed, hvilket sikrer, at eventuelle uopdagede fejlinformationer ikke overstiger væsentlighed for regnskabet som helhed. Herefter har revisor mulighed for at fastlægge en beløbsgrænse for klart ubetydelige fejl. Sidst skal det have i mente, at væsentlighedsniveauet skal genovervejes løbende og justeres, såfremt revisor finder dette relevant. Fastlæggelsen af væsentlighed er i denne forstand en dynamisk proces, som ikke har sin ende, før påtegningen er underskrevet.

Kapitel 4 – Empiri

For at kunne besvare afhandlingens problemstilling, er det nødvendigt at indsamle primær empiri vedrørende revisors praksis for fastlæggelse af væsentlighed, samt hvilke udfordringer der er forbundet hermed. I henhold til afsnit 2.3 er det vurderet mest fordelagtigt at indhente primær empiri i form af interviews. Således vil omdrejningspunktet for afhandlingen være delvist strukturerede interviews⁶⁷ med revisionspartnere på tværs af regnskabsklasser og revisionshuse.

Med afsæt i kapitel 2s præsentation af undersøgelsesdesignet, vil der i det følgende blive redegjort for, hvilke kriterier der gør sig gældende i henhold til valg af informanter samt spørgeguide. Dette indebærer en introduktion af de udvalgte informanter samt min fremgangsmåde for udarbejdelse af spørgeguiden, herunder et uddrag af informanternes besvarelse heraf i form af citater, jævnfør bilag 1 – 5.

4.1 Medvirkende informanter

En helt afgørende faktor for udvælgelsen af informanter er, at de er pålidelige kilder til besvarelsen af afhandlingens problemstilling. Endvidere har der været stort fokus på, grundet afhandlingens brug af den induktive metode, at informanterne er repræsentative. Det har derfor været hensigten, at informanterne skulle repræsentere forskellige regnskabsklasser samt forskellige revisionsvirksomheder, således at der opnås et bredere og mere nuanceret perspektiv. Endvidere er det helt centralt, at informanterne har indgående kendskab til fastlæggelsen af væsentlighed, herunder at de har klare holdninger samt meninger hertil, og således kan bidrage med interessante perspektiver. Dette har bidraget med ligheder såvel som forskelligheder, hvilket har været spændende at få fremført.

Informanterne er i første omgang kontaktet via mail, hvor afhandlingens formål samt den udarbejdede interviewguide er fremsendt. På den måde har de haft mulighed for at overveje og forberede sig på deres svar. Her har informanterne ligeledes haft mulighed for at blive anonymiseret, såfremt dette var ønsket. Dette er der to af de adspurgte revisorer som har gjort brug af. De foretagne interviews har en varighed på 30 – 60 min. De er alle optaget og derefter transskriberet. I transskriberingsprocessen er uforstående

⁶⁷ Andersen, I., (2014), side 155

citater omformuleret, så de stemmer overens med informanternes normale udtryk.

Årsagen hertil er, at dette vurderes at gøre sprogbruget lettere forståeligt.

Til brug for analysen er der således foretaget fem interviews, der alle er nøje udvalgt i relation til ovenstående argumentation. Regnskabsklasse B og C er repræsenteret af to revisorer hver, hvorimod regnskabsklasse D kun er repræsenteret af én revisor. Dette begrundes med, at den klart største andel af de danske virksomheder er placeret i regnskabsklasse B og C. Yderligere har de to regnskabsklasse C revisorer stort kendskab til fastlæggelse af væsentlighed for regnskabsklasse D for deres respektive revisionsvirksomheder. Således vurderes informanterne at være repræsentative i henhold til de tre regnskabsklasser. Nedenfor ses en kort introduktion af de medvirkende informanter.

4.1.1 Carsten Ingemann Johansen

Carsten I. Johansen er statsautoriseret revisor og partner hos Grant Thornton Denmark. Grant Thornton har primært kunder i regnskabsklasse A og B, men repræsenterer ligeledes virksomheder i regnskabsklasse C. Carsten I. Johansen har 20 års erfaring, og repræsenterer regnskabsklasse B i afhandlingen. Carsten I. Johansen vurderes for værende en pålidelig kilde, da han har indgående kendskab til emnet væsentlighed. Dette bunder i, at han er i berøring med fastlæggelsen af væsentlighed dagligt, grundet et stort antal kunder.

4.1.2 Revisor A

Revisor A er statsautoriseret revisor og partner hos Revisionsvirksomhed A. Revisionsvirksomhed A har primært kunder i regnskabsklasse B og C, men repræsenterer ligeledes virksomheder i regnskabsklasse D. Revisor A har mere end 25 års erfaring inden for revision, og repræsenterer regnskabsklasse C i afhandlingen. Han har ligeledes stort kendskab til fastsættelsen af væsentlighed, og har helt klare holdninger til, hvorledes fastlæggelsen heraf bør foretages mest optimalt. Dermed vurderes Revisor A ligeledes for værende en relevant og pålidelig kilde.

4.1.3 Mick Andersen

Mick Andersen er registreret revisor og stifter af Algade Revision. Mick Andersen har mere end 10 års erfaring inden for revision, og Algade revision har primært kunder i regnskabsklasse B. Mick Andersen er udvalgt, da han, i lighed med de resterende revisorer, har et stort kendskab til fastlæggelsen af væsentlighed. Ydermere repræsenterer Mick Andersen et mindre revisionshus med få antal revisorer, hvilket er vurderet at kunne bidrage med et interessant perspektiv til undersøgelsen af afhandlingens problemstilling.

4.1.4 Revisor B

Revisor B er statsautoriseret revisor og senior partner i en mellemstor revisionsvirksomhed. Revisor B er blandt andet medlem af Revisionsvirksomhed Bs faglige udvalg, som har ansvaret for al faglig udvikling inden for regnskab og revision. Revisor B har mere end 10 års erfaring, og repræsenterer i afhandlingen regnskabsklasse C. Revisor B er, i lighed med de tre ovenstående informanter, vurderet både repræsentativ samt pålidelig, særligt i relation til sin deltagelse i Revisionsvirksomhed Bs faglige udvalg, som præger den interne kvalitetsstyring.

4.1.5 André Helin

Gennem min søgen efter relevante og repræsentative revisorer, er jeg blevet anbefalet at tage kontakt til Andre Helin. André Helin er statsautoriseret revisor og har mere end 25 års erfaring. Til forskel fra de øvrige udvalgte informanter er Andre Helin på nuværende tidspunkt udstationeret til Polen, hvor han er administrerende direktør i BDO Polen. Andre Helin har dog sine rødder i Danmark, og har i forbindelse med sin status som statsautoriseret revisor et givent antal undervisningstimer pr. år. Dette indebærer, at Andre Helin har et indgående kendskab til dansk lovgivning mv. Endvidere har Andre Helin en stor personlig interesse og viden inden for emnet, hvorfor han bidrager med et interessant og meget relevant perspektiv til afhandlingen. Andre Helin har stor erfaring med børsnoterede virksomheder (PIE), hvorfor han i afhandlingen vil repræsenterer regnskabsklasse D. På baggrund af ovenstående vurderes Andre Helin, på lige fod med de resterende informanter, for værende en repræsentativ og pålidelig kilde.

4.2 Præsentation af datagrundlag

I henhold til undersøgelsesdesignet og afhandlingens eksplorative problemtype er det valgt at udarbejde delvist strukturerede interviews med åbne spørgsmål. Denne interviewform tillader, at nye spørgsmål kan opstå som følge af eventuelle uforudsete og interessante svar fra informanterne. Endvidere gør denne interviewform det muligt at afvige fra den udarbejdede spørgeguide dog med fokus på, at alle spørgsmålene skal stilles samt besvares.⁶⁸ Således opfordres der til en åben og dybdegående dialog, hvor informanterne har mulighed for at påpege udfordringer og muligheder i forbindelse med fastlæggelsen af væsentlighedsniveauet. På den måde er det informanternes personlige holdninger, der kommer til udtryk. Dette vurderes at ville give de mest retvisende konklusioner, og således bidrage til en fyldestgørende besvarelse af afhandlingens problemstilling.

Således er der udarbejdet en samlet spørgeguide til brug for samtlige interviews, indeholdende syv hovedspørgsmål, som er bygget op omkring afhandlingens underspørgsmål tre til fem. Spørgeguiden tager udgangspunkt i de samme hovedspørgsmål, da det ønskes at kunne sammenligne de forskellige informanternes holdninger til disse grundlæggende spørgsmål. Dertil har der været udarbejdet underspørgsmål, som skulle sikre en gennemført besvarelse af afhandlingens problemstilling.

Som nævnt i afsnit 2.4 er der i forbindelse med udarbejdelsen af min spørgeguide foretaget en pilottest, primært for at sikre spørgeguidens kvalitet i henhold til afhandlingens problemstilling, men også for at teste spørgsmålenes forståelighed. Dette medførte enkelte rettelser til min spørgeguide, samt bidrog til en værdifuld øvelse i at foretage et interview.

Nedenfor er min spørgeguides hovedspørgsmål præsenteret, samt et uddrag af informanternes væsentligste pointer i relation til de enkelte spørgsmål. Dette findes relevant, da dette giver indsigt i, hvorledes jeg er nået frem til afhandlingens resultater.

⁶⁸ Andersen, I., (2014), side 155

4.2.1 Informanternes besvarelse af hovedspørgsmålene

Spørgsmål 1: Hvilke overvejelser gør du dig i forbindelse med identifikationen af et passende benchmark?

Carsten I. Johansen⁶⁹: "Jeg vil sige, det kan godt være ret branchebestemt, når man prøver at se på væsentlighedsniveauet. Hvad er det for en type virksomhed. Er det en handelsvirksomhed eller en produktionsvirksomhed. Hvad vil være mest relevant i forhold til den vægt, man vil lægge på beregningen af væsentlighedsniveauet. Vil man fokuserer på beregningen for omsætningen eller resultat før skat, balancesummen eller hvad. Så det kan godt være ret specifikt rettet mod, hvilken type kunde det egentligt er."⁷⁰

Revisor A⁷¹: "Vi har tre udgangspunkter. Det er omsætning, det er resultat før skat og balancesum. Og så afhænger det lidt af, om det er en profitorienteret virksomhed eller en ikke profitorienteret virksomhed. Og igen om det er en PIE eller non PIE."⁷² "Så vi vurderer altid, i hvert enkelt tilfælde, hvad det skal være, men vi har nogle udgangspunkter, og de udgangspunkter dem arbejder vi med."⁷³ "Og så kigger vi selvfølgelig lidt på branchen. Der er nogle brancher, der måske er lidt mere varierende. Og så kigger vi selvfølgelig også lidt på kunden i sig selv."⁷⁴

Andre Helin⁷⁵: " ... det første det er, hvem regnskabsbrugerne er."⁷⁶ "Så kan der være nogle specielle brancher, som har indflydelse på vores valg af benchmark."⁷⁷ "Dernæst så går vi mere overordnet og nuanceret til værks. I BDOs metodik skelner vi mellem selskabernes formål. Såfremt det er en overskudsbaseret virksomhed, er indtjeningen det vigtigste i virksomheden. Og dette gør sig altid gældende, når det er børsnoterede virksomheder. Er det en PIE, så siger vi altid overskud. Der kigger vi ikke på nogle andre

⁶⁹ For det fulde interview med Carsten, se bilag 1.

⁷⁰ Bilag 1, side 85, linje 8 - 13

⁷¹ For det fulde interview med Revisor A, se bilag 2.

⁷² Bilag 2, side 91, linje 8 - 10

⁷³ Bilag 2, side 91, linje 18 - 19

⁷⁴ Bilag 2, side 91, linje 24 - 26

⁷⁵ For det fulde interview med Andre, se bilag 3.

⁷⁶ Bilag 3, side 98, linje 6 - 7

⁷⁷ Bilag 3, side 98, linje 11 - 12

poster, der siger vi, at vi ved, at overskud simpelthen er det vigtigste benchmark.”⁷⁸”Og så er der andre særlige forhold, og det kan så f.eks. være revisors erfaring.”⁷⁹

Mick Andersen⁸⁰: ”I forhold til vores kunder tror jeg, at det spiller en stor rolle, hele kendskabet til virksomheden. Altså hvordan de håndterer tingene. For vi har ikke sådan de store komplekse konstruktioner som sådan. Så det er meget mere at kende til, hvordan og hvad for nogle transaktioner de har. Nok mere end det er at holde sig inden for et fast nøgletalsgrænse.”⁸¹

Revisor B⁸²: ”Først skal det fastlægges, hvilken type virksomhed der er tale om. Langt de fleste virksomheder vil være resultatbaserede, fordi de er sat i verden for at give overskud eller afkast til deres ejere.”⁸³

Ud fra ovenstående ses det, at revisorerne er enige i, at virksomhedstypen er en afgørende faktor, i forbindelse med identifikation af et passende benchmark. Herudover ses det, at faktorer såsom kundekendskab, regnskabsbrugere samt branchen ligeledes spiller en væsentlig rolle for valg af benchmark.

Spørgsmål 2: Hvilke overvejelser gør du dig i forbindelse med fastsættelse af en passende procentsats til det valgte benchmark?

Carsten I. Johansen: ”Jeg synes, at det er sjældent, at jeg går ind og decideret ændre på de procentsatser, som vi har i systemet. Og så fokuserer man enten på den nedre eller den øvre grænse alt afhængigt af, hvad det er for en type virksomhed. Også for at være sikker på, at tingene er lavet i forhold til vores kvalitetsstyringssystem.”⁸⁴

Revisor A: ”Det er mit udgangspunkt, at vi tager det, som er maksimum til at starte med. Og hvis vi så mener, ud fra den dialog vi har, at det ikke kan lade sig gøre, jamen så sætter vi det ned.”⁸⁵

⁷⁸ Bilag 3, side 98, linje 16 – 18

⁷⁹ Bilag 3, side 99, linje 4 – 5

⁸⁰ For det fulde interview med Mick, se bilag 4.

⁸¹ Bilag 4, side 106, linje 10 -11

⁸² For det fulde interview med Revisor B, se bilag 5.

⁸³ Bilag 5, side 111, linje 6 – 8

⁸⁴ Bilag 1, side 86, linje 21 - 24

⁸⁵ Bilag 2, side 93, linje 20 -22

Andre Helin: "... det, som jeg også synes er vigtigt i denne praksis, det er det forhold, at du kommer ud til virksomheden."⁸⁶ "Når man kommer ud til virksomheden, så kan man hurtigt fornemme, om de har styr på tingene."⁸⁷ "Så den største problemstilling vedrørende fastlæggelse af væsentlig er de subjektive vurderinger, når man er ude i virksomheden."⁸⁸ "Og i tilfælde af, at der kommer en kvalitetskontrol efterfølgende, så har de ikke samme føling. Og så bliver det at kigge på kolde papirer, og benchmark er kolde. Og det er det, som jeg synes er den største risici, som vi har i faget. Og det betyder, at revisorerne har ret, selvom at de ikke kan dokumentere det."⁸⁹

Mick Andersen: "Jamen vi har jo også noget kvalitetssikring. Så det ligger også inde som standard beregning til at starte med, hvor der er nogle øvre og nedre grænser, som vi selvfølgelig kan læne os op af."⁹⁰ "..., man retter nok, næsten uanset hvad det er beløbsmæssigt, hvis man finder noget. Og så er det jo næsten ligegyldigt, om det er væsentligt eller ej ikke."⁹¹

Revisor B: "I Revisionsvirksomhed A anvender vi et skema som vejledning i forbindelse med beregning af væsentlighed for regnskabet som helhed. Det afviger vi sjældent fra."⁹²

Ovenstående udtalelser viser, at samtlige revisorer har mulighed for at anvende vejledende skemaer, herunder intervaller til brug for valg af en relevant procentsats. Desuden påpeges det, at det er svært at få nedfældet kunderelationer i arbejdsrapporten, herunder kendskabet til kunden, hvilket muligvis har en indflydelse på revisors valg af benchmark og procentsats.

Spørgsmål 3: Hvilke overvejelser gør du dig i forbindelse med fastsættelse af væsentlighed ved udførelse?

Carsten I. Johansen: "Og det er også ligeså meget en risikovurdering af, hvor har vi en erfaring eller en forventning for, at der kan opstå fejl ud fra en risikobaseret tilgang."⁹³

⁸⁶ Bilag 3, side 99, linje 31 – 33

⁸⁷ Bilag 3, side 99, linje 33 – 34

⁸⁸ Bilag 3, side 100, linje 5 - 6

⁸⁹ Bilag 3, side 100, linje 10 - 11

⁹⁰ Bilag 4, side 106, linje 29 – 31

⁹¹ Bilag 4, side 107, linje 12 – 13

⁹² Bilag 5, side 111, linje 15 – 16

"Altså på selve udførelsesniveauet, der tror jeg ligesom alle mulige andre, at vi kommer til at yde rigtig meget regnskabsmæssig assistance, som mange af vores kunder, i det segment som vi bevæger os i nok har en forventning om, at vi hjælper dem med ..." ⁹⁴

Revisor A: "Ja vi har et haircut som vi kalder det. Jeg tror intervallet hedder 50 – 90 %. Og det er jo her spørgsmålet, hvad er vores kendskab til økonomifunktionen, og hvor gode er de." ⁹⁵

Andre Helin: "... normalt så benytter vi 75 %, det er sådan udgangspunktet, vil jeg sige. Så har vi PIE-virksomheder, og der er udgangspunktet 80 %." ⁹⁶ "... der er selvfølgelig også de mere bløde ting, herunder om virksomheden er villige til, at acceptere vores efterposter og om de selv kommer og gør os opmærksom på eventuelle usikkerheder mv." ⁹⁷

Mick Andersen: "Jeg tror ligeså meget, at det går tilbage på vores egen sikring. Fordi når vi laver regnskabsudarbejdelse på de mindre kunder, jamen så retter vi alle fejl, vi finder, hele vejen igennem. Så egentligt i selve regnskabsudarbejdelsen er væsentligheden ikke lige så stor en del, fordi vi kommer meget mere ned i regnskabet end bare som en analyse. Mange gange fordi, at det kan godt være det ikke er væsentligt, men det er det for indehaveren alene, og derfor retter vi alt." ⁹⁸ "Så det er meget med kundens forventning." ⁹⁹

Revisor B: "Som udgangspunkt ligger dette i et interval mellem 50 % - 75 %. Og så er der en del, der taler for henholdsvis den ene eller anden ende af intervallet." ¹⁰⁰ "Øvrige regnskabsposter under dette beløb er uvæsentlige og vil i forbindelse med den afsluttende gennemgang og analyse af regnskabet blive behandlet og undersøgt, såfremt der måtte være indikationer på væsentlige fejl eller inkonsistens med andre informationer/regnskabet som helhed." ¹⁰¹

⁹³ Bilag 1, side 87, linje 5 – 6

⁹⁴ Bilag 1, side 87, linje 8 – 10

⁹⁵ Bilag 2, side 94, linje 3 – 4

⁹⁶ Bilag 3, side 100, linje 23 – 25

⁹⁷ Bilag 3, side 100, linje 32 – 34

⁹⁸ Bilag 4, side 107, linje 24 - 29

⁹⁹ Bilag 4, side 107, linje 28 – 29

¹⁰⁰ Bilag 5, side 111, linje 29 – 30

¹⁰¹ Bilag 5, side 112, linje 3 – 7

I henhold til ovenstående ses det igen, at kundekendskabet er med i revisorernes overvejelser, når væsentlighed ved udførelse skal fastlægges. Desuden mener Mick og Carsten, at der ofte gås langt under væsentlighedsgrænsen i henhold til kundens forventninger. Mick ser således dette væsentlighedsniveau for værende mere en sikringsakt for egne påtegninger.

Spørgsmål 4: Hvilke overvejelser gør du dig i forbindelse med fastsættelse af grænsen for ubetydelige fejl?

Carsten I. Johansen: "Det kommer meget an på kundens forventninger. Jeg tror, at når man er i det mindre segment, og sidder med B og små C'er, så kunne man måske i mange tilfælde godt gennemfører revisionen lidt mere effektivt og cutte nogle af alle de der regnskabsmæssige assistancer forhold væk. Men det ligger hos mange kunder som en forventning, at man også assisterer med det."¹⁰²

Revisor A: "Jeg tror det hedder 10 % af vores performance materiality som udgangspunkt."¹⁰³ "Der er jo også nogle kunder, der har en forventning om, selvom vi har et væsentlighedsniveau der er lidt større, at vi egentlig korrigerer."¹⁰⁴

Andre Helin: "Der går vi stort set mekanisk til værks. Altså de fleste tager omkring 5 % af overall materiality. Og det er en af de farer, som jeg personligt synes, at vi måske går lidt for hurtigt over, når vi vælger de 5 %."¹⁰⁵ "Så det er sådan lidt igen, hvor man inderst inde er overbevist om, at man måske gøre det rigtigt, men man er bange for, at ham, der kommer og kontrollerer regnskabet, han vil have en anden opfattelse. Som sagt, er det simpelthen bare erfaring. Altså stoler vi på kunden, eller er det en ny kunde."¹⁰⁶

Mick Andersen: "... som udgangspunkt, så retter vi alt. Det er måske en mere praktisk fremgangsmåde."¹⁰⁷

Revisor B: "Til brug for notering af fundne fejl beregnes en bagatelgrænse svarende til 5 % af væsentlighedsbeløbet på regnskabet som helhed."¹⁰⁸

¹⁰² Bilag 1, side 88, linje 3 – 7

¹⁰³ Bilag 2, side 94, linje 20

¹⁰⁴ Bilag 2, side 94, linje 23 – 24

¹⁰⁵ Bilag 3, side 101, linje 6 – 8

¹⁰⁶ Bilag 3, side 101, linje 10 – 15

¹⁰⁷ Bilag 4, side 108, linje 4

Ovenstående citater viser, at der ved fastlæggelse af grænsen for ubetydelige fejl er fokus på, hvilken forventning kunden har. Dette gør sig i særdeleshed gældende for revisorerne i regnskabsklasse B, hvor der i høj grad er et element af regnskabsmæssig assistance. Dog har stort set alle en praksis for fastlæggelsen heraf, hvilket Andre Helin dog påpeger, kan tendere til en mekanisk beregning.

Spørgsmål 5: Hvilke udfordringer er der forbundet med fastsættelse af væsentlighedsniveauet?

Carsten I. Johansen: "Jeg vil sige, at de udfordringer, der er, det er typisk på balanceposterne, hvor der er regnskabsmæssige skøn, ..." ¹⁰⁹ "Og så kan vi jo være i situationer, hvor kunder ønsker at vise nogle bestemte resultater." ¹¹⁰

Revisor A: " ... så tager vi udgangspunkt i de her guidelines, vi har. Og det er jo også en af de vigtige ting, kan jeg se, i en kvalitetskontrol. Ikke kun fra vores egen interne kvalitetskontrol, men også fra FSR og Revisortilsynet efterhånden. At det er formalia, man går op i. Mere end om det er rigtig lavet, altså om det nu er væsentligt eller ikke væsentligt. Nej, man hakker af efter sådan et spørgeskema, når man det har jeg gjort, og det har vi også gjort det der. Så det er jo formalia, man kigger på. Og jamen, der skal vi selvfølgelig bare være sikker på, at vi overholder de formalia, der er omkring væsentlighed også. Og så stadig den professionelle dømmekraft, den kan man altså ikke undgå. Den skal bruges hver gang." ¹¹¹

Andre Helin: "Vores største udfordring er tilsynsmyndighederne. Altså det er kontrollen, der er udfordrende. Revisors dokumentation har altid været et blødt punkt. Det har altid været sådan, at revisor har alt i hovedet, men ikke på papiret. Og man har altid haft det udtryk, der siger: "Det der ikke er dokumenteret, det er ikke gjort". Men jeg synes, at vi begynder at bevæge os derhen, hvor, at omfanget af dokumentation ligesom skal kompensere for revisionens kvalitet.

Mick Andersen: "Hvis du har en virksomhed, der har en helt vild høj omsætning, men den er fordelt på få fakturaer. Altså selvom der er en kæmpe omsætning med fem

¹⁰⁸ Bilag 5, side 112, linje 10 – 11

¹⁰⁹ Bilag 1, side 88, linje 10 – 11

¹¹⁰ Bilag 1, side 88, linje 28 – 29

¹¹¹ Bilag 2, side 95, linje 12 – 21

fakturaer, så er der ikke nogen risiko på det. Men den vil alligevel booste væsentlighedsniveauet op. Men selvfølgelig skal man have kendskab til virksomheden for at kunne fastsætte væsentlighed.”¹¹²

Revisor B: ”Revisor skal forholde sig kritisk til det beregnede beløb og vurdere dette baseret på sit kendskab til kunden og dens interesser. I sidste ende er det revisors professionelle dømmekraft og en faglig vurdering, som ligger til grund for fastlæggelsen af væsentlighedsbeløbet, og diverse skemaer har alene til formål at spore revisor ind på det rette niveau.”¹¹³

Andre Helin påpeger, at kvalitetskontroller i høj grad bidrager til, at revisors dokumentation skal kompensere for revisionens kvalitet. Dette er på sin vis ligeledes understøttet af Revisor A, som påpeger vigtigheden af formalia. Dertil kommer revisorerne øvrige nævnte udfordringer såsom skøn og opnåelse af kundekendskab.

Spørgsmål 6: Hvorledes genovervejer du væsentlighedsniveauet gennem revisionsprocessen (planlægning, udførelse og afslutning)?

Carsten I. Johansen: ”Det gør vi, ja det er vi jo enormt dårlige til. Det tror jeg sker utroligt sjældent faktisk.”¹¹⁴ ”Så er det klart, at hvis virksomheden har ændret sig markant, eller der er nogle ting i virksomheden, der ser helt anderledes ud, eller en ny kunde, jamen så kan væsentlighedsniveauet godt blive genovervejet.”¹¹⁵

Revisor A: ”Jamen det gør vi jo en gang i mellem, ... ”¹¹⁶ ”Vi skal helst ikke komme i den situation, at vi først finder ud af det, hvor vi egentligt skulle have været færdige. Fordi så er det jo et tilbageløb, og det er dyrt og lidt pinligt.”¹¹⁷

Andre Helin: ”Vi oplever en del, at vi ændrer væsentligheden, men nogle gange er det måske fordi, at det har været forkert fra starten af. Det vil sige, at den indledende revision simpelthen har været for dårlig. Ellers er det fordi, at det har været for mekanisk

¹¹² Bilag 4, side 108, linje 7 - 12

¹¹³ Bilag 5, side 112, linje 14 – 18

¹¹⁴ Bilag 1, side 89, linje 9

¹¹⁵ Bilag 1, side 89, linje 15 – 17

¹¹⁶ Bilag 2, side 96, linje 1

¹¹⁷ Bilag 2, side 96, linje 4 – 16

igen. Det ses ofte, at man har lavet de samme fejl som sidste år, fordi man tager udgangspunkt i det fra sidste år..."¹¹⁸

Mick Andersen: "I nogle tilfælde vil det være sådan, at det bliver genovervejet, om der har været nogle store ændringer i forbindelse med vores regnskabsudarbejdelse. Hvis ja, så genovervejer vi det. Men der er også mange, hvor det ligger snor lige, fordi vi har været gennem regnskabet og periodebalancer igennem hele året. Det vil sige, at der sker ikke noget stort og væsentligt, ..." ¹¹⁹

Revisor B: "Hvis der er under vores revision klarlægges store differencer i forhold til det forventede, så revurderes væsentligheden i planlægningen." ¹²⁰

Samtlige revisorer påpeger, at hvis det findes relevant grundet ny information eller lignende, så genovervejes væsentlighedsniveauet. Carsten I. Johansen mener dog ikke at væsentlighed i praksis genovervejes specielt ofte. Andre Helin siger derimod, at det ofte ses, at det i planlægningsfasen fastsatte væsentlighedsniveau revurderes, da det i første omgang fastsatte væsentlighedsniveau ikke er optimalt.

Spørgsmål 7: Er der nogle af de foregående spørgsmål, som du havde besvaret anderledes, såfremt du primært reviderede virksomheder i en anden regnskabsklasse?

Carsten I. Johansen: "Altså jeg tror i selve planlægningen, der tror jeg egentligt, der er der fokus på væsentlighedsniveau både på store virksomheder og på de mindre. Men når man kommer i gang med udførelsen, så tror jeg, at jo større virksomhed man har med at gøre, jo større fokus har man på væsentlighedsniveauet." ¹²¹

Revisor A: "Altså vi er delt op i PIE og non PIE som udgangspunkt. Det vil sige, at vores væsentlighedsniveau er defineret. Så ud fra det revisionsmæssige, så vil jeg sige, at det synes jeg jo ikke, der bør være." ¹²² "I relation til størrelsen bliver man måske kigget lidt mere igennem på de større opgaver. For der er jo en vis offentlighed om det." ¹²³ "Så alt i

¹¹⁸ Bilag 3, side 104, linje 25 - 30

¹¹⁹ Bilag 4, side 108, linje 27 - 31

¹²⁰ Bilag 5, side 112, linje 25 - 26

¹²¹ Bilag 1, side 90, linje 5 - 8

¹²² Bilag 2, side 96, linje 19 - 21

¹²³ Bilag 2, side 96, linje 23 - 24

alt synes jeg ikke, at der er nogen forskel, andet end de niveauer du startede ud med, om det er PIE eller non PIE. Processen i det er den samme ...”¹²⁴

Andre Helin: ”Nej, det vil jeg ikke mene. Vi tager jo meget udgangspunkt i vores interne vejledninger, så det synes jeg umiddelbart ikke. Processen bør være den samme.”¹²⁵

Mick Andersen: ”Det bør være noget, man genovervejer og vurderer. Men om det bliver gjort i praksis, det ved jeg ikke. Det tør jeg ikke sige.”¹²⁶

Revisor B: ”Nej, for der tages altid stilling til, hvilken type virksomhed det er.”¹²⁷

I henhold til ovenstående ses det, at samtlige revisorer er tilbøjelige til at mene, at der ikke vil være den store ændring i deres svar, såfremt de reviderede en anden regnskabsklasse.

4.3 Datagrundlagets tidshorisont

Med afsæt i ovenstående er der foretaget fem interviews til brug for afhandlingens analyse, hvilket er med til at sikre et tilstrækkeligt datagrundlag. Interviewene er foretaget i tidsperioden 7. august til 20. august 2017, hvor det sidste interview blev afholdt.

¹²⁴ Bilag 2, side 97, linje 2 – 4

¹²⁵ Bilag 3, side 105, linje 31 – 32

¹²⁶ Bilag 4, side 109, linje 20 - 21

¹²⁷ Bilag 5, side 112, linje 34

Kapitel 5 – Analyse

Følgende kapitel har til formål at besvare nærværende afhandlings problemstilling ved at belyse, hvorledes revisor fastlægger væsentlighedsniveauet i praksis, og hvilke udfordringer der er forbundet hermed. I afsnit 3.6 er der redegjort for væsentlighed i et teoretisk perspektiv. Men til trods for, at der eksisterer retningslinjer herfor, så er væsentlighed et forholdsvis subjektivt begreb. Det er op til den enkelte revisor, med udgangspunkt i egen faglig vurdering, hvorledes væsentlighedsniveauet fastlægges for den pågældende revision. De foretagne interviews er præsenteret i kapitel 4, og analysen heraf bidrager til et nuanceret billede af, hvilke forhold der har indflydelse på revisors praksis.

Problemstillingen vil blive analyseret i en kronologisk rækkefølge i henhold til processen for fastlæggelse af væsentlighedsniveau. Indledningsvis vil kapitlet i afsnit 5.1 analysere, hvilke forhold der har betydning for hvilke benchmark, der anvendes, efterfulgt af afsnit 5.2, som indeholder en analyse af den dertilhørende procentsats. Derefter foretages en analyse af revisors fastlæggelse af væsentlighed ved udførelse i afsnit 5.3. Dernæst indeholder afsnit 5.4 en analyse af revisors fastlæggelse af grænsen for klart ubetydelige fejl. Til slut vil det i afsnit 5.5 blive analyseret, hvorvidt revisor genovervejer væsentlighedsniveauet gennem hele revisionsprocessen, hvorefter de udfordringer, der er forbundet med fastlæggelsen bliver analyseret i afsnit 5.6. Samtlige afsnit vil blive sammenholdt med ISA 320.

5.1 Valg af benchmark

Valget af benchmark er baseret på revisors individuelle faglige vurdering, som kan være afledt af flere forskellige faktorer.¹²⁸ Således kan to revisorer nå frem til to forskellige benchmark, selvom der ikke bør forekomme betydelige forskelle i vurderingerne. Først vil der blive set på, hvilke benchmark de adspurgte revisorer oftest anvender i praksis. Dette illustreres nedenfor:

¹²⁸ Se afsnit 3.6.3.1 Væsentlighed for regnskabet som helhed

Revisor	Oftest anvendt benchmark
Revisor A (Revisionsvirksomhed A)	Driftsorienteret: • Omsætning • Resultat før skat Balanceorienteret: • Balancesum
Carsten I. Johansen (GT)	Driftsorienteret: • Resultat før skat
Andre Helin (BDO)	Driftsorienteret: • Resultat før skat
Mick Andersen (Algade Revision)	Driftsorienteret: • Omsætning • Resultat før skat
Revisor B (Revisionsvirksomhed B)	Driftsorienteret: • Omsætning • Resultat før skat

Tabel 5.1 – Oftest anvendt benchmark i praksis

Kilde: Egen tilvirkning på baggrund af bilag 1 til og med bilag 5.

Ud fra tabel 5.1 ses det, at der er en tendens til, at de driftsorienterede benchmark oftest anvendes i praksis, herunder omsætning og resultat før skat. Det er kun Revisor A, der i lige så høj grad anvender balancesum som benchmark. Til sammenligning er der i 2016 foretaget en undersøgelse, som er baseret på de britiske revisionspåtegninger efter implementeringen af krav om offentliggørelsen af revisors væsentlighedsniveauet i påtegningen. Her fremgår det, at 88 % af de oplyste benchmark er resultatorienterede. Undersøgelsen omfatter kun udvalgte benchmark for de 100 største virksomheder på Londons Fondsbørs, hvorfor den ikke vurderes at give et generelt billede af fastlæggelsen for danske revisorer, men stadig vurderes brugbar til formålet.¹²⁹

I relation til de driftsorienterede benchmark er der mulighed for at anvende dem direkte. Dette betyder eksempelvis, at der ved en omsætning på et givent beløb, blot beregnes en procentsats heraf, som udgør væsentlighed for regnskabet som helhed. Endvidere kan der bruges en korrigeret version, hvor tallene på en eller anden vis er normaliseret for usædvanlige effekter. Derudover er det, jævnfør Carsten I. Johansen, heller ikke unormalt, at der benyttes et vægtet gennemsnit af de udvalgte benchmark,

¹²⁹ Johansen, J. L. og Mogensen, D., (2016), side 64

således at væsentlighedsniveauet eksempelvis kan være baseret på et gennemsnit af omsætning og resultat før skat.¹³⁰ Dette gør sig også gældende for Mick Andersen, hvis fastlæggelse ligeledes tager udgangspunkt i et gennemsnit.

Selvom det ud fra et objektivt synspunkt giver mening at tage et gennemsnit af flere benchmark, så findes fremgangsmåden stadig bemærkelsesværdig, idet det tydeliggøres i ISA 320, at revisor kun skal vælge ét benchmark. Det må dog formodes, at både Grant Thornton og Algade Revision er medlem af en eller anden form for vidensbaseret organisation, som har godkendt deres praksis for fastlæggelsen.

Derudover finder jeg det interessant, at de fem adspurgte revisorer, trods deres utallige, varierende og subjektive overvejelser, alligevel oftest anvender de to samme benchmark. En logisk årsag kunne være, at størstedelen af virksomhederne har fokus på disse poster, som følge af regnskabsbrugernes krav. Herunder stiller blandt andet majoriteten af aktionærerne krav om afkast, hvorfor bundlinjen er afgørende for disse. Dette fremhæves blandt andet i "Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements", hvor det fremgår, at:

*"udsendelse af regnskaber, der imødekommer behovene hos indskydere af risikovillig kapital i en virksomhed, der har overskud som målsætning, også vil imødekomme de fleste af de behov, som andre regnskabsbrugere måtte have."*¹³¹

Således kan omsætning og resultat før skat betragtes som værende effektive i forhold til at dække behovet hos den brede gruppe af regnskabsbrugere.

Dette vurderes ligeledes, at kunne ses i relation til de interne og eksterne kvalitetskontroller, som stiller krav til fastlæggelsen af væsentlighed, herunder dokumentationen heraf. Såfremt revisor anvender de mest anerkendte benchmark, da forekommer det mindre sandsynligt, at en eventuel kvalitetskontrol vil stille spørgsmålstejn ved anvendelsen af disse.

Det anfægtes ikke, at det er fejlagtigt at benytte disse to benchmark, men ISA 320 foreskriver, at revisor skal udøve faglig vurdering. Såfremt dette ikke er tilfældet, vurderes det, at der er tale om en særdeles mekanisk proces, som ikke er i overensstemmelse med revisors professionelle dømmekraft, hvilket standarden stiller

¹³⁰ Bilag 1, side 85

¹³¹ ISA 320, side 5 (noterne)

krav om.¹³² På den måde er der risiko for, at overvejelserne i virkeligheden går på at sikre sig mod de omfattende kvalitetskrav, som revisor er omfattet af. Dette vil blive nærmere analyseret under udfordringer af væsentlighed i afsnit 5.6

På baggrund af ovenstående finder jeg det interessant at undersøge, hvilke forhold der i praksis gør sig gældende.

5.1.1 Forhold der påvirker valg af benchmark

Jævnfør afsnit 3.6.3.1 giver ISA 320 eksempler på konkrete benchmark samt hvilke faktorer, der kan have indflydelse på identifikationen af et passende benchmark.¹³³ Men som nævnt ovenfor, i afsnit 5.1, spiller revisors faglige vurdering en væsentlig rolle i valg af relevant benchmark. Således påvirkes dette valg af, hvad den enkelte revisor vurderer regnskabsbrugernes behov er for finansielle oplysninger.¹³⁴ Dette behov kan som nævnt i Koalitionsmodellen variere, alt afhængig af, hvilke regnskabsbrugere, der er tale om. Dette pointeres ligeledes af Revisor B:

*"I sidste ende er det revisors professionelle dømmekraft og en faglig vurdering, som ligger til grund for fastlæggelsen af væsentlighedsbeløbet"*¹³⁵

Når revisor skal identificere et passende benchmark, i forbindelse med fastlæggelsen af væsentlighed, ses det, at der er nogle faktorer, der går igen hos samtlige informanter. Der er blandt andet enighed om, at virksomhedstypen altid indgår i revisors overvejelser. Dette kommer til udtryk i følgende udtalelse af Revisor B:

*"Først skal det fastlægges, hvilken type virksomhed der er tale om. Langt de fleste virksomheder vil være resultatbaserede, fordi de er sat i verden for at give overskud eller afkast til deres ejere."*¹³⁶

På den måde bekræfter Revisor Bs udtalelse, det som der i afsnit 5.1 er udledt, netop at langt de fleste regnskabsbrugeres behov er resultatorienteret. Med udgangspunkt heri finder jeg det ikke så overraskende, at de adspurgte revisorerers oftest anvendte

¹³² ISA 320.4

¹³³ ISA 320.A3 – A3

¹³⁴ ISA 320.4

¹³⁵ Bilag 5, side 112, linje 15

¹³⁶ Bilag 5, side 111, linje 6

benchmark er resultatorienteret. Ligeledes supplerer Andre Helin med følgende udtalelse:

”Såfremt det er en overskudsbaseret virksomhed, er indtjeningen det vigtigste i virksomheden. Og dette gør sig altid gældende, når det er børsnoterede virksomheder. Er det en PIE, så siger vi altid overskud. Der kigger vi ikke på nogle andre poster, der siger vi, at vi ved, at overskud simpelthen er det vigtigste benchmark.”¹³⁷

Andre Helin forklarer dog, at det ses, at en PIE-virksomhed kan have et meget lille overskud, hvilket leder til, at revisor skal gøre sig yderligere overvejelser ved valg af et passende benchmark for den pågældende virksomhed.¹³⁸

Ud fra ovenstående samt min egen opfattelse findes det naturligt, at virksomhedstypen er en central faktor ved identifikationen af et passende benchmark. Dette forklares med, at det er essentielt at afgøre, hvorfor virksomheden har en eksistens, herunder om virksomheden er omsætningsorienteret, profitorienteret, formueorienteret mv.¹³⁹

Såfremt revisor ikke er bevidst om, hvorfor virksomheden er sat i verden, da vil det, alt andet lige, være udfordrende at identificere regnskabsbrugernes behov samt de risici, der er forbundet med regnskabsaflæggelsen. Derfor anser jeg denne faktor som værende særdeles relevant i forhold til valget af benchmark, uanset om virksomheden befinder sig i regnskabsklasse B, C eller D. Dette fremhæves ligeledes i ISA 320, hvor virksomhedens art er oplistet som et af standardens eksempler på en faktor, der kan have indflydelse på revisors valg.

Tages der udgangspunkt i standardens øvrige eksempler på parametre, der ligeledes kan påvirke revisors valg af benchmark,¹⁴⁰ ses det, at disse i en vis grad nævnes af informanterne.

En overvejelse, som Andre Helin gør sig, når væsentlighedsniveauet skal fastlægges, er, hvem regnskabsbrugeren er.¹⁴¹ Revisor A nævner ligeledes, at regnskabsbrugeren skal holdes for øje.¹⁴²

¹³⁷ Bilag 3, side 98, linje 18

¹³⁸ Bilag 3, side 98

¹³⁹ Bilag 1 til og med bilag 5

¹⁴⁰ ISA 320.A3

¹⁴¹ Bilag 3, side 98

¹⁴² Bilag 2, side 92

Det er helt essentielt for revisor at tage stilling til, hvem ejerne og de resterende regnskabsbrugere af det pågældende regnskab er, samt hvor deres interesser ligger. Dette begrundes ganske enkelt med, at revisors påtegning henvender sig til disse, hvilket illustreres i Principal-agent teorien¹⁴³ og Koalitionsmodellen¹⁴⁴. Trods det entydige behov for kontrol, kan regnskabsbrugernes interesser være vidt forskellige. Forhold der kan påvirke denne beslutning bør derfor naturligt nok overvejes.

En anden central faktor, der nævnes af 60 %¹⁴⁵ af de interviewede revisorer, og som ligeledes fremgår som et eksempel i ISA 320, er virksomhedens branche.

*”Jeg vil sige, det kan godt være ret branchebestemt, når man prøver at se på væsentlighedsniveauet.”*¹⁴⁶

Carstens I. Johansen indledte interviewet med ovenstående kommentar, som klart indikerer, at han har virksomhedens branche i mente, når der skal gøres overvejelser om valg af benchmark. Dette er endvidere med i Andre Helins overvejelser, når der foretages valg vedrørende benchmark i forhold til PIE-virksomhed.¹⁴⁷

Ifølge Revisor A bliver man også mere specialiseret inden for forskellige brancher:

*”Også fordi du kan jo sige, branchemæssigt bliver vi jo mere og mere opdelt også i brancher i viden. Det vil sige, man har noget branchekendskab, og det branchekendskab kan jo så godt gøre, at man kan fastholde et højere væsentlighedsniveau.”*¹⁴⁸

I henhold til ovenstående kan virksomhedens branche ligeledes tilføjes til listen over, hvilke overvejelser, der i høj grad spiller en rolle ved revisors valg af benchmark. Dette skyldes, at der kan være brancher, som har fokus på nogle bestemte forhold, som revisor skal være opmærksom på i processen. Herunder påpeger Revisor A, at overvejelser i forhold til brancheaspektet sågar kan have den fordel, at væsentlighedsniveauet kan sættes højere og der dermed potentielt skal rettes færre eventuelle fejl. Det er min erfaring, at branchen spiller en mindre rolle ved valg af benchmark, idet både virksomhedstype og regnskabsbrugere typisk vurderes som mere centrale faktorer.

¹⁴³ Se afsnit 3.2 Principal agent teorien

¹⁴⁴ Se afsnit 3.3 Koalitionsmodellen

¹⁴⁵ Bilag 1, bilag 2 og bilag 3.

¹⁴⁶ Bilag 1, side 85, linje 7

¹⁴⁷ Bilag 3, side 98

¹⁴⁸ Bilag 2, side 93, linje 9

Sidst nævner flere af informanterne et overordnet forhold, som relaterer sig til flere forskellige faktorer i henhold til ISA 320, nemlig kundekendskabet. Mick Andersen siger følgende:

*”I forhold til vores kunder tror jeg, at det spiller en stor rolle, hele kendskabet til virksomheden.”*¹⁴⁹

Det fremgår ikke direkte af ordlyden i ISA 320s vejledning, at revisors kendskab til kunden kan have indflydelse på revisors identifikation af benchmark. Dog vurderes kendskabet til kunden at relatere sig til elementer i regnskabet, virksomhedens art, livscyklus, økonomiske miljø mv. I denne henseende er det uomtvisteligt, at kundekendskabet har betydning for, hvilket benchmark revisor vælger. Såfremt revisor ikke har tilstrækkelig kundekendskab, da vil fastlæggelsen ikke blive foretaget på et korrekt grundlag.

Revisor B påpeger desuden, at revisor skal forholde sig kritisk til det beregnet beløb og vurdere dette baseret på sit kendskab til kunden og dens interesser.¹⁵⁰ Dette understøttes af Revisor A, som forklarer følgende:

*”Og så kigger vi selvfølgelig også lidt på kunden i sig selv. Er det en kunde, som vi ved har godt styr på tingene, både forretningsmæssigt, driftsmæssigt, økonomisk og registreringsmæssigt. Eller er det nogle, som vi godt ved, at der er rigtig mange efterposteringer på, eller kunne være, så er spørgsmålet, om de er væsentlige eller ikke væsentlige.”*¹⁵¹

Ovenstående analyse viser en tilbøjelighed til, at virksomhedstype og virksomhedens regnskabsbrugere de mest fremtrædende faktorer, når revisor skal gøre sig overvejelser om valg af benchmark. Endvidere bliver det også pointeret, at virksomhedens branche kan have en betydning i forhold til identifikationen af et givent benchmark.

Helt overordnet understreges det, at kendskabet til kunden er altafgørende, og har stor indflydelse på revisors identifikation af et passende benchmark. Det kan derfor ikke afvises, at de øvrige eksempler på faktorer i ISA 320 samt andre væsentlige forhold i relation til virksomheden, kan have en betydning.

¹⁴⁹ Bilag 4, side 106, linje 10

¹⁵⁰ Bilag 5, side 112

¹⁵¹ Bilag 2, side 91, linje 28

5.2 Brug af procentsatser

Ud over revisors valg af benchmark, til brug for fastlæggelsen af væsentlighedsniveauet for regnskabet som helhed, påkræves det oftest, at revisor ligeledes overvejer en passende procentsats i relation til det valgte benchmark. Revisors faglige vurdering spiller igen her en helt central rolle.¹⁵² I henhold til afsnit 3.6.3.1.1 findes der visse vejledninger om, hvilke procentsatser, der er relevante, herunder et udgået notat fra FSR, som stadig vurderes relevant til formålet.¹⁵³ Dog fremgår der kun få eksempler i lovgivningen, hvorfor det er interessant at undersøge, hvilke procentsatser revisor anvender i praksis. Følgende tabel viser intervallet for de adspurgte revisors anvendte procentsatser:

Benchmark	BDO	Virk. A	GT	Algade	Virk. B	FSR ¹⁵⁴
Omsætning	0,5 – 2 %	0,5 – 1 %	0,5 – 1 %	1 – 2 %	0,5 – 2 %	0,5 – 1 %
Res.før skat	3 – 10 %	5 – 10 %	5 – 10 %	5 – 10 %	3 – 10 %	5 – 10 %
Aktiver	1 – 2 %	0,5 – 1 %	0,5 – 1 %	2 – 4 %	1 – 2 %	0,5 – 1 %
Egenkapital	2 – 5 %	1 – 2 %	1 – 2 %	2,5 – 5 %	2 – 5 %	1 – 2 %

Tabel 5.2 – Procentsatser i interval

Kilde: Egen tilvirkning - bilag 1 til og med bilag 5.

Ovenstående tabel viser procentsatsintervallerne for de forskellige benchmark i henhold til de adspurgte informanter, som alle fremviste interne vejledninger fra deres respektive revisionsvirksomheder. Tabel 5.2 sammenholder ligeledes informanternes anvendte procentsatser med FSRs notat om væsentlighed. Det ses i tabellen, at de vejledende procentsatser er forholdsvis ens virksomhederne imellem, hvilket tyder på, at der trods de begrænsede vejledninger i ISA 320, eksisterer en praksis i revisionsbranchen. Faktisk finder jeg det bemærkelsesværdigt, at de interne vejledninger i Revisionsvirksomhed A og Grant Thornton er i overensstemmelse med vejledningen fra FSR. Der kan stilles spørgsmålstejn ved, om denne vejledning er brugt som inspiration ved udarbejdelsen af revisionsvirksomhedernes retningslinjer. Såfremt dette er tilfældet, er der tale om en 21 år gammel vejledning, der ligger til grund for

¹⁵² ISA 320.A3

¹⁵³ Sudan, et. al, (2015), side 108 - Notat vedrørende væsentlighed, august 1996, FSR

¹⁵⁴ Sudan, et. al, (2015), side 108 - Notat vedrørende væsentlighed, august 1996, FSR

nuværende praksis. På den måde kan det overvejes, hvorvidt revisorerne kunne have behov for en lignende vejledning, blot i opdateret version.

Det ses endvidere i tabel 5.2, at de vejledende intervaller er relativt brede, hvilket især gør sig gældende for procentsatserne vedrørende resultat før skat. Dette er interessant i forhold til afsnit 5.1, hvor det kunne ses, at de resultatorienterede benchmark er de oftest anvendte benchmark af informanterne. Tabel 5.2 viser ligeledes, at intervallet for eksempelvis omsætningen er markant mindre. Dette kunne være en følge af den kendsgerning, at omsætningen er talmæssigt større end eksempelvis resultat før skat.

5.2.1 Forhold der påvirker identifikationen af en passende procentsats

Som nævnt ovenfor anvendes der i flere revisionsvirksomheder udarbejdede vejledninger i forbindelse med fastlæggelse af væsentlighed for regnskabet som helhed. Dette er således en del af revisionsvirksomhedernes interne kvalitetssystemer og skal medvirke til høj kvalitet i arbejdet. Der ses efterhånden relativt få eksempler på manglende implementering af et egentligt kvalitetsstyringssystem.¹⁵⁵ Dette kan hænge sammen med, at sådanne mangler bliver taget relativt alvorligt af diverse tilsynsmyndigheder, og kan medføre bøder til de underskrivende revisorer.

Vejledningerne er typisk udarbejdet af revisionsvirksomhedernes faglige afdeling. Revisionsvirksomheder, som ikke er i besiddelse af en faglig afdeling, er oftest medlem af en vidensbaseret organisation, som står for denne udarbejdelse. Herunder kan nævnes Revisor Gruppen Danmark, som omfatter et samarbejde imellem 22 revisionsvirksomheder.¹⁵⁶ På den vis kan revisorer i disse virksomheder kontakte organisationen, såfremt de har faglige spørgsmål, herunder spørgsmål vedrørende væsentlighed. At mindre revisionshuse ikke har et omfattende kvalitetsstyringssystem skyldes primært, at standardsystemerne er for omfattende for mindre revisionshuse, samt at et selvudviklet system er for ressourcekrævende at vedligeholde.¹⁵⁷ Således er revisionshusenes vejledende skemaer mv. kvalitetssikret, hvorfor revisor har mulighed for at læne sig op af disse, men uden at dette skal tilsidesætte revisors faglige vurdering.

¹⁵⁵ Erhvervsstyrelsen (2014), side 8

¹⁵⁶ <http://www.revisorgruppen.dk/om-os/vidensbaseret-organisation/>

¹⁵⁷ Erhvervsstyrelsen (2014), side 8

Ifølge Andre Helin er et af de vigtigste forhold, i henhold til valg af en passende procentsats til det valgte benchmark, at komme ud til virksomheden, og se hvem de er. Først der kan revisor danne sig et indtryk af, om den pågældende virksomhed har styr på tingene mv.¹⁵⁸ Andre Helin understreger dette med følgende udtalelse:

*"Du ved, der er et udtryk, som jeg selv bruger meget, især når jeg kommer ud til nye kunder, som siger: "You never get a second chance, to make a first impression". Så for mig er det meget vigtigt, at når jeg sidder første gang med kunderne, om det så hænger sammen, og har de styr på tingene."*¹⁵⁹

Andre Helin tilføjer hertil, at dette forhold dog er problematisk, da denne subjektive vurdering er svær at nedfælde på papir og dokumentere. Især i relation til den efterfølgende kvalitetskontrol, da kontrollanten ikke har samme forudsætninger som revisor, hvorfor denne kun kan tage udgangspunkt i revisors dokumentation heraf.¹⁶⁰

Til dette tilføjer han yderligere:

*"Og så bliver det at kigge på kolde papirer, og benchmark er kolde."*¹⁶¹

*"Altså du kan ikke bare skrive i arbejdspapiret: "bogholderen var sørme flink". Så benchmark har altid det problem, at det bliver lidt mekanisk."*¹⁶²

I relation til Andre Helins ovenstående udsagn ses det, jævnfør Erhvervsstyrelsens undersøgelse af årsagerne til fejl i revisors arbejde, at mangelfuld planlægning og dokumentering er en af de hyppigste fejl på enkeltsagsniveau. En af de primære årsager til dette er, at revisor kender kunden.¹⁶³ I Erhvervsstyrelsens undersøgelse nævnte 50 % af de adspurgte revisorer, at revisors mangeårige kendskab til kunderne er en af årsagerne til mangelfuld dokumentation.¹⁶⁴ I denne forbindelse blev følgende pointeret:

¹⁵⁸ Bilag 3, side 100.

¹⁵⁹ Bilag 3, side 100, linje 7

¹⁶⁰ Bilag 3, side 100

¹⁶¹ Bilag 3, side 100, linje 11

¹⁶² Bilag 3, side 100, linje 16

¹⁶³ Erhvervsstyrelsen (2014), side 12

¹⁶⁴ Erhvervsstyrelsen (2014), side 12

*"Vi revisorer er jo vant til at planlægge og mange af kunderne har vi haft i mange år, så vi ved godt hvor de laver fejl, og hvad vi skal kigge efter. Det er det med at få det ned på papiret, det er alt for stor en opgave."*¹⁶⁵

Ud fra revisorernes udsagn er der en tendens til, at kundekendskabet er en vigtig faktor i forbindelse med valg af procentsats, herunder kendskabet til de medarbejdere, der er ansat i bogholderiet. Selve kendskabet er dog svært at dokumentere, idet det ofte kan være baseret på den menneskelige intuition. Trods dette kan revisor med rette have benyttet sin faglige vurdering. Men hvis dokumentationen ikke er tilstrækkelig, kan det være svært for en udefrakommende part at sætte sig ind i baggrunden for revisors valg. Hvis ikke dokumentationen for revisors subjektive overvejelser kan følges ved eksempelvis en kvalitetskontrol, er der en sandsynlighed for, at kontrollanten gerne vil se noget, han er mere fortrolig med. Dette kan således medføre en mere mekanisk tilgang til fastlæggelsen af væsentlighed. Andre Helin pointerer yderligere, at muligheden for at blive udtaget til en kvalitetskontrol lægger et øget pres på revisor¹⁶⁶, og bemærker:

*"Vi er ikke så nervøse for, at kontrollen vil anfægte vores subjektive vurdering. Men vi er mere nervøse for, hvis du ikke har passende dokumentation for, hvorfor du netop bruger den benchmark, som du gør."*¹⁶⁷

Andre Helins udtalelse ovenfor understøttes af både Carsten I. Johansen og Mick Andersen, der bemærker, at det er sjældent, at de går ind og decideret ændrer på de i det interne systems fastsatte procentsatser. Man fokuserer i stedet på, om man skal placere sig i den nedre eller øvre del af intervallet, hvilket afhænger af revisionsrisikoen.¹⁶⁸ Det kan skyldes, at revisor vil være sikker på, at hans valg af kvalitetssikret, og således kan legitimeres i dokumentationen. På baggrund af dette ses en tilbøjelighed til, at flere revisorer gerne vil være på den sikre side, og i højere grad ønsker at følge vejledninger, som kan føre dem sikkert igennem en kvalitetskontrol. Andre Helin påpeger ligeledes:

¹⁶⁵ Erhvervsstyrelsen (2014), side 12

¹⁶⁶ Bilag 3 side 99

¹⁶⁷ Bilag 3, side 99, linje 5

¹⁶⁸ Bilag 1, side 87 og Bilag 4, side 106

”Du kan godt se forskel på yngre revisorer, som er mere, hvad skal man sige, mere mekanisk orienteret. Fordi de vil gerne have en metodik, hvor man ikke kan gøre noget forkert. De ældre revisorer har meget mere det jeg kalder en fingerspids gefühle.”¹⁶⁹

Og dette er ifølge Andre Helin en bekymrende udvikling, hvortil han bemærker:

”Fordi man begynder at fjerne lidt fra revisor, hans skepsis, men også hans professionelle judgement.”¹⁷⁰

På baggrund af ovenstående indikeres det, at fastlæggelsen af en passende procentsats i en vis grad afhænger af kundekendskabet. Det findes dog påfaldende, at ingen af de adspurgte revisorer har nævnt virksomhedens industri som værende et vigtigt forhold. Industrien er nemlig det eneste forhold i ISA 320, der gives som eksempel.

Derudover påpeges det, at fastlæggelsen af væsentlighed altid vil være mere eller mindre mekanisk, da beregningen skal nedfældes i et arbejdsrapport, som senere hen kan blive udtaget til en kvalitetskontrol. Udfordringen ligger i at dokumentere alle revisors subjektive overvejelser, hvorfor revisor gives incitament til at gemme sig bag anerkendte benchmark, procentsatser, argumenter herfor osv. Dette forhold vil endvidere blive gennemgået i afsnit 5.6 vedrørende udfordringer samt diskuteret i kapitel 6 henhold til, hvorvidt vejledningerne er tilstrækkelige.

5.3 Væsentlighed ved udførelse

Det væsentlighedsniveau, som revisor anvender ved udførelse, er en betydningsfuld del af revisors samlede væsentlighedsvurdering. Væsentlighed ved udførelsen fastlægges ofte som en procentsats af væsentlighed for regnskabet som helhed, jævnfør afsnit 3.6.3.3. Men i henhold til afsnit 3.6.3.1 blev det bemærket, at fastlæggelsen heraf kan fremstå som en simpel mekanisk beregning, hvilket ikke er hensigten. Det findes derfor interessant, i kølvandet på ovenstående analyse af valg af benchmark og den dertilhørende procentsats, at undersøge revisors praksis for fastlæggelse af væsentlighedsniveauet for udførelsen.

¹⁶⁹ Bilag 3, side 99, linje 5

¹⁷⁰ Bilag 3, side 99, linje 18

5.3.1 Forhold der påvirker væsentlighed ved udførelse

Væsentlighed ved udførelsen påvirkes af revisors forståelse af virksomheden, herunder de risikovurderingshandlinger der foretages. Derudover spiller den historiske fejlmargen en væsentlig rolle, hvilket relaterer sig til revisors tidligere års erfaring.¹⁷¹ Det skal holdes for øje, at revisor konstant skal inddrage sin faglige vurdering, og ikke gå på kompromis hermed på grund af en intern vejledning.

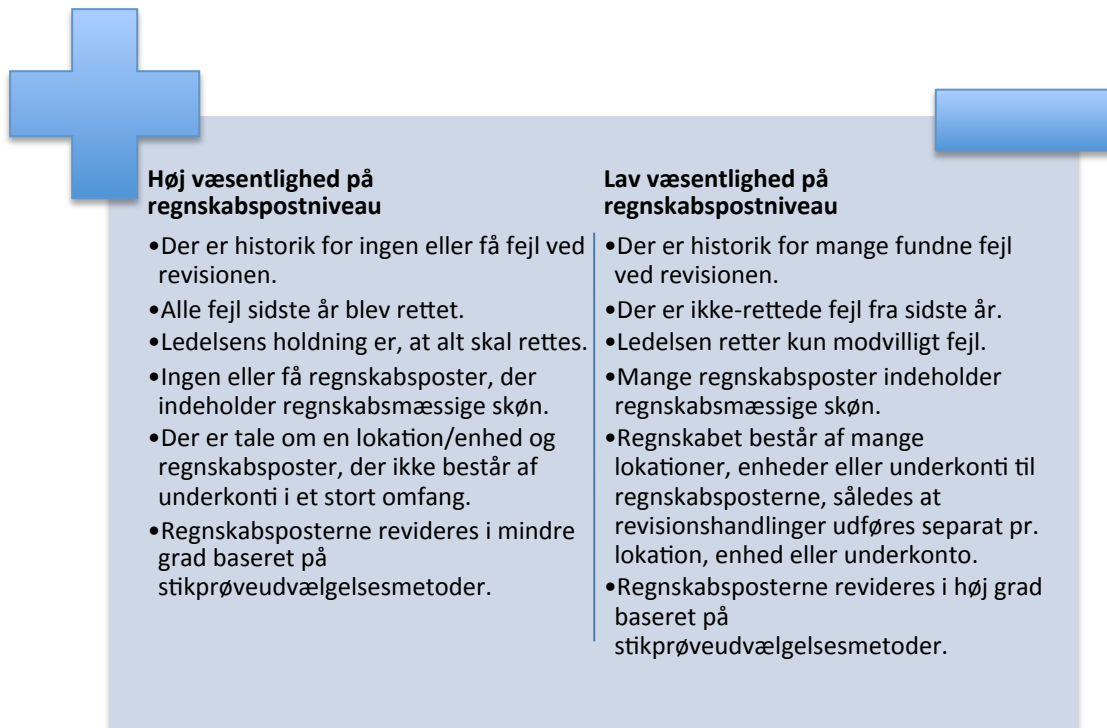
Fire af de fem informanter påpeger, at kundekendskabet er en afgørende faktor i forhold til, hvor revisor placerer sig i intervallet. I denne forbindelse er der af logiske årsager fokus på økonomifunktionen, idet disse typisk har stor indflydelse på regnskabsaflæggelsen. Revisor A bekræfter dette med følgende udtalelse:

*"Og det er jo spørgsmålet her, hvad er vores kendskab til økonomifunktionen, og hvor gode er de."*¹⁷²

Eksempler på hvad der henholdsvis taler for og imod at lægge sig i den høje ende af et givent interval er, med afsæt i de foretagne interviews, opsummeret i nedenstående figur:

¹⁷¹ ISA 320 A12

¹⁷² Bilag 2, side 94, linje 3



Figur 5.1 – Argumenter vedrørende valg af procentsats for væsentlighed ved udførelse

Kilde: Egen tilvirkning

Med afsæt i argumenterne i figur 5.1 fastlægger revisor væsentlig ved udførelsen. Generelt kan det siges, at bogholderiets kompetencer, ledelsens holdning samt kompleksiteten af elementerne i regnskabet har betydning for, hvorledes væsentlighed ved udførelsen fastlægges. Dette er ligeledes foreskrevet som værende væsentlige faktorer i lærebøger og faglige artikler, hvorfor det ikke kommer som en overraskelse. Det skal nævnes, at ovenstående argumenter ikke er udtømmende. Endvidere skal revisor forholde sig kritisk til det beregnede beløb og være bevidst om, at fastlæggelsen ikke alene er en mekanisk beregning.¹⁷³

Regnskabsposter, der er under det fastlagte væsentlighedsniveau, vil som udgangspunkt ikke blive set på, da de betragtes som værende uvæsentlige. Der kan dog forekomme tilfælde, hvor revisor er nødsaget til at tilsidesætte beløbsgrænsen som et resultat af den faglige vurdering. Revisor B pointerer følgende:

¹⁷³ ISA 320.A12

”Øvrige regnskabsposter, under dette beløb, er uvæsentlige og vil i forbindelse med den afsluttende gennemgang og analyse af regnskabet blive behandlet og undersøgt, såfremt der måtte være indikationer på væsentlige fejl eller inkonsistens med andre informationer eller regnskabet som helhed.”¹⁷⁴

Der er tilbøjelighed til, at revisorerne placerer sig i de vejledende intervaller, hvorfor fastlæggelsen kan siges at være præget af en mekanisk tilgang. Undersøgelsen viser dog, at de adspurgte revisionspartnere har fokus på flere forskellige faktorer, når det skal vurderes, hvorvidt niveauet skal ligge i den lave eller den høje ende af de vejledende intervaller. På den vis er der ikke udelukkende tale om en simpel mekanisk beregning, som er foretaget uden omtanke. Som tidligere nævnt vil det mekaniske forhold bliver drøftet senere i afhandlingen.

5.3.2 Anvendte haircut

I tillæg til ovenstående analyse af, hvilke forhold der påvirker revisors fastlæggelse af væsentlighed ved udførelsen, undersøges det, hvilke haircut informanterne anvender i praksis. Procentsatserne vises i nedenstående tabel. De illustrerede forhold er en procentsats af væsentlighedsniveauet for regnskabet som helhed.

Revisor	Anvendt haircut interval
Carsten I. Johansen	50 % - 75 %
Revisor A	50 % - 90 %
Andre Helin	50 % - 75 % (PIE 80 %)
Mick Andersen	50 % - 75 %
Revisor B	50% - 75 %

Tabel 5.3 – Oftest anvendt haircut

Kilde: Egen tilvirkning på baggrund af bilag 1 til og med bilag 5.

I figuren ses en meget ensrettet tilgang til brugen af procentsats for væsentlighed ved udførelsen. Herunder anvender fire ud af de fem adspurgte revisorer intervallet 50 – 75 %. Det er kun Revisor A, som strækker intervallet op til 90 %. Ved en anvendelse af 90 %

¹⁷⁴ Bilag 5, side 112, linje 2

ligger det pågældende niveau særdeles tæt på væsentlighedsniveauet for regnskabet som helhed, hvorfor der kan stilles spørgsmålstejn ved, hvorvidt der er behov for begge niveauer. Uanset behov, stilles der dog krav herom. Endvidere skal det nævnes, at procentsatserne kan variere, såfremt der er tale om virksomheder af særlig offentlig interesse.

Derudover stemmer de ovenfor angivne intervaller stort set overens med resultatet af undersøgelsen vedrørende væsentlighedsniveauet i de britiske revisionspåtegninger. Her begrænses intervallet ligeledes til 50 – 75 %. Undersøgelsen konkluderer dog ikke på en generel tendens.¹⁷⁵

5.3.3 Anvendelsen af væsentlighed ved udførelse

Der kan være forskel på, hvorledes væsentlighed ved udførelsen anvendes i praksis. Det er bemærket, at to ud af de fem adspurgte revisorer påpeger, at der i høj grad ydes regnskabsmæssig assistance, hvilket relaterer sig til kundens forventninger.¹⁷⁶ De to revisorer repræsenterer primært virksomheder i regnskabsklasse B, hvorfor der ses en tendens til, at disse revisorer ikke har samme fokus på væsentlighedsniveauet, da alle fundne fejl stort set rettes. Mick Andersen bemærker, at mange kunder forventer, at regnskabet er korrekt, når revisionen er udført. Dertil udtaler han følgende:

”Så overvejsen den går mere på vores egen sikring. At hvis der også skal være en fejl, vi ikke har fundet, jamen så skal den ligge inden for væsentligheden.”¹⁷⁷

Det forekommer naturligt, at der er forskel på, hvordan de adspurgte revisorer arbejder med væsentlighedsniveauet ved udførelsen i praksis. Teoretisk set fastlægges niveauet for at sikre, at eventuelle ikke-korrigerede og uopdagede fejl ikke overstiger væsentlighedsniveauet for regnskabet som helhed.¹⁷⁸ Således er revisor ikke forpligtet til at rette fejl, såfremt de ikke er væsentlige. Dette efterleves dog ikke altid i praksis, da flere kunder har en forventning om, at revisor retter alle fejl, uanset størrelse. På den måde kan det overvejes, hvorvidt anvendelsen af væsentlighedsniveauet ved udførelsen varierer på tværs af regnskabsklasserne. Dette kommer yderligere til udtryk ved anvendelsen af grænsen for ubetydelige fejl.

¹⁷⁵ Johansen, J. L. og Mogensen, D., (2016), side 64

¹⁷⁶ Bilag 1, side 88 og bilag 4, side 107

¹⁷⁷ Bilag 4, side 107, linje 29

¹⁷⁸ Se afsnit 3.6.3.3 Væsentlighed ved udførelsen

I relation til ovenstående finder jeg revisorernes svar på interviewguidens hovedspørgsmål 7 interessant, hvor hovedparten af de adspurgte revisorer var tilbøjelige til at svare, at der formentligt ikke ville være forskel, alt efter hvilken regnskabsklasse der revideres. Kun Carsten I. Johansen nævner, at planlægningsfasen bør være den samme, men at væsentlighed ved udførelsen kan varierer.¹⁷⁹

5.4 Grænsen for klart ubetydelige fejl

Det er ikke et krav i henhold til ISA 320, at revisor skal fastlægge en grænse for ubetydelige fejl. Men jævnfør ISA 450 kan revisor fastlægge en beløbsgrænse for klart ubetydelige fejl, hvor det forventes, at fundne fejl herunder ikke vil have en væsentlig indflydelse på regnskabet.¹⁸⁰

Det er som tidligere nævnt ikke usædvanligt, at revisorer i et vist omfang ofte yder regnskabsmæssig assistance og retter fejl til trods for, at der er tale om klart ubetydelige fejl. Dog fastlægges denne grænse oftest alligevel. Dette kommer til udtryk ved, at størstedelen af informanterne har en mere eller mindre fast praksis herfor. Nedenfor ses tabel over de oftest anvendte procentsatser, jævnfør bilag 1-5:

Revisor	Grænse for klart ubetydelige fejl
Andre Helin	5 % af væsentlighedsniveauet for regnskabet som helhed
Carsten I. Johansen	5 % af væsentlighedsniveauet for regnskabet som helhed
Revisor A	10 % af væsentlighedsniveauet ved udførelsen
Revisor B	5 % af væsentlighedsniveauet for regnskabet som helhed
Mick Andersen	Alle fejl rettes som udgangspunkt

Tabel 5.4 – Oftest anvendt procentsatser for grænsen for klart ubetydelige fejl

Kilde: Egen tilvirkning på baggrund bilag 1 til og med bilag 5

¹⁷⁹ Bilag 1, side 90

¹⁸⁰ ISA 450.A2

Ud fra ovenstående tabel 5.3 ses det, at der primært anvendes 5 % af væsentlighedsniveauet for regnskabet som helhed. Kun Revisor A beregner grænsen for ubetydelige fejl på baggrund af væsentlighedsniveauet ved udførelsen. Derudover benytter Mick Andersen ingen grænse, men retter alle fejl.

Dette afviger heller ikke fra undersøgelsen af de britiske revisionspåtegninger, hvor en offentliggørelse af dette niveau er indeholdt. Undersøgelsen kommer frem til, at det procentvise gennemsnitlige spænd ligger mellem 3-5 % af væsentlighedsniveauet for regnskabet som helhed, hvor langt størstedelen af påtegningerne har anvendt en grænse på 5 %.¹⁸¹

5.4.1 Forhold der påvirker valg af grænsen for klart ubetydelige fejl

Såfremt grænsen for ubetydelige fejl fastlægges, da bør revisor inddrage sin faglige vurdering i forhold til, hvilken procentsats der anvendes. Dette fungerer dog ikke altid i praksis, jævnfør Andre Helin:

*”Der går vi stort set mekanisk til værks. Altså de fleste tager omkring 5 % af overall materiality. Og det er en af de farer, som jeg personligt synes, at vi måske går lidt for hurtigt over, når vi vælger de 5 %.”*¹⁸²

Den mere mekaniske tilgang bunder ifølge Andre Helin i, at omfanget af kvalitetskontrol er øget, hvilket lægger pres på revisor. Derfor er det, som tidligere nævnt, lettere for revisor at dokumentere i forvejen anerkendte procentgrænser, i stedet for at afvige markant fra de hyppigt anvendte procentsatser. Dette understreger han ydermere ved følgende bemærkning:

*”Så det er sådan lidt igen, hvor man inderst inde er overbevist om, at man måske gør det rigtigt, men man er bange for, at ham der kommer og kontrollerer regnskabet, han vil have en anden opfattelse.”*¹⁸³

Således indikeres det, at kvalitetskontrollen kan være udfordrende i henhold til revisionsprocessen. På baggrund heraf kan der være en tendens til, at revisorer for

¹⁸¹ Johansen, J. L. og Mogensen, D., (2016), side 85

¹⁸² Bilag 3, side 101, linje 6

¹⁸³ Bilag 3, side 101, linje 10

større virksomheder i høj grad tager afsæt i den fastlagte grænse, hvilket således antyder, at grænsens anvendelse er meget varierende.

*"Jeg tror, at når man er i det mindre segment, og sidder med B og små C'er, så kunne man måske i mange tilfælde godt gennemføre revisionen lidt mere effektivt og cutte nogle af alle de der regnskabsmæssige assistanceforhold væk. Men det ligger hos mange kunder som en forventning, at man også assisterer med det."*¹⁸⁴

Carsten I. Johansen påpeger igen her, at kundens forventninger spiller en stor rolle for, om den fastlagte grænse for klart ubetydelige fejl i praksis har en virkning. Såfremt kunden har en forventning om, at revisor hjælper med at få regnskabet så korrekt som overhovedet muligt, så ydes der hjælp hertil i det omfang, det er muligt og lovligt. Det ses, at der er bred enighed mellem informanterne om, at kundens forventning har en betydning for, hvorvidt fundne fejlinformationer bliver rettet, uanset hvad den fastsatte grænse er herfor. Revisor A fortæller ligeledes, at kunder er forskellige i og med, at nogle er meget opsatte på at få regnskabet 100 % korrekt, hvorimod andre tager det lidt lettere.¹⁸⁵ På den måde kan revisor finde fejl, der er under væsentlighedsniveauet, men som alligevel bliver rettet grundet kundens forventning. Mick Andersen udtaler følgende:

*"... som udgangspunkt, så retter vi alt. Det er måske en mere praktisk fremgangsmåde."*¹⁸⁶

Ovenstående antyder, at revisorer for mindre kunder fortrinsvist tager udgangspunkt i kundens forventning. Dette relaterer sig ligeledes til Carsten I. Johansens ovenstående udsagn, hvor han kommenterer, at revisionen i mange tilfælde kunne være udført mere effektivt, hvis ikke revisor gik under grænsen for klart ubetydelige fejl. Dog kan der stilles spørgsmålstejn ved, hvorvidt denne praksis går på kompromis med god revisorskik, herunder at revisionen foretages med den påkrævede nøjagtighed og hurtighed.

På baggrund af ovenstående ses der således en tilbøjelighed til, at der alt efter regnskabsklasse er forskel på, i hvor høj grad der tages udgangspunkt i den fastsatte grænse eller kundens forventninger. Dette vurderes ikke overraskende, eftersom bogholderiets kompetencer typisk er stigende i takt med virksomhedens størrelse.

¹⁸⁴ Bilag 1, side 88, linje 4

¹⁸⁵ Bilag 2, side 95

¹⁸⁶ Bilag 4, side 108, linje 4

Således har større virksomheder, alt andet lige, ikke lige så stort behov for den simple regnskabsassistance som mindre virksomheder.

Det anfægtes ikke, at mindre virksomheder ikke kan være i besiddelse af en dygtig bogholder, men det ses ofte, at de ikke har oprettet en særskilt økonomifunktion. De er derfor typisk i større eller mindre grad afhængige af assistancen fra revisor.

5.5 Genovervejelse som revisionen skrider frem

Til forskel fra grænsen for ubetydelige fejl er det et krav, jævnfør afsnit 3.6.3.5, at revisor revurderer, og om nødvendigt, ændrer væsentlighedsniveauet i løbet af revisionen, såfremt revisor bliver gjort opmærksom forhold, der ville have fået revisor til at fastsætte et andet beløb fra starten af. Fastlæggelse af væsentlighed er en af de første handlinger i revisionsprocessen i henhold til standarderne, hvilket gør, at der er stor sandsynlighed for, at der indtræffer oplysninger senere hen, som vil have en påvirkning på væsentlighedsniveauet. Ofte har revisor i planlægningsfasen adgang til en mindre procentdel af revisionsmaterialet. Således tages der ofte udgangspunkt i virksomhedens indledende regnskabstal samt tidligere års erfaringer med kunden. Ud fra dette fastlægges væsentlighedsniveauet relativt groft.

Som følge af ovenstående analyse, hvor det indikeres, at processen for fastlæggelse af væsentlighed oftest kan sidestilles med en mere eller mindre simpel mekanisk beregning, er det interessant at undersøge, om det medfører en undladelse af genovervejelsen efterhånden som revisionen skrider frem.

5.5.1 Hvorledes væsentlighedsniveauet genovervejes løbende

Revisorer, der reviderer mindre virksomheder har, som nævnt i afsnit 5.3.1, ofte et godt kendskab til deres kunder, hvorfor en revurdering nærmest kan virke overflødig. Til dette siger Carsten I. Johansen:

*"... , ja, det er vi jo enormt dårlige til. Det tror jeg sker utroligt sjældent faktisk."*¹⁸⁷

¹⁸⁷ Bilag 1, side 89, linje 9

Dette kan skyldes, at de små kunder er langt mindre komplekse, hvorfor revisor har større chance for at have et mere indgående kendskab til, hvad der er indeholdt i kundens regnskab, herunder regnskabets enkelte elementer. Dette bekræftes af Mick Andersen, der ligeledes bemærker, at revisionsmaterialet i mange tilfælde ligger snor lige, når der har været stor kontakt med kunden gennem året i forhold til eksempelvis den regnskabsmæssige assistance mv.¹⁸⁸ På den måde er der færre ting, der kan komme bag på revisor, hvilket giver bedre forudsætninger for at fastlægge et mere retvisende væsentlighedsniveau fra starten. Carsten I. Johansen og Mick Andersen fastslår dog, at skulle der forekomme informationer, som klart indikerer, at væsentlighedsniveauet bør genovervejes, så gøres dette naturligtvis. Carsten udtaler blandt andet følgende:

Så er det klart, at hvis virksomheden har ændret sig markant, eller der er nogle ting i virksomheden, der ser helt anderledes ud, eller en ny kunde, jamen så kan væsentlighedsniveauet godt blive genovervejet. Men hvis kendskabet til kunden er stort, så sker det ikke. Kontinuerlige, veldrevne virksomheder, der sker det stort set aldrig, vil jeg tro. Det er kun, når man støder ind i nogle udfordringer omkring kundens virksomhed.”¹⁸⁹

Dette understøttes af de resterende informanter, der alle pointerer, at hvis de kommer i besiddelse af information om store udsving eller lignende, så revurderes væsentlighedsniveauet.¹⁹⁰

Det skal holdes for øje, at kravet i ISA 320 går på, at hvis revisor bliver gjort opmærksom på informationer, som kan påvirke væsentlighedsniveauet, så skal det genovervejes.¹⁹¹

Det er derfor ikke forkert ifølge standarden ikke at revurdere væsentlighedsniveauet, hvis ikke dette findes relevant. Det er derimod problematisk, hvis en mekanisk tilgang til fastlæggelsen af væsentlighedsniveauet tilsidesætter en genovervejelse heraf.

Det ses ud fra analysen, at revisorer for de større regnskabsklasser har lidt større fokus på genovervejelsen, hvilket relaterer sig til, at de af naturlige årsager ikke har helt det samme kendskab til regnskabets enkelte detaljer, grundet deres kunders større kompleksitet. Revisor A udtaler:

¹⁸⁸ Bilag 4, side 108

¹⁸⁹ Bilag 1, side 89

¹⁹⁰ Bilag 1 til og med bilag 5

¹⁹¹ ISA 320.12

”Vi skal helst ikke komme i den situation, at vi først finder ud af det, hvor vi egentligt skulle have været færdige. Fordi så er det jo et tilbageløb, og det er dyrt og lidt pinligt.”¹⁹²

Revisor A fremhæver således, at hvis ikke der er fokus på genovervejelse af væsentlighedsniveauet, kan det i sidste ende blive dyrt for revisor, da der ikke er nogen garanti for, at kunden vil betale ekstra, blot fordi revisor skal udføre revisionen af flere omgange. Andre Helin pointerer, at en af farerne for, at revisor senere hen er nødt til at justere væsentlighedsniveauet er, at fastlæggelsen fra starten har været præget af en mere mekanisk tilgang, hvor revisors faglige vurdering har været fraværende:

”Også fordi man har den tendens til at køre ”same procedure as last year”, hvor du bruger det samme igen. Men den procedure har måske været baseret på nogle andre forudsætninger.”¹⁹³

Andre Helin mener dog, at en af mulighederne for at undgå at falde i den samme fælde er virtual audit, eller elementer herfra. Virtuel audit betyder, at kunden ikke er til stede, når revisionen foretages. Eksempelvis hvis revisionen foretages på revisors kontor. Dette medfører imidlertid, at virksomheden skal levere materiale, der er af høj kvalitet, således at en revision kan udføres på afstand. Andre Helin udtaler:

”Og der synes jeg, at den tendens medvirker til, at den på forhånd fastsatte væsentlighed, også bliver den sidste. Men det er fordi, at man fra starten får bedre materiale, og som er mere ajourført, til at fastlægge væsentlighed først.”¹⁹⁴

På den måde bidrager bedre kvalitet af materiale til, at væsentlighedsniveauet ikke i samme omfang skal justeres i løbet af den pågældende revision, da revisor har et bedre udgangspunkt ved planlægningen. Således vil revisor kun skulle genoverveje væsentlighedsniveauet, såfremt revisor bliver gjort opmærksom på nye informationer eller forhold, der har en påvirkning, hvilket netop er hvad standarden påkræver.

Det er min erfaring, at væsentlighedsniveauet i praksis justeres relativt sjældent i løbet af revisionen. Hvorvidt dette skyldes, at der ikke er behov herfor, eller der derimod ikke foretages genovervejelse er uvist. Det er dog et faktum, at alle informanter er bevidste

¹⁹² Bilag 2, side 96, linje 4

¹⁹³ Bilag 3, side 105, linje 14

¹⁹⁴ Bilag 3, side 105, linje 3

om, at kravet eksisterer, men for visse revisorer sker genovervejelsen sjældent i praksis. I denne henseende kan man stille spørgsmålstejn ved, om dette er gældende for branchen generelt. Dette må forblive ubesvaret, men det i hvert fald definitivt, at manglende genovervejelse kan have alvorlige konsekvenser, såfremt der er nye oplysninger eller ændring, der har påvirkning herpå.

5.6 Udfordringer ved fastlæggelse af væsentlighedsniveauet

I relation til nærværende afhandlings problemstilling og ovenstående analyse af revisors praksis for fastlæggelse af væsentlighed, er det interessant at undersøge, om denne praksis giver anledning til udfordringer.

Ovenstående analyse af revisors praksis viste en tendens til, at der var en mere eller mindre mekanisk tilgang til fastlæggelsen af væsentlighedsniveauerne, som i takt med stigningen i regnskabsklassen blev mere fremtrædende. Dette relaterede sig i høj grad til det øgede pres på revisor fra diverse kvalitetskontroller, hvilket er udfordrende i henhold til revisionsprocessen. Andre Helin mener, at den største udfordring netop er denne kvalitetskontrol. Dette påpeges ligeledes af Revisor A, som fortæller, at der tages udgangspunkt i guidelines, da der gås op i formalia, og man således vil være sikker på, at man overholder formalia.¹⁹⁵ På den baggrund er risikoen for at blive udtaget til en kvalitetskontrol i en vis grad styrende for revisors dokumentation. Dette er ligeledes personligt erfaret, hvor der som del af kvalitetssikringen i de større revisionsvirksomheder, skal udfyldes en masse standarddokumenter, herunder tjeklister, som sikkerhed for, at interne retningslinjer er overholdt. Andre Helin ser derfor en fare for, at arbejdet på sigt vil blive alt for rutinepræget og mekanisk, da de store krav til revisors dokumentation eksempelvis vil lægge revisor under et større tidspres. Han påpeger, at revisors dokumentation således kan gå hen og blive en form for alibi mere end det er en egentlig kvalitet af revisionen.

*"... at omfanget af dokumentation ligesom skal kompensere for revisionens kvalitet."*¹⁹⁶

Andre Helin har derfor stor fokus på, at revisors dokumentation skal indeholde en forklaring på revisors valg, og ikke blot indeholde en standardiseret og rutinepræget

¹⁹⁵ Bilag 2, side 95

¹⁹⁶ Bilag 3, side 101, linje 23

forklaring. Dette understøttes af både Revisor A og Revisor B, som pointerer, at vejledende skemaer kun har til formål at vejlede revisor, hvorfor det i sidste ende er revisors argumenter, der tæller, når væsentlighedsniveauet skal fastlægges.¹⁹⁷ De understreger altså, at revisor skal opretholde den professionelle dømmekraft,¹⁹⁸ og forholde sig kritisk til det beregnet beløb, herunder inddrage sit kendskab til kunden og dennes interesser.¹⁹⁹ I denne forbindelse har jeg selv erfaret, at der blot florerer en standardskrivelse vedrørende væsentlighed rundt blandt revisorerne, hvilket næppe kan defineres som en individuel faglig vurdering.

Mick Andersen og Carsten I. Johansen fremhæver, at opnåelse af kundekendskab i sig selv kan være udfordrende. Dette skyldes, at der kræves indgående kendskab til de interne forhold, for blandt andet at vide, om de bevidst vil skjule informationer, eller fremhæve og vise bestemte resultater.²⁰⁰ Derudover skyldes det, at det er helt essentielt for at kunne træffe de rigtige beslutninger.²⁰¹ I analysen af valg af et passende benchmark, hvilke forhold der påvirker væsentlighed ved udførelsen og grænsen for ubetydelige fejl, sås en tendens til, at kundekendskabet spillede en væsentlig rolle. Det tyder derfor på, at foruden et kendskab til kunden, vil revisor ikke være i stand til at træffe de mest ideelle beslutninger i relation til fastlæggelsen af væsentlighed. Mick Andersen giver et eksempel herpå; hvis omsætningen er baseret på relativt få fakturaer, så kan dette være med til at booste væsentlighedsniveauet til trods for, at der i bund og grund ingen risiko er forbundet hermed.²⁰² På den måde vil væsentlighedsniveauet blive forhøjet, udelukkende på baggrund af tallene, men hvis kunden i sig selv ville tale for et lavere væsentlighedsniveau, skal revisor være i stand til at træffe denne beslutning.

Ligeledes vil kundekendskabet være med til at adressere problematikken vedrørende virksomhedernes skønsmæssige poster. Revisor A og Carsten I. Johansen påpeger begge, at skøn kan være udfordrende, herunder immaterielle rettigheder, igangværende arbejder mv.²⁰³ Jo større kendskab til kunden, eller jo bedre kunden er til for eksempel at opgøre igangværende arbejder, desto lettere vil det blive for revisor at sætte sig ind i

¹⁹⁷ Bilag 5, side 112

¹⁹⁸ Bilag 2, side 95

¹⁹⁹ Bilag 5, side 112

²⁰⁰ Bilag 1, side 88

²⁰¹ Bilag 4, side 108

²⁰² Bilag 4, side 108

²⁰³ Bilag 1, side 88 og bilag 2, side 95

de af ledelsen foretagne valg.²⁰⁴ Dog kan udfordringen i forhold til de skønsmæssige poster også ses i lyset af den almene udfordring forbundet hermed, hvorfor denne problematik ikke udelukkende vurderes at opstå i relation til fastlæggelsen af væsentlighed.

En bemærkelsesværdig udfordring, som alene Andre Helin påpeger, er problematikken vedrørende de årsrapporter, hvori der er præsenteret ikke-finansiell information, eksempelvis samfundsansvar.²⁰⁵

*"Jeg ved ikke, om du har hørt om begrebet integreret rapportering. Det går ud på, hvor man siger, at de traditionelle årsregnskaber fortæller for lidt om det væsentligste."*²⁰⁶

Andre Helin strejfer på den måde debatten om fremtidens rapportering, hvor den traditionelle finansielle rapportering ikke umiddelbart imødekommer regnskabsbrugernes stigende krav til information og transparens samt forventningen om mere fremadskuende rapportering. Udfordringen, ifølge Andre Helin, er i mellemtiden, at der ikke er nogle benchmark, der relaterer sig hertil. Her skal revisor selv udvikle væsentlighedskriterierne, og vurdere om det er af betydning for regnskabsbrugeren eller ikke.²⁰⁷ Andre Helin udtaler:

*"For her er der intet benchmark. Altså, der famler man virkelig i blinde."*²⁰⁸

Interessenter søger et bedre beslutningsgrundlag, hvilket stiller krav til virksomhedernes rapportering i form af større gennemsigtighed, hvor der berettes om alle væsentlige faktorer, der påvirker virksomhedernes mulighed og evne til at skabe og bevare værdi over tid.²⁰⁹ Men en større mængde ikke-finansiell information vil muligvis have indflydelse på hvorvidt revisors vurdering af væsentlighedskriterierne.

I relation til ovenstående består udfordringerne primært i tilgangen til væsentlighed, som i henhold til revisorerne ofte bliver mekanisk, grundet omfattende dokumentationskrav fra kvalitetskontroller. Årsagen kan være en anden, såfremt man forhører sig hos diverse tilsynsmyndigheder. Således kan der også være revisorer, der

²⁰⁴ Bilag 1, side 88

²⁰⁵ CSR (Corporate Social Responsibility)

²⁰⁶ Bilag 3, side 102, linje 7

²⁰⁷ Bilag 3, side 103

²⁰⁸ Bilag 3, side 103, linje 9

²⁰⁹ FSR (2012)

tilsidesætter den faglige vurdering. Uanset hvad, så overholdes kravene i ISA 320 ikke, såfremt revisors professionelle vurdering ikke anvendes.

Derudover antydes det, at det i praksis kan være svært at opnå det ønskede kundekendskab, hvilket er essentielt i processen. Uden tilstrækkelig kundekendskab bliver væsentlighedsniveauet blot en talmæssig grænse uden substans.

Sidst kan der på sigt være en udfordring vedrørende integreret rapportering. Væsentlighedsniveauet er typisk baseret på den finansielle del af årsrapporten, men der ligger mange relevante faktorer bag disse tal. Disse faktorer bør, alt andet lige, medtages i forbindelse med revisors overvejelser ved fastlæggelsen, hvis dette ikke allerede er tilfældet.

5.7 Delkonklusion

Ud fra en analyse af, hvordan revisor fastlægger væsentlighedsniveauet i praksis og bruger sin faglige vurdering samt hvilke udfordringer, der er forbundet hermed, kan der konkluderes herpå.

Det kan konkluderes, at der er en tendens til, at de resultatorienterede benchmark i høj grad anvendes i praksis, herunder omsætning og resultat før skat. Der er således tale om regnskabsposter, som en stor del af regnskabsbrugerne finder særdeles vigtige.

I relation til valg af benchmark er der flere forskellige faktorer, der spiller en rolle. De primære faktorer, blandt de adspurgte, er virksomhedstype og regnskabsbrugere. Herunder har det relevans, hvorvidt virksomheden er omsætningsorienteret, profitorienteret eller formueorienteret samt hvem regnskabsbrugerne er. Ydermere er der fokus på brancheaspektet, som ligeledes betragtes som betydningsfuldt, herunder kendskabet hertil.

I forhold til valg af procentsats for regnskabet som helhed, mener størstedelen af informanterne, at kundekendskabet er den væsentligste faktor i henhold til, om de skal placere sig i den høje eller lave ende af de vejledende intervaller. Kundekendskabet er dog et subjektivt forhold, som er svært at dokumentere, hvorfor det giver revisor incitament til at gemme sig bag anerkendte benchmark, procentsatser mv.

Virksomhedens industri bliver derimod ikke fremhævet, selvom det udelukkende er denne faktor, der bruges som eksempel i ISA 320.

Kundekendskab bliver også nævnt i forbindelse med væsentlighed ved udførelsen. Herunder er der mere specifikt fokus på ledelsen samt økonomifunktionen, som typisk har ansvaret for regnskabsaflæggelsen. Således har det betydning, hvorledes historikken har været, hvad angår regnskabsmæssige fejl samt den iboende risiko på diverse regnskabsposter.

Dernæst antyder analysen, at grænsen for ubetydelige fejl kan være påvirket af, hvilken regnskabsklasse virksomheden tilhører. Det defineres, at fejl i større omfang rettes i mindre virksomheder i modsætning til større virksomheder. Dette skal sammenholdes med, at der typisk eksisterer en etableret økonomifunktion i større virksomheder, mens dette ikke altid er tilfældet i mindre virksomheder. På den måde tager de mindre revisionsvirksomheder fortrinsvist udgangspunkt i kundens forventninger.

Ud fra analysen er genovervejelsen af væsentlighed tydeliggøres det, at alle informanter er bevidste om, at kravet eksisterer, men det er tvivlende, hvorvidt alle revisorerne foretager denne i praksis.

Sidst har analysen af udfordringer vist, at der gennem hele væsentlighedsprocessen eksisterer en form for mekanisk tilgang, hvorfor der i et vidst omfang er risiko for, at revisors faglige vurdering tilsidesættes. Denne mekaniske tilgang skyldes ifølge revisorerne interne og eksterne kvalitetskrav samt deres krav til formalia. En anden udfordring er kundekendskabet, som må siges at være uundværligt, såfremt der fastlæggelsen skal give mening. Den tredje udfordring vedrører integreret rapportering samt de udfordringer, der figurerer når væsentlighedsniveauet også skal tage udgangspunkt i de ikke-finansielle oplysninger.

Kapitel 6 – Diskussion

I følgende afsnit vil der, med afsæt i ovenstående analyse, blive diskuteret, hvorvidt de gældende retningslinjer er tilstrækkelige.

6.1 Er de gældende retningslinjer tilstrækkelige?

Ud fra analysen kan det diskuteres, hvorvidt retningslinjerne i ISA 320 bør være mere fyldestgørende, således at udfaldsrummet for fastlæggelsen af væsentlighed indsnævres.

På den ene side er revisionsstandarden forholdsvis omfattende, idet den definerer kravene i henhold til fastlæggelse af væsentlighed og væsentlighed ved udførelsen i forbindelse med planlægning af en revision. Desuden stiller standarden krav om genovervejelse, efterhånden som revisionen skrider frem. På den anden side oplister ISA 320 ikke konkrete retningslinjer for, hvordan fastlæggelsen skal foretages i praksis, udover nogle få eksempler i den vejledende og forklarende del af materialet. På den vis er det tvivlsomt, hvorvidt to forskellige revisorer vil nå frem til samme niveau og hvorvidt der vil være fundamentale afvigelser imellem disses vurderinger. Standarden stiller altså forholdsvis høje krav til revisors faglige vurdering og professionelle dømmekraft, hvilket både er positivt og negativt. Således vurderes det heller ikke hensigtsmæssigt, at der fastsættes rene mekaniske regler for, hvordan væsentlighedsniveauet skal fastlægges. Dette skyldes naturligvis, at virksomheder er forskellige og dynamiske.

Til trods for ovenstående er det alligevel min opfattelse, at tilgangen til væsentlighed i mange henseender kan virke mekanisk, hvilket ligeledes belyses i analysen. Dette er til trods for, at alle de fem adspurgte revisorer giver udtryk for, at der udøves en eller anden form for faglig vurdering i processen.

I størstedelen af revisionsvirksomhederne er der nemlig udstedt vejledninger, som definerer, hvorledes væsentlighedsniveauet skal fastlægges samt hvilke procentsatser der skal anvendes. Og i denne forbindelse er det min erfaring, at flere revisionspartnere helst ikke vil acceptere et væsentlighedsniveau, der stikker ud fra disse vejledninger, uanset argumentation. Dette skyldes formentlig, at de er bevidste om, at deres vejledninger både opfylder eventuelle kvalitetskrav fra interne, såvel som eksterne

kvalitetskontroller. Faktisk har jeg erfaret, at de interne kvalitetskontroller ofte stiller større krav end de eksterne, når det kommer til at standardisere proceduren for væsentlighed. Endvidere er der fra revisorernes side stor respekt for de interne kvalitetskontroller, idet disse kan være afgørende for deres fremtid i virksomheden. Såfremt en revisor dumper en intern kvalitetskontrol kan det være bremsende for karrieren. Således er det ikke sagt, at de ikke tager de eksterne kvalitetskontroller alvorligt, men der skal relativt meget til, før en fejlslagen væsentlighedsbetragtning ender i Revisornævnet.

Et andet aspekt der kan medvirke til en simpel automatisk fastlæggelse af væsentlighedsniveauet er, at fastlæggelsen ofte foretages af revisionsbranchens yngre medarbejdere, som har begrænset erfaring. Dette skyldes, at branchen af logiske årsager er profitorienteret, hvorfor det både er effektivt og økonomisk attraktivt at få de billigste medarbejdere til at udarbejde planlægningen, herunder fastlæggelsen af væsentlighed. Således er der bedre mulighed for at opretholde en positiv indkomst på opgaverne. Problemet er, at disse ikke nødvendigvis har kompetencerne til at udøve en faglig vurdering. Ydermere er der risiko for, at de ikke har tilstrækkelig kendskab til virksomheden. I denne henseende er de tvunget til bruge de interne vejledninger eller fastlægge væsentlighedsniveauet på samme vis som i tidligere år. Kendsgerningen er dog, at flere virksomheder er dynamiske og i konstant forandring, hvorfor arbejds papiret for væsentlighed ikke altid blot kan rulles. I relation hertil skal det dog nævnes, at udfyldte arbejds papirer fra yngre medarbejdere ofte reviewes af mere erfarne medarbejdere, men der er risiko for, at gennemgangen ikke får den tilstrækkelige opmærksomhed, grundet tidspres og for lave revisionshonorarer.

Der kan stilles spørgsmålstejn ved, hvorvidt der bør udstedes en mere specificeret vejledning, idet dette blot kan medvirke til en mere mekanisk tilgang til væsentlighed. Dog er det min opfattelse, at revisorerne i endnu højere grad skal tvinges til at anvende deres faglige vurdering og argumentere for deres valg. Herunder viser analysen, at genovervejelsen af væsentlig ikke altid sker i praksis. Det anfægtes ikke, at interne vejledninger er unødvendige, men derimod, at væsentlighed kun kan fastlægges, såfremt revisor er i besiddelse af tilstrækkelig kendskab til kunden. Dette indebærer kendskab til elementer i regnskabet, regnskabsbrugernes fokus, ejerforhold mv. Desuden er det også nødvendigt at kende til de mere menneskelige aspekter i

virksomheden, herunder bogholderiets kompetencer og funktionaliteten af de interne kontroller. I relation hertil kan man stille spørgsmålstejn ved, om en uerfaren medarbejder, med en højere handelseksamen eller en erhvervsøkonomisk diplomuddannelse, har de rette kompetencer, når den faglige vurdering skal foretages.

6.2 Delkonklusion

Det kan ud fra ovenstående diskussion konkluderes, at der både er forhold, der taler for og imod, hvorvidt retningslinjerne er tilstrækkelige. På nuværende tidspunkt er ISA 320 relativt omfattende, men vejledningerne heri er begrænset. Der er derfor ingen sikkerhed for, at to uafhængige revisorer vil nå frem til samme væsentlighedsniveau. Tilgangen til væsentlighed er dog i et vist omfang præget af en mekanisk tilgang. Dette kan tilskrives revisionsvirksomhedernes interne vejledninger, hvis primære formål er at sikre revisionens kvalitet med henblik på en eventuel kvalitetskontrol. På den måde kan en mere dybdegående vejledning til ISA 320 blot medvirke til, at den faglige vurdering sættes til side. Således kan der, især blandt de yngre revisorer, være risiko for, at de forholder endnu mere ukritisk til fastlæggelsen af væsentlighed.

Kapitel 7 – Konklusion og perspektivering

7.1 Konklusion

Afhandlingen er udarbejdet med henblik på fastlæggelsen af væsentlighed, som er defineret i ISA 320. Ud over de opstillede krav, beror standarden sig i høj grad på revisors faglige vurdering og professionelle dømmekraft. Således har afhandlingen til formål at undersøge, hvilke faktorer der har indflydelse på revisors fastlæggelse af væsentlighed samt hvilke udfordringer, der er forbundet hermed. Som en naturlig konsekvens heraf, vil det blive diskuteret, hvorvidt retningslinjerne er tilstrækkelige. Emnet er afspejlet via følgende problemformulering:

Hvilke faktorer påvirker revisors fastlæggelse af væsentlighedsniveauet, og hvilke udfordringer er der forbundet hermed?

I nedenstående konklusion vil problemformuleringen blive besvaret med udgangspunkt i de seks underspørgsmål.

1) Hvorfor er det relevant at fastlægge et væsentlighedsniveau ved en revision?

Det er relevant at fastlægge væsentlighedsniveauet ved en revision, da revisors formål er at opnå høj grad af sikkerhed for, at regnskabet ikke indeholder væsentlig fejlinformation. For at opnå høj grad af sikkerhed, skal revisionsrisikoen reduceres til et acceptabelt lavt niveau. For at kunne foretage denne reducere, skal revisor vurdere, hvad der er væsentligt. Denne vurdering beror sig på revisors faglige vurdering, hvor ejerne og de resterende regnskabsbrugere tages i betragtning, da disse skal tage økonomiske beslutninger på baggrund af regnskabet. Revisor er således offentlighedens tillidsrepræsentant, hvis formål er at styrke regnskabsbrugernes tillid til regnskabet. I denne henseende skal der tages højde for de forskellige regnskabsbrugere, hvilket stiller krav til revisors kendskab til interessenterne. På den baggrund er revisors vurdering af revisionsrisikoen samt fastlæggelsen af væsentlighed særdeles vigtig opgave.

2) Hvorledes fastlægges væsentlighedsniveauet ud fra et teoretisk perspektiv?

Revisor skal følge retningslinjerne i ISA 320, som understreger, at revisor gennem hele revisionsprocessen skal inddrage sin faglige vurdering, hvorfor fastlæggelsen af væsentlighed ikke kan betragtes som en simpel automatisk beregning. Væsentlighed for regnskabet som helhed fastlægges oftest med afsæt i et benchmark samt en dertilhørende procentsats. Benchmark samt procentsats vælges med afsæt i revisors faglige vurdering, hvilket bør inkludere kvantitative såvel som kvalitative forhold. Herefter skal væsentlighedsniveauet ved udførelsen fastlægges, hvilket som regel svarer til en procentdel af væsentlighed for regnskabet som helhed. Dette er med til at afdække risikoen for, at eventuelle uopdagede fejlinformationer ikke overstiger væsentlighed for regnskabet som helhed. Revisor har mulighed for yderligere at fastlægge en beløbsgrænse for klart ubetydelige fejl. Dog skal revisor gennem hele processen løbende genoverveje væsentlighedsniveauet og justerer, hvis revisor finder dette relevant.

3) Hvordan fastlægger revisor væsentlighedsniveauet i praksis?

Revisors praksis for fastlæggelse af væsentlighed analyseres på baggrund af interviews med relevante og repræsentative revisorer. Det fremgår, at selvom der er mulighed for at anvende flere forskellige benchmark, er det fortrinsvis de resultatorienterede benchmark, som revisorerne baserer sig på. Analysen konkluderer ligeledes, at dette resultat er i overensstemmelse med, hvad de fleste regnskabsbrugere fokuserer på. Øvrige benchmark, som eksempelvis egenkapital, anvendes således i praksis i mindre grad. Det er de færreste revisorer, der ikke har adgang til en intern vejledning, hvilket skal sikre høj kvalitet i arbejdet. Analysen indikerer en tendens til, at revisorerne sjældent afviger fra de i vejledningerne fastsatte procentsatser, hvorfor revisor i højere grad blot vurderer, hvorvidt man skal placere sig i den høje eller lave ende af et benchmark interval. Desuden viser analysen store ligheder blandt revisorernes anvendte intervaller for benchmark procentsatser. Disse ligheder kommer yderligere til udtryk ved revisors anvendte haircut for væsentlighedsniveauet ved udførelsen. Her antyder analysen en meget ensrettet tilgang til brugen heraf, hvor fire ud af de fem adspurgte revisorer anvender et identisk interval. Analysen sandsynliggøre dog, at der kan være en forskel på, hvorledes dette væsentlighedsniveau anvendes i praksis. To ud af de fem adspurgte revisorer påpeger, at der i høj grad ydes regnskabsmæssig assistance, hvilket

relaterer sig til kundens forventninger. Således stiller analysen spørgsmålstejn ved, hvorvidt anvendelsen af væsentlighedsniveauet ved udførelsen varierer på tværs af regnskabsklasserne. Endvidere viser analysen, at grænsen for klart ubetydelige fejl fastsættes mere eller mindre mekanisk, hvor regnskabsklassen ligeledes kan have en påvirkning herpå. Fejl rettes i større omfang i de mindre virksomheder i modsætning til de større virksomheder. Der ses en tilbøjelighed til, at de mindre revisionsvirksomheder fortrinsvis tager udgangspunkt i kundens forventninger, hvorimod de større revisionsvirksomheder i højere grad tager udgangspunkt i den fastsatte grænse. Det kan derfor overvejes, hvorvidt den fastlagte grænse for klart ubetydelige fejl i praksis har en virkning for de mindre revisionsvirksomheder.

4) Hvordan anvender revisor sin faglige vurdering ved fastlæggelsen af væsentlighedsniveauet?

De mest centrale faktorer, som der blandt de adspurgte revisorer vurderes i relation til valg af benchmark, er primært virksomhedstype samt regnskabsbrugere. Ydermere definerer analysen, at branchen ligeledes inddrages i revisors faglige vurdering. Derudover er størstedelen af informanterne enige om, at revisors kundekendskab i høj grad inddrages ved valg af en passende procentsats til det valgte benchmark. Dette er dog et subjektivt forhold, som er svært at dokumentere, hvilket giver revisor incitament til at skjule sig bag i forvejen anerkendte benchmark, procentsatser mv. Analysen viser endvidere, at kundekendskab ligeledes medtages i revisors overvejelser ved fastlæggelsen af væsentlighed ved udførelsen. Her er der især fokus på ledelsen og økonomifunktionen, samt hvorledes disse har ageret i tidligere år, hvilket relaterer sig til revisionsrisikoen. Ydermere bemærkes det, at kundens forventninger medtages i revisors faglige vurdering. Fastlæggelsen af grænsen for klart ubetydelige fejl giver, i henhold til analysen, ikke anledning til de store overvejelser. Dog påpeges det, at kundens forventninger spiller en væsentlig rolle, da størstedelen af revisorerne påpeger dette forhold. Analysen viser, at samtlige revisorer er bevidste om, at der er et krav om genovervejelsen af væsentlighed efterhånden som revisionen skrider frem, men at det er tvivlende, hvorvidt alle revisorerne foretager denne i praksis.

5) Hvilke udfordringer eksisterer der i forbindelse med fastlæggelsen af væsentlighedsniveauet?

Udover revisors praksis for fastlæggelse af væsentlighed samt revisors dertilhørende overvejelser, fokuserer analysen på, hvilke udfordringer der er forbundet hermed. Analysen viser, at der gennem hele væsentlighedsprocessen eksisterer en form for mekanisk tilgang, hvilket kan betyde, at der er en risiko for, at revisors faglige vurdering tilsidesættes. Denne mere eller mindre mekaniske tilgang skyldes, ifølge informanterne, at der er fokus på at overholde de interne og eksterne kvalitetskrav, herunder krav til formalia. Endvidere antyder analysen, at en anden udfordring kan relatere sig til selve kundekendskabet, hvilket, jævnfør ovenfor, i mange tilfælde spiller en væsentlig rolle, når revisor skal anvende sin faglige vurdering. Analysen illustrerer yderligere, at der kan være en udfordring i henhold til de ikke-finansielle oplysninger, der kan være indeholdt i årsrapporten, herunder integreret rapportering.

6) Er de gældende retningslinjer tilstrækkelige?

Som det konkluderes ovenfor er flere af informanterne enige om, at det mekaniske element er fremtrædende i forbindelse med fastlæggelse af væsentlighed. Dette begrundes blandt andet med de interne vejledninger i revisionsvirksomhederne, som er etableret med henblik på kvalitetssikring. Af denne årsag vurderes det, at skærpede retningslinjer og vejledninger blot kan gøre det endnu lettere at tilsidesætte den faglige vurdering. Risikoen er dog størst for de yngre revisorer, som typisk ikke har den nødvendige erfaring til at udøve faglig vurdering. Det anfægtes hermed ikke, at en mere specialiseret vejledning ikke kan bruges, men det er vigtigt, at der forbliver en balancegang mellem vejledning og faglig vurdering, så længe lovgivningen foreskriver anvendelsen heraf.

7.2 Perspektivering

Med udgangspunkt i afhandlingens analyse af, hvilke faktorer der påvirker revisors fastlæggelse af væsentlighed og hvilke udfordringer, der er forbundet hermed, skal det overvejes, hvordan der gives en besvarelse i et endnu bredere perspektiv.

I afhandlingen har jeg udelukkende haft fokus på revisors fastlæggelse af væsentlighedsniveauet. Men det findes også interessant, hvorvidt regnskabsbrugerne er

enige i de fastlagte væsentlighedsniveauer, herunder om der eksisterer en forventningskløft. I relation hertil, ville det være spændende at undersøge, hvorvidt det vil påvirke regnskabsbrugernes beslutning, såfremt væsentlighedsniveauet offentliggøres i revisionspåtegningen. Dette er nemlig allerede gældende for britiske børsnoterede virksomheder i henhold til ISA 700 (UK and Ireland). Således anbefaler jeg, i relation til afhandlingens videnskabsteori, at andre studerende undersøger problemstillingen fra denne vinkel. Dette vil med rette kræve, at der indhentes empiri via interviews eller spørgeskemaundersøgelser hos regnskabsbrugere, herunder banker, leverandører, investorer mv.

Endvidere er det interessant at perspektivere til, hvorledes revisor i fremtiden skal forholde sig til de ikke-finansielle informationer i årsrapporten. I og med at integreret rapportering, herunder CSR, betyder mere og mere, er det interessant at undersøge, hvorvidt dette kan have en påvirkning på revisors fastlæggelse af væsentlighed i fremtiden. Undersøgelsen kunne være spændende, da der ikke umiddelbart er nogle væsentlighedskriterier i relation til disse informationer.

Kapitel 8 – Anvendte forkortelser

ISA	International Standard on Auditing
IFAC	International Federation of Accountant
IAASB	International Auditing and Assurance Standards Board
IFRS	International Financial Reporting Standards
IIRC	International Integrated Reporting Council

Kapitel 9 – Litteraturliste

9.1 Bøger

- Andersen, I. (2005), "*Den skindbarlige virkelighed*" 5. udgave. Forlaget Samfundslitteratur.
- Eilifsen, A., Messier JR, W. F., Glover, S. M. og Prawitt, D. F. (2014), "*Auditing & assurance services*" 3. Internationale udgave. Forlaget Mc Graw Hill Education.
- Elling, J. O., (2012), "*Finansiel Rapportering – teori og regulering*". 3. udgave. Gjellerup.
- Sudan, S., Samuelsen, M., Parker, H. og Davidsen, C. M. (2015), "*Revision i praksis – Planlægning – Udførelse – Konklusion*". Karnow Group Denmark A/S, 1. udgave 4. oplag.

9.2 Artikler

- Olsen, P. B., (1999), "*Metode i problemorienteret projektarbejde*", Samfundslitteratur, side 167 – 205.
- Bjerg, O., (2006), "*De sociologiske metoders epistemologi*", i Bjerg Ole Villandsen, Kaspar (2006), "*Sociologiske metoder*", Samfundslitteratur, kapitel 1, side 11 – 28.

9.3 Webartikler

- FSR 3 (2016), "*Fremtidens rapportering*", i særmagasinet den 31.08.2016

9.4 Love og standarder

- Lov om godkendte revisorer og revisionsvirksomheder (Revisorloven), LOV nr. 1167 af 09/09/2016
- Bekendtgørelse af årsregnskabsloven (Årsregnskabsloven), LBK nr. 1580 af 10/12/2015
- ISA 200 – Den uafhængige revisors overordnede mål og revisionens gennemførelse i overensstemmelse med Internationale Standarder om Revision.
- ISA 315 - Identifikation og vurdering af risici for væsentlig fejlinformation igennem forståelse af virksomheden og dens omgivelser (marts 2012).

- ISA 320 – Væsentlighed ved planlægning og udførelse af en revision
- ISA 700 – Udformning af en konklusion og afgivelse af erklæring om et regnskab

9.5 Andet materiale

- AICPA (2014), "*Substantive Differences Between the International Standards on Auditing and Generally Accepted Auditing Standards*", på AICPA.org, Financial Reporting Center, februar 2014 [Set den: 04.08.2017]:
http://www.aicpa.org/InterestAreas/FRC/AuditAttest/DownloadableDocuments/Clarity/Substantive_Differences_ISA_GASS.pdf
- Erhvervsstyrelsen (2014), "*Erhvervsstyrelsens årsagsanalyse vedrørende fejl ved revision – En empirisk undersøgelse af årsagerne til fejl i revisors arbejde hos revisionsvirksomheder mellem 1 – 10 revisorer*" på Erhvervsstyrelsen.dk, november 2014 [Set den: 15.08.2017]:
https://erhvervsstyrelsen.dk/sites/default/files/media/erhvervsstyrelsens_aarsagsanalyse_vedr_fejl_ved_revision.pdf
- Johansen, J. L. og Mogensen, D., (2016) "*Empirisk analyse af væsentlighed, når væsentlighedsniveauet offentliggøres i revisors påtegning*" i kandidatafhandling 01.06.2016.
- FSR (2012), "*Integreret rapportering – FAQ*" på FSR.dk, 11.10.2012 [Set den: 10.08.2017]:
http://www.fsr.dk/Faglige_informationer/CSR/Faglige%20notater%20og%20artikler/IIRC%20-%20IR%20FAQ
- FSR (2015), "*KPMG har taget pulsen på rapportering om samfundsansvar*", på FSR.dk, 08.12.2015 [Set den: 17.07.2017]:
http://www.fsr.dk/Faglige_informationer/CSR/Ikke%20finansiell%20rapportering/Samfundsansvar/kpmg

Kapitel 10 – Bilag

10.1 Bilag 1 – Interview Carsten Ingemann Johansen

Interviewet er foretaget den 7. august 2017

Hvilke overvejelser gør du dig i forbindelse med identifikationen af et passende benchmark?

Jeg vil sige, det kan godt være ret branche bestemt, når man prøver at se på væsentlighedsniveauet. Hvad er det for et type virksomhed. Er det en handelsvirksomhed eller en produktionsvirksomhed. Hvad vil være mest relevant, i forhold til den vægt man vil lægge på beregningen af væsentlighedsniveauet. Vil man fokuserer på beregningen for omsætningen eller resultat før skat, balancesummen eller hvad. Så det kan godt være ret specifikt rettet mod, hvilken type kunde det egentligt er. Om man vælger at lægge vægt på den ene beregning eller på den anden beregning. De fleste kunder vi har, der vil jeg sige, at vi kommer ud til, at vi beregner et eller andet gennemsnit, hvor udgangspunkt er et vægtet gennemsnit. Og det er klart, så har vi en øvre værdi og en nedre værdi. Og jamen er de en virksomhed som har gode resultater over årene, så har jeg nok en tendens til at fokusere væsentlighedsniveauet mod resultat før skat. For ligesom at få det løftet op. Og er det en virksomhed, som er mere udfordret, så kigger vi mere mod den nedre grænse. Og måske mere specifikt på hvad er det for en type virksomhed, som man har med at gøre.

Så altså først og fremmest lidt branche, som spiller rigtig meget ind?

Ja branchekendskab også ikke.

Hvad så med sådan noget som f.eks. ejerforhold, spiller det nogen rolle?

Altså væsentlighedsniveauet skal ikke beregnes ud fra aktionærinteresser. Altså regnskabet skal kunne stå alene, når en ekstern regnskabsbruger læser regnskabet. Uafhængigt af hvem der i princippet er ejer af den pågældende selskab. Så derfor synes jeg ikke, at ejerforhold har noget sådan særligt. Selvfølgelig kan der være, hvis man ved, at der er nogle aktionær konflikter, så kan det godt være, at der er nogle aktionærer, som har ekstra fokus på, at periodiseringer sker rigtigt. Så kan det godt være, at man er tilbøjelig til at kigge lidt mod ejerforhold. Det er nok i virkeligheden mere regnskabsmæssig assistance. Det bliver mere hensynet til nogle særskilte aktionær forhold, end det egentlig har noget med væsentlighedsniveauet at gøre.

Er der nogle benchmark i bruger mere end andre?

Jeg synes at resultat før skat den er. Og nærmer resultatet sig nul, så er det også mere afgørende, om det her viser et positivt resultat, eller om det viser et negativt resultat. Så skærpes væsentlighedsniveauet typisk. Altså så har man en tilbøjelighed til kigge mere mod den nedre grænse, hvis det er sådan, at vi ligger omkring et nul resultat. For der er stor forskel på, i en ekstern regnskabslæzers optik, om det har givet et positivt resultat, eller om det har givet et negativt resultat. Det må man erkende. Så det kan godt have en stor betydning.

Hvilke overvejelser gør du dig i forbindelse med fastsættelse af en passende procentsats til det valgte benchmark?

Jeg tror faktisk, at når vi kigger på Danmark i forhold til udlandet, så har vi nogle ret små væsentlighedsniveauer. Det kan vi se fra vores internationale kunder. Hvis det er internationale sager, så kører de typisk med nogle lidt højere væsentlighedsniveauer, end vi måske teoretisk set ville beregne dem i Danmark og her i huset. De fokuserer tit mod omsætning, og bruger egentligt nogle procentsatser, der ligger højere, end dem vi bruger. Hvad hedder det, omkring procentsatserne, der kan du bare få et udtræk af vores. Det kunne jo være sjovt at se, om vores er meget anderledes, end dem du indhenter fra nogle af de andre steder du snakker med. Det får du bare lige bagefter. Jeg synes, at det er sjældent, at jeg går ind og decideret ændre på de procentsatser, som vi har i systemet. Man fokuserer mere enten på den nedre eller den øvre grænse, alt afhængigt af hvad det er for en type virksomhed. Også for at være sikker på, at tingene er lavet i forhold til vores kvalitetsstyringssystem.

Benchmark	Procentsats
Omsætning	0,5 % – 1%
Resultat før skat	5 % – 10%
Aktiver	0,5 % – 1%
Egenkapital	1 % – 2%
Interval for væsentlighedsniveauet ved udførelsen	50 % - 75 %
Grænsen for ubetydelige fejl	5%

Tabel udarbejdet på baggrund af modtaget oversigt af Carsten I. Johansen.

Hvilke overvejelser gør du dig i forbindelse med fastsættelse af væsentlighed ved udførelse?

Jeg vil sige, at det er klart, at når man kigger regnskabsposterne igennem, på den udførende revision, så er der stor fokus på, hvad det er for et væsentlighedsniveau, vi har med at gøre. Og det er også ligeså meget en risikovurdering af, hvor har vi en erfaring eller en forventning for, at der kan opstå fejl ud fra en risikobaseret tilgang. Så jeg synes mere, at det er i planlægningsfasen, at vi bruger væsentlighed, i forhold til den strategi vi lægger. Altså på selve udførelsesniveauet, der tror jeg ligesom alle mulige andre, at vi kommer til at yde rigtig meget regnskabsmæssig assistance, som mange af vores kunder, i det segment som vi bevæger os i, nok har en forventning om, at vi hjælper dem med at sikre, at tingen på en eller anden måde, hvis der er noget som vi finder ud af ikke er stemt af, at det så bliver stemt af. Men så fjerner vi os væk fra revision, og går langt mere over i regnskabsmæssig assistance overfor kunderne. Fordi det har ofte ikke det helt vilde med regnskabet retvisende billede at gøre ud for væsentlighedsbetragtningen. Så der tror jeg, og det tror jeg ikke er særligt for GT, at vi har det med at gerne ville hjælpe kunden. Og vi har måske også en eller andet indgroet ting i os selv, vi kan godt lide, at ting stemmer. Så der yder man nogle gange bevidst, og andre gange ubevidst, en regnskabsmæssigt assistance, som falder langt under væsentlighedsniveauet.

Er der nogle haircut i bruger oftere end andre?

Ja. Jeg tror at vi oftest ser, at vi bruger 75% af væsentlighedsniveauet for regnskabet som helhed. Men altså igen, kendskabet til kunde, og den erfaring man har med kunde, den har selvfølgelig noget at sige.

Hvilke overvejelser gør du dig i forbindelse med fastsættelse af grænsen for ubetydelige fejl?

Der er nogle gange, hvor man sidder og tænker, at det er ikke væsentligt det her. Men det bliver nok typisk lidt kundespecifikt, fordi man har indgroet i sig, hvad kundens forventning er. Det er klart, det kræver selvfølgelig, at man kender kunden, og at teamet, der sidder der, også kender kundens forventningen. Men det bliver ikke, altså der fjerner vi os væk fra revision. Jeg har oplevet masser af gange, at man siger, jamen det er ikke væsentligt, det gider vi ikke at rette. Fordi det heller ikke har nogen betydning for kunden. Men ligeså mange gange kan det sagtens være, at det er ikke

væsentligt, men vi retter det altså lige alligevel, for det ved vi, at det kan vi måske risikere at skulle diskutere med kunden. Hvis vi nu havde set det, hvorfor pokker vi så ikke havde rettet det, eller anmodet om at få det rettet. Det kommer meget an på kundens forventninger. *Jeg tror, at når man er i det mindre segment, og sidder med B og små C'er, så kunne man måske i mange tilfælde godt gennemføre revisionen lidt mere effektivt og cutte nogle af alle de der regnskabsmæssige assistance forhold væk. Men det ligger hos mange kunder som en forventning, at man også assisterer med det.*

Hvilke udfordringer er der forbundet med fastsættelse af væsentlighedsniveauet?

Jeg vil sige, at de udfordringer der er, det er typisk på balanceposterne, hvor der er regnskabsmæssige skøn, forholdsvis store regnskabsmæssige skøn. Det kan være på igangværende arbejder og på varelager. Og det kan nogle gange jo også være på periodisering af omsætning, typisk knyttet samme med de igangværende arbejder. På de regnskabsposter, der kan det godt være svært at fastlægge, hvad skal vi sige, væsentlighedsniveauet på de poster. Fordi der lægger i forvejen nogle rimelige regnskabsmæssige skøn fra ledelsens side på, hvordan de har valgt at behandle de pågældende regnskabsposter. Jeg vil sige, der hvor det er lettest, det er der, hvor ledelsen har taget aktiv stilling til og begrundet, hvorfor de har valgt at indregne tingene sådan her. Så bliver man så glad, fordi så kan man læse begrundelsen igennem, eller hører begrundelse, og så kan man vurderer, om det lyder fornuftigt. Og ofte, når folk har gidet at tænke sig om, så lyder det jo fornuftigt. Og så kan man lægge det til grund og sige, at det lyder fornuftigt ud fra den her situation, den her type virksomhed, og så lægger man det til grund. Der hvor det er vanskeligt, det er hvis, der er nogle kunder, der har meget vanskeligt ved at opgøre igangværende arbejder. Nogle har sågar ikke opgjort det, og skal have revisors hjælp til at opgøre det. Og så er det altså lidt svært at sidde to måneder efter, og skal hjælpe dem med at opgøre nogle igangværende arbejder. Man kan selvfølgelig sige, at man er blevet to måneder klogere på hvad der er sket, men det havde altså været noget lettere, hvis kunden selv var i stand til, på sin egen virksomhed, at opgøre igangværende arbejder. Og selv for de lidt større virksomheder, når man kommer op i C'erne, så er det jo nogle gange, at der opstår udfordringer, for de har simpelthen ikke forstået Årsregnskabsloven i forhold til den opgørelse, de gør. Og så kan vi jo være i situationer, hvor kunder ønsker at vise nogle bestemte resultater. Og så er de godt klar over, hvad det er for nogle regnskabsposter som flytter resultaterne i hvilke

retninger. Og det er klart, der skal man også være ekstra opmærksom. Hvis vi har en fornemmelse af, at de enten ikke ønsker at vise et særlig stort resultat, det er sjældent det går den vej. Ofte er det fordi, at de gerne vil vise et eller andet, som måske ikke er der, eller hvor de laver et overvurderet skøn af deres forhold. Og så er det klart, så skærpes opmærksomheden.

Hvorledes genovervejer du væsentlighedsniveauet gennem revisionsprocessen (planlægning, udførelse og afslutning)?

Det gør vi, *ja det er vi jo enormt dårlige til. Det tror jeg sker utroligt sjældent faktisk.* Det er jo sådan noget, der står i vejledninger og teoribøger, at det skal man selvfølgelig gøre hele processen igennem, indtil man afgiver påtegning. I praksis er det ikke min oplevelse, at det er noget som bliver gjort særlig tit. Vi kan jo se nogle gange, at det er sidste års regnskab, sidste års balance, der danner grundlag for en beregning. Nogle gange sker der nok desværre det, ja jeg er ikke engang sikker på, at vi får opdateret tallene, når vi så får dem ind. *Så er det klart, at hvis virksomheden har ændret sig markant, eller der er nogle ting i virksomheden, der ser helt anderledes ud, eller en ny kunde, jamen så kan væsentlighedsniveauet godt blive genovervejet. Men hvis kendskabet til kunden er stort, så sker det ikke. Kontinuerlige veldrevne virksomheder, der sker det stort set aldrig, vil jeg tror. Det er kun, når man støder ind i nogle udfordringer omkring kundes virksomhed.*

Er der nogle af de foregående spørgsmål som du havde besvaret anderledes, såfremt du primært reviderede virksomheder i en anden regnskabsklasse?

Det tror jeg. Så tror jeg, ja jeg reviderer jo ikke D virksomheder, så det er jo svært at sige, hvad man så ville have gjort, men jeg tror, at man så ville have langt mere fokus på væsentlighedsniveau end vi måske oplever vi har på B og C kunder. Men det bliver jo en udokumenteret påstand ikke. Det er min fornemmelse, at jo større kunder du reviderer, jo bedre er du nok til at fokuserer mod væsentlighedsniveau. Hvad er væsentligt og hvad er ikke væsentligt. Og skærer alt det der regnskabsmæssige assistance fra. Du møder også typisk nogle langt mere professionelle regnskabsfunktioner, der gør, at tingene måske er i en højere kvalitet. Det ved jeg faktisk ikke, det er jeg lidt i tvivl om, når jeg reflekterer lidt. Det er jeg faktisk ikke sikker på. Men jeg tror, at jo større virksomhed man reviderer, jo mere fokus har man på, hvad det egentligt er for et

væsentlighedsniveau, man sidder med ved udførelse. Jeg tror i planlægningsfasen, der er jeg ikke sikker på, at der er den store forskel altså. Den strategi og den måde man vælger at planlægge sin revision på, ud fra de regnskabsposter der er, og hvad skal vi gøre, hvilke skal vi sende saldomeddelelser til, skal vi se varelager, hvad skal vi gøre med de igangværende arbejder på statustidspunktet osv. Altså jeg tror i selve planlægningen, der tror jeg egentligt, at der er fokus på væsentlighedsniveau både på store virksomheder og på de mindre. Men når man kommer i gang med udførelsen, så tror jeg, at jo større virksomhed man har med at gøre, jo større fokus har man på væsentlighedsniveauet. Det kan jeg også, nu hvor jeg tænker lidt, godt genkende hos os selv også. Altså jo større virksomhed man har med at gøre, i det segment vi også har, jo mere fokus har man nok mod væsentlighedsniveauet.

Men kunne dette måske lede til en mere mekanisk fastlæggelse af væsentlighed, eller hvad tænker du?

Jeg tror man ville fokusere lagt mere mod ja, nok hvad det er for en type virksomhed, man sidder med. Også fordi når du kommer op i de lidt større virksomheder, så sker der det, i hvert fald inden for nogle områder, at man bliver meget specialiseret. Og hvis man har forstand på at revidere en type virksomhed af de store, jamen så kan man bruge den erfaring, til de andre man har. Hvor vi sidder med et meget beredt spektrum af virksomheder, inden for et hav af forskellige brancher.

10.2 Bilag 2 – Interview Revisor A

Interviewet er foretaget den 14. august 2017

Hvilke overvejelser gør du dig i forbindelse med identifikationen af et passende benchmark?

Og når du tænker på benchmark, hvad tænker du så på her?

Der tænker jeg på hvorvidt i bruger omsætning, bruttoresultat, resultat før skat mv.

Ja okay. Vi har tre udgangspunkter. Det er omsætning, det er resultat før skat og balancesum. Og så afhænger det lidt af, om det er en profitorienteret virksomhed eller en ikke profitorienteret virksomhed. Og igen om det er en PIE eller non PIE.

Jeg skal være ærlig og sige at, jeg siger altid til min medarbejder, at som udgangspunkt

så skal vi tage det højeste. Og det er ikke fordi, vi ikke skal stadig bruge vores professionelle dømmekraft, det skal vi, men vi holder normalt altid et kick off møde, inden vi starter ud på planlægningsfasen i revision. Her taler vi om de forskellige ting, og hvilket niveau vi nogenlunde forventer at ligge på. Og det er klart, det kan jo godt være, at man ud fra omsætningen kan lægge på 10 mio. kr., mens at resultatet kun er 8 mio. kr. før skat. Så er det måske lige i overkanten med et væsentlighedsniveau på 10 mio. kr. for eksempel. Så vi prøver sådant at ramme ind, således, at det bliver fornuftigt i forhold til den virksomhed, vi taler om her. En der har en stor interesse for andre, eller en virksomhed der ikke har interesse for andre end aktionærerne og SKAT, ja så vil man sige, så påvirker det selvfølgelig også måske vores niveauer. Så vi vurderer altid, i hvert enkelt tilfælde, hvad det skal være, men vi har nogle udgangspunkter, og de udgangspunkter arbejder vi med. Og vi starter måske øverst oppe, i de fleste tilfælde, og så skruer vi ned og siger, jamen det her er fornuftigt, og så argumenterer vi for det i vores planlægning, hvor vi her skriver lidt om, hvad vi tager udgangspunkt i, og hvorfor vi så måske har korrigeret det en smule i forhold til det vi egentlig skulle gøre til at starte med. Det er det overvejelserne går på. Og så kigger vi selvfølgelig lidt på branchen. Der er nogle brancher, der måske er lidt mere varierende. *Og så kigger vi selvfølgelig også lidt på kunden i sig selv. Er det en kunde som vi ved har godt styr på tingene, både forretningsmæssigt, driftsmæssigt, økonomisk og registreringsmæssigt. Eller er det nogle, som vi godt ved, at der er rigtig mange efterposteringer på, eller kunne være, så er spørgsmålet om de er væsentlige eller ikke væsentlige,* for nu kører vi også med noget der hedder SUM. Vi kører med *overall materiality* og så *performance materiality* og så en

SUM. Jeg tror, at det gør de fleste nok, de kalder det vidst bare noget andet. Men ja, så det er udgangspunktet simpelthen, at vi siger, at vi har nogle normer, jeg tror det er 10 % af resultat før skat, 2-3 % alt igen efter om det er en PIE eller non PIE 2 % eller 1 % af balancesummen og omsætningen det er også 2 % som udgangspunkt. Det er sådan, hvis der så er noget *referred work*, det kan der jo også være noget af, eller hvor man har en aftale, en cross plus aftale, hvor man egentligt ved, at det giver overskud, og det måske ikke er resultatet, der er afgørende her. For man har måske en cross plus aftale på 2 % eller 5 %. Jamen så er det måske omsætningen, som vi tager som udgangspunkt i stedet for. For det er jo der, hvor det sådanset er vigtig for dem, det er jo omsætningen og ikke resultatet. Resultatet giver sig sådan set mere og mere, jo større omsætning du har, jo større resultat for du sådanset også.

Du nævnte kort at i også kigger lidt på kunden. Men hvad med sådan noget som ejerforhold, er det noget der er med i jeres overvejelser?

Det er klart, at hvis der er mere end 1-2-3 aktionærer, så må man jo lige forholde sig til det. Det er måske ikke alle, der er aktive i den daglige virksomhed. Men normalt, hvis de fleste ejere er deltagene i virksomheden, så har de mere kendskab til det også. Det er det samme med *referred work*, hvor mange siger, når ja men det er jo bare nogle udlændinge, men omkring de ansvarlige, så sidder der nogle langt væk, engang imellem som skal stole på det vi laver, og derfor kan vi sige, så er der i hvert fald ikke højere væsentlighedsniveau der, end der er på andre revisioner. Det ville der ikke være.

Nu har du nævnt om omsætning og resultat før skat. Bruger i andre som eksempelvis aktivmasse eller korrigeret resultat før skat?

Jamen det er klart, korrigeret det gør vi, hvis det er hovedaktionærer for eksempel. Vi kan jo stemme lønnen fuldstændig af til ejeren. Så lad os sige, hvis du har et resultat på en halv mio. kr. efter løn til ejeren, og ejeren har fået en halvanden mio. kr. Jamen så kan det godt være, at vi siger, at så er udgangspunktet egentligt 2 mio. kr. Og det skriver vi selvfølgelig nede i vores forklaring i arbejdspapiret. Så det gør vi bestemt. Aktivmassen er mere på ejendomme eller tunge investeringsselskaber, hvor vi bruger aktivsummen. Men hvis det er en almindelig driftsvirksomhed, så er det enten omsætning eller resultat før skat. Alt efter hvad de mest har fokus på. Der er nogle der gerne vil have topline, og ikke så meget på resultatet, så kigger vi ligesom på det.

Du nævnte kort branchen. Anvendes der bestemte benchmarks alt afhængig af branche?

Ja branchen kan jo godt spille ind, altså restaurations branchen eller andre ting. Nu kan man så sige, at restaurationsbranchens synes jeg ikke er så svær alligevel, for meget af det er jo kontantsalg. Så man kan sige, at alt drift, alt omsætning, det er jo stort set på dankort eller kontant. Det er et spørgsmål om fuldstændighed. Så jeg vil sige, at det er jo igen, hvad er væsentligt. Også omkring værdiansættelsen af aktiver. Men det er jo rigtigt, branchen kan jo godt have en betydning, hvis man eksempelvis ved, at det er en branche, som pludselig kan dykke voldsomt efterfølgende, så er det måske vigtigt, at man lige har det for øje også. Og så er der andre brancher, som jo ikke er konjunkturfølsomme. *Også fordi du kan jo sige, branchemæssigt bliver vi jo mere og mere opdelt også i brancher i viden. Det vil sige, man har noget branchekendskab, og det branchekendskab kan jo så godt gøre, at man kan fastholde et højere væsentlighedsniveau.* Fordi man kan lave nogle analyser på en anden måde, som gør, at man kan holde det her relativt høje væsentlighedsniveau. Fordi der er jo ingen grund til at lave mere arbejde end højst nødvendigt. Vi skal lave en erklæring, hvor vi får en overbevisning om, at tingene er rigtige. Og for mig er det ikke afgørende om vi laver 10 eller 35 stikprøver. For mig er det afgørende, at vi får en korrekt overbevisning.

Hvilke overvejelser gør du dig i forbindelse med fastsættelse af en passende procentsats til det valgte benchmark?

Det er mit udgangspunkt, at vi tager det, som er maksimum til at starte med. Og hvis vi så mener, ud fra den dialog vi har, at det ikke kan lade sig gøre, jamen så sætter vi det ned. Det kan også godt være, at vi bliver klogere under revisionen. Det sker jo en gang i mellem, og så må vi jo efterfølgende korrigere væsentlighedsniveauet. Og de fleste gange er de jo gode til lige at huske det og gøre det, men vi har lige haft et tilfælde, hvor de så ikke havde gjort det. Og så måtte de jo så ud og tage flere stikprøver simpelthen. Der fik vi ikke lov til at gå igennem. Så det er vi selvfølgelig opmærksomme på. Med udgangspunktet er maks.

Og når du siger maks, så tænker du på de her fastsatte procentsatser, som I har i jeres kvalitetsstyringssystem.

Ja, og hvor det så er delt op i PIE eller non PIE, og det er så maks som vi bruger der som udgangspunkt. Og så korrigerer vi, hvis der er noget der.

Hvilke overvejelser gør du dig i forbindelse med fastsættelse af væsentlighed ved udførelse?

Ja, vi har et haircut, som vi kalder det. Jeg tror intervallet hedder 50 – 90%. *Og det er jo her spørgsmålet, hvad er vores kendskab til økonomifunktionen, og hvor gode er de.* Og selvfølgelig, jo mindre haircut jo dårligere de er. Og et rigtig godt haircut vil sige, at vi aldrig har en efterpostering, og så er der jo ingen grund til at kun at have et lille haircut. Så det vurderer vi selvfølgelig også.

Er det også noget som i sådan i løbet af revisionen genovervejer?

Jeg er jo ikke helt så meget med i processen i det daglige. Men det er jo klart, revisorerne kommer engang imellem og forhører sig. Og der kan være forskel sammenlignet med foregående år. Og det kan der være mange årsager til. Så må vi jo se på, hvor vi ligger henne resultatmæssigt, hvor vi ligger egenkapitalmæssigt, hvor butikken er henne, arbejdskapital mv. Men det er da klart, vi skal have genovervejslen for øje i hele processen, selvfølgelig skal vi det. For hvis ikke vi har det for øje i hele processen, og revisionsteamet mener de er færdige, så kan en manglende genovervejelse medfører yderligere og tidskrævende revisionshandlinger.

Hvilke overvejelser gør du dig i forbindelse med fastsættelse af grænsen for ubetydelige fejl?

Jeg tror som udgangspunkt, at det hedder 10 % af vores performance materiality. Vi kalder det SUM. Men nogle gange skriver vi også i protokollen bagefter, hvis der ikke er korrigeret fejl. Og så er vi måske blevet enige med ledelsen om, at de er uvæsentlige for regnskabet retvisende billede.

Er der nogle gange hvor I, i stedet for at skrive det, måske yder lidt mere regnskabsmæssig assistance, hvor det så alligevel bliver rettet?

Ja bestemt, helt klart. Der er jo nogle kunder, der har en forventning om, at vi korrigerer fundne fejl, selvom vi har et væsentlighedsniveau der er lidt større. Vi skal bare ikke dokumentere det på samme måde. Men derfor hjælper vi da gerne kunden med at få regnskabet så rigtigt som muligt. Det gør vi da bestemt. I de tilfælde, hvor en regnskabspost er under vores væsentlighedsniveau, så kigger vi som udgangspunkt ikke på det. Kunder er forskellige. Nogle er ligeglade, og nogle synes, at regnskabet skal være 100 % korrekt. Så selvom kunden har en forventning om, at vi er revisorer, og ikke bogholdere, så assisterer vi alligevel bogholderiet. Der er jo mange virksomheder, der

har nogle bogholdere, som kun kan varetage de daglige opgaver. Således har de lidt svære ved at håndtere de komplekse transaktioner, og så må vi jo hjælpe dem. Vi hjælper selvfølgelig vores kunder i den udstrækning det er muligt og lovligt selvfølgelig.

Hvilke udfordringer er der forbundet med fastsættelse af væsentlighedsniveauet?

Der kan godt være lidt udfordringer. Jeg kan give et eksempel. Vi har nogle rapporteringer til udlandet, og sædvanligvis er de væsentlighedsniveauer, vi får fra udlandet højere, end det vi selv bruger i det lokale regnskab. Der opstår så en udfordring, når vi har fastlagt et væsentlighedsniveau på 10 mio. kr. og udlandet har fastlagt et væsentlighedsniveau på 60 mio. kr. Endvidere kan det give anledning til udfordringer, såfremt man modtager revisionsinstruksen for sent og moderselskabets revisor ønsker et højere væsentlighedsniveau end fastlagt. Men ellers så tager vi udgangspunkt i de her guidelines, vi har. Og det er jo også en af de vigtige ting, kan jeg se, i en kvalitetskontrol. Ikke kun fra vores egen interne kvalitetskontrol, men også fra FSR og Revisortilsynet efterhånden. At det er formalia man går op i. Mere end, om det er rigtig lavet, altså om det nu er væsentligt eller ikke væsentligt. Nej, man hakker af efter sådan et spørgeskema. Så det er jo formalia, man kigger på. Og jamen, der skal vi selvfølgelig bare være sikre på, at vi overholder de formalia, der er omkring væsentlighed også. Og så stadig den professionelle dømmekraft, den kan man altså ikke undgå. Den skal bruges hver gang. Og der er det klart, at der sidder engang imellem nogle unge mennesker, der skal lære en masse ting. Disse har ikke den erfaring, vi andre har og kan derfor ikke bruge deres faglige vurdering på samme måde. En anden udfordring kan være skøn. Dette relaterer sig dog ikke kun til væsentlighed, men revision generelt.

Så der er måske ikke de helt store udfordringer?

Nej, og man får jo også en hvis erfaring med dem. Vores medarbejdere får en hvis erfaring med dem. Hvilke personer der er, og hvad deres etik og moral er, og alle de her ting. Det gør det lidt nemmere. Nogle bedre forudsætninger.

Hvorledes genovervejer du væsentlighedsniveauet gennem revisionsprocessen (planlægning, udførelse og afslutning)?

Jamen det gør vi jo en gang i mellem, og så kommer de og spørger ad, om hvad vi skal gøre her. Og nogle gange kan vi sige, der kører vi bare videre, og andre gange kan de så

godt være, at vi siger, at vi må være lidt klogere før vi kan beslutte noget her. Og så må vi arbejde lidt videre med det. *Vi skal helst ikke komme i den situation, at vi først finder ud af det, hvor vi egentligt skulle have været færdige. Fordi så er det jo et tilbageløb, og det er dyrt og lidt pinligt.* Det kan dog ofte forklares over for kunderne. Fordi de er jo godt klar over efterhånden, hvordan revisionen er. I gamle dage troede folk, at man vendte hvert bilag, men det gør vi jo slet ikke mere, gudskelov. Så der er jo en overbevisning om, at tallene i tilstrækkeliggrad er korrekt. Så derfor, hvis der er noget, og vi lige vil tage nogle flere stikprøver, jamen så gør vi selvfølgelig bare det. Så jeg synes, der er ganske god forståelse, men vi kan jo bare ikke forvente, at vi får flere penge for vores arbejde, hvis vi laver det af to omgange i stedet for en. Hvis der eksempelvis er tale om en debitor, som lige pludselig ikke har nogle penge, jamen så må man kigge lidt på, hvad der har indflydelse på vores væsentlighedsniveau og stikprøver i øvrigt.

Er der nogle af de foregående spørgsmål som du havde besvaret anderledes, såfremt du primært reviderede virksomheder i en anden regnskabsklasse?

Altså vi er delt op i PIE og non PIE som udgangspunkt. Det vil sige, at vores væsentlighedsniveau er defineret. Så ud fra det revisionsmæssige, så vil jeg sige, at det synes jeg jo sådanset ikke der bør være. Vi har nogle retningslinjer, og hvis man går med alt for små sko, jamen så æder du jo honoraret op, og så bliver det en elendig sag. Og det vil vi jo normalt lade de andre om at varetage. I relation til størrelsen bliver man måske kigget lidt mere igennem på de større opgaver, herunder børsnoterede virksomheder. For der er jo en vis offentlighed om det. De bliver altså kigget lidt mere igennem, fordi vi ikke kan og vil tåle, at vi kommer ud med en dårlig revision, og får ry for det. For det er klart, når der sker et eller andet, så går man altid efter dem, som har de dybeste lommer. Og det er måske fair nok, men vi behøves ikke at være en del af det. Det mener vi selvfølgelig selv, er på grund af vores system. Vi har eksempelvis også en kvalitetssikring omkring påtegninger. Denne kvalitetsstyring betyder, at hver gang man har en supplerende oplysning eller et forbehold, så har vi en afdeling, der skal godkende. Og det skal ind i vores database, at de har været inde over tingene. Så du får ikke bare lov til at lave en påtegning, som ikke er blank, uden der er andre øjne på. Jeg kan godt forstå, at nogle af de små revisionsvirksomheder har svært ved at følge med, hvis ikke de har nogle fagfolk, der sidder med det. Så alt i alt synes jeg ikke, at der er nogen forskel,

andet end de niveauer, du startede ud med, om det er PIE eller non PIE. Processen er den samme med kick off møde og alle de der ting. I henhold til kvalitetssystemet synes jeg, det er lidt tungt nogle gange, fordi man skal ind og godkende alt. Således er der altid flere, der skal kigge tingene igennem. Så derfor skal man selvfølgelig have en fornuftig pyramide, og sikrer sig, at man har de rigtige folk med den rigtige uddannelse på opgaven. Og det er selvfølgelig systemet, der skal gøre det. Det er jo ikke så meget den enkelte. Jeg går ud fra, at de folk der er på opgaven, de kan tingene.

10.3 Bilag 3 – Andre Helin

Interviewet er foretaget den 17. august 2017

Hvilke overvejelser gør du dig i forbindelse med identifikationen af et passende benchmark?

Altså vi har tre faser, som vi forsøger at uddanne vores folk i. Og det første det er, hvem regnskabsbrugerne er. Hvis eksempelvis den eneste regnskabsbruger er en ejerleder, hvor ejeren er der til dagligt, så vil vi normalt se på, hvilke poster han fokuserer mest på. En anden ting kan være, hvis der er tale om fusion og regnskabet skal bruges i denne forbindelse. Så kigger vi også på poster, hvor der er aftaler om eksempelvis royalty betalinger. Så kan der være nogle specielle brancher, som har indflydelse på vores valg af benchmark. Altså hvor vi har nogle erfaringer med de pågældende brancher. Eksempelvis fokuserer telefonselskaber meget på det gennemsnitlige abonnement, hvorfor dette forhold kan spille ind i overvejelserne. Andre virksomheder fokuserer typisk meget på EBIT. Dette kan skyldes, at banken stiller nogle kriterier i forhold til kreditgivning og sikkerhedsstillelse, som er afhængig af denne post. Dernæst går vi mere overordnet og nuanceret til værks. I BDOs metodik skelner vi mellem selskabernes formål. *Såfremt det er en overskudsbaseret virksomhed, er indtjeningen det vigtigste i virksomheden. Og dette gør sig altid gældende, når det er børsnoterede virksomheder. Er det en PIE, så siger vi altid overskud. Der kigger vi ikke på nogle andre poster, der siger vi, at vi ved, at overskud simpelthen er det vigtigste benchmark.* Ydermere kan der være start ups. Dette er ofte virksomheder, som aldrig har tjent penge, men hvor man måler deres succes ud fra omsætning. Herunder kan eksempelvis nævnes Endomondo, hvor der er fokus på omsætning og antal brugere af programmet. Dette begrundes med långivernes krav om vækst. Vi skelner vi yderligere mellem formuebaseret virksomheder. Det kan være investeringsforeninger, eller banker. Altså det er virksomheder, hvor balancen i sig selv er det vigtigste. Og så kan der være ej profitorienteret virksomheder, herunder fonde, pensionskasser, offentlige virksomheder. Her er det omkostningerne der er vigtige. Den sidste fase vi forsøger at kigge på, det er normaliseret indtjening. Er der noget specielt i virksomheden som gør, at indtjeningen ikke er normaliseret. I så fald skal der korrigeres herfor ved fastlæggelse af væsentlighed. Mange virksomheder prioriterer vækst frem for indtjening. På et tidspunkt, når de ikke vokser så meget, så begynder de at se på nøgletal og

omkostninger. Så ud fra en given omsætning vil de opnå et så stort overskud som muligt. Og der har vi et problem i forhold til vores egen metodik. Såfremt der er tale om en PIE-virksomhed, da bør virksomheden være overskudsbaseret. Men hvis overskuddet er begrænset, så kan der opstå tvivl om, hvad vi så skal gøre. Og så er der andre særlige forhold, og det kan så f.eks. være revisors erfaring simpelthen. *Du kan godt se forskel på yngre revisorer, som er mere, hvad skal man sige, mere mekanisk orienteret. Fordi de vil gerne have en metodik, hvor man ikke kan gøre noget forkert. De ældre revisorer har meget mere det jeg kalder en fingerspids gefühle.*

Væsentlighedsniveauet må ikke være matematisk baseret. Altså det må ikke være så mekanisk. Selvom revisor bruger forskellige benchmark, herunder omsætning, egenkapital mv., så skal det, af hensyn til tilsynsmyndigheder, stå i hans arbejdspapir, hvorfor han netop prioriterer dette benchmark og ikke en andet. *Vi er ikke så nervøse for, at kontrollen vil anfægte vores subjektive vurdering. Men vi er mere nervøse for, hvis du ikke har passende dokumentation for, hvorfor du netop bruger den benchmark, som du gør.* Og uanset hvad man siger, så er kontrollanterne ofte ikke så erfarende som revisorer. Desuden er de meget mekaniske i deres tilgang. De vil gerne se nogle benchmark, som de er fortrolige med. Dette synes jeg er bekymrende udvikling. *Fordi man begynder at fjerne lidt fra revisor, hans skepsis men også hans professionelle judgement.* Således er der tendens til, at man krydser af i en tjekliste uden.

Hvilke overvejelser gør du dig i forbindelse med fastsættelse af en passende procentsats til det valgte benchmark?

Altså vi arbejder med nogle faste procentsatser i henhold til interne vejledninger. Disse vil du få udleveret efter interviewet. Selvom vores partnere og managers benytter disse, vil jeg stadig godt have, at de skriver tre sætninger om valget af procentsats. Hvis det er eksempelvis er imellem 3-7 %, hvorfor vælger de så 5 %. Om der så står, at der ikke er nogle særlige begrundelser, men at man benytter 5%, så er jeg tilfreds. Jeg vil bare ikke have, at der slet ikke er nogle begrundelse, og at man ikke kan dokumentere, at revisoren rent faktisk har tænkt sig om. Min egen erfaring er, at vi allerhelst ligger omkring 5 %. Ligesom i standarderne. Som sagt, er det helt okay, at der er valg. Og det som jeg også synes er vigtigt i denne praksis er det forhold, at revisor kommer ud til virksomheden. Når man kommer ud til virksomheden, så kan man hurtigt fornemme, om de har styr på tingene. Er det en velovervejet og fornuftig virksomhed eller er det en

virksomhed, hvor de ansatte ikke vil sige et eneste ord, fordi ejeren har sagt, at de ikke skal sige noget. I så fald er virksomheden fuldstændigt kontrolleret. Så nytter det ikke noget, at man går hen og fokuserer på nogle forretningsgange, for du får simpelthen ikke sandheden. Modsat er der virksomheder med meget åbne forhold. Der kan man stole lidt mere på det de går og laver. Så den største problemstilling vedrørende fastlæggelse af væsentlig er de subjektive vurderinger, når man er ude i virksomheden. *Du ved, der er et udtryk, som jeg selv bruger meget, især når jeg kommer ud til nye kunder, som siger: "You never get a second chance, to make a first impression". Så for mig er det meget vigtigt, at når jeg sidder første gang med kunderne, om det så hænger sammen, og har de styr på tingene.* Og i tilfælde af, at der kommer en kvalitetskontrol efterfølgende, så har de ikke samme føling. *Og så bliver det at kigge på kolde papirer, og benchmark er kolde.* Og det er det, som jeg synes er den største risici, som vi har i faget. Og det betyder, at revisorerne har ret, selvom at de ikke kan dokumentere det. De har ret i, at der ligger meget større overvejelser i deres arbejde, end det fremgår i deres arbejdspapirer. *Altså du kan ikke bare skrive i arbejdspapiret: "bogholderen var sørme flink". Så benchmark har altid det problem, at det bliver lidt mekanisk.* Det er den ene ting. Den anden ting er, at det uheldigvis skal være med til at legitimere. At man gemmer sig bag benchmark, for man ved godt, at der ikke er nogle, der vil ændre det, fordi så har man jo gjort det, som man skulle.

Hvilke overvejelser gør du dig i forbindelse med fastsættelse af væsentlighed ved udførelsen?

I forhold til væsentlighed ved udførelse siger vores vejledninger 50 – 75 %. Normalt så benytter vi 75%, det er sådan udgangspunktet, vil jeg sige. Så har vi PIE-virksomheder, og der er udgangspunktet 80 %. Grunden til, at vi siger 80 % er ikke udelukkende på grund af selve revisionen, men også noget med, at vi på nuværende tidspunkt er meget usikre på de "forbudte" ydelser. Der er kommet mange nye direktiver om, hvad revisor må og ikke. Og mange af dem er ikke klarlagt endnu. Så vi vil gerne gå lidt dybere for at være sikre på, at vi ikke misser nogle ting.

Ved fastlæggelsen af dette niveau er der selvfølgelig også de mere bløde ting, herunder om virksomheden er villige til, at acceptere vores efterposteringer og om de selv kommer og gør os opmærksom på eventuelle usikkerheder mv. Det næste er, om der er

mange regnskabsposter, som er subjektive. Det vil sige, at der er mange skønsmæssige poster.

Hvilke overvejelser gør du dig i forbindelse med fastsættelse af grænsen for ubetydelige fejl?

Der går vi stort set mekanisk til værks. Altså de fleste tager omkring 5% af overall materiality. Og det er en af de farer, som jeg personligt synes, at vi måske går lidt for hurtigt over, når vi vælger de 5%. Vi bør stoppe lidt tidligere og overveje, hvad de små poster udgør tilsammen. Således skal medarbejderne igen benytte deres faglige vurdering. Så det er sådan lidt igen, hvor man inderst inde er overbevist om, at man måske gøre det rigtigt, men man er bange for, at ham der kommer og kontrollerer regnskabet, han vil have en anden opfattelse. Som sagt, er det simpelthen bare erfaring. Altså stoler vi på kunden, eller er det en ny kunde. Altså vi har mange kunder, hvor de overvejer salg og børsnotering. Og der skal man passe på, at man ikke booster regnskaberne, lige før man bliver børsnoteret. Så der betyder de bløde faktorer utroligt meget.

Hvilke udfordringer er der forbundet med fastsættelse af væsentlighedsniveauet?

Vores største udfordring er tilsynsmyndighederne. Altså det er kontrollen, der er udfordrende. Revisors dokumentation har altid været et blødt punkt. Det har altid været sådan, at revisor har alt i hovedet, men ikke på papiret. Og man har altid haft det udtryk, der siger: "Det der ikke er dokumenteret, det er ikke gjort". Men jeg synes, at vi begynder at bevæge os derhen, hvor, *at omfanget af dokumentation ligesom skal kompensere for revisionens kvalitet.* Vi er gået i den retning, hvor man har mange "tjek" procedurer. Og det synes jeg personligt er meget uheldigt af flere årsager. For det første tror jeg ikke, at vi kan tiltrække tilstrækkelig arbejdskraft, hvis jeg skal være helt ærlig. Hvis man gør arbejdet for meget rutinepræget og mekanisk, så får man unge mennesker, som synes jobbet er for kedeligt. Men det er ligesom det pres, som der er på revisor i forbindelse med kontrol. Og det gør, at det kan være en form for alibi, hvilket går ud over kvaliteten. I vores firma prøver vi at sige, at man ikke skal være bange for at anvende sin professionelle vurdering. Vi må gerne bruge de benchmark der er i vejledningen, men der skal stå, hvorfor vi har gjort det. Og så må den anden part så

komme og sige, hvorfor det er forkert. Så er det ham der må komme med dokumentation, der viser, at det skal være et andet resultat.

En anden udfordring kan være i forbindelse med koncernregnskaber. Det skyldes, at væsentlighed ligeledes skal fastlægges for datterselskaberne. Herunder skal det fastlægges, hvilke kriterier der skal lægges vægt på i de enkelte datterselskaber.

En tredje udfordring er integreret rapportering. Altså der hvor du oplyser om ikke finansielle informationer i årsrapporten. Det er et emne, som er meget nyt. *Jeg ved ikke, om du har hørt om begrebet integreret rapportering? Det går ud på, at man siger, at de traditionelle årsregnskaber fortæller for lidt om det væsentligste.* Altså hvorfor tjener virksomheden penge. Hvad er det der gør, at den ikke tjener flere penge end den gør. Hvad er de kritiske ressourcer mv. Altså hvis du eksempelvis tager et årsregnskab for en revisionsvirksomhed. Jamen så siger den jo i virkelighed ikke ret meget. Fordi det mest værdifulde der er i et revisionsfirma, det er jo medarbejderne. Og vores medarbejder står ikke bogført i balancen. Så når der sælges viden, så er det største aktiv ikke medtaget i regnskabet. Vores brand er så et andet aktiv, og det må vi jo heller ikke aktivere. Og hvis det står aktiveret, så er det mere goodwill end det er navnet. Og jeg vil gætte på, at hvis du satte prisen på selve "BDO" brandet, så ville navnet udgøre cirka 90%. Og det har du jo heller ikke i regnskabet. Og så er der så kunderne til sidst, men her står der kun dem som er tilgodehavende eller skyldige. Så i virkeligheden fortæller årsregnskabet intet om revisionsfirmaet som sådan. Derfor skal man finde nogle informationer, som netop fortæller noget om medarbejderne, som fortæller om brandet, kunderne og om diverse processer. Det vil sige, hvordan du oplærer dine folk, hvordan du laver benchmark, hvordan du laver effektivitet, alt det der. Og det er det som integreret rapportering blandt andet har til formål. Jamen hvor man siger, at man vil ikke bliver overrasket af en virksomhedens kollaps, fordi de kritiske parametre fremgik ikke i regnskabet. Så ved integreret rapportering så oplyser man om ens businessmodellen, altså hvad er modellen i virksomheden. Eksempelvis hvis vi gør det meget simplificeret, og tager en bank. Hvis man kigger på bankens balance, så er der to store poster. Du har passiv siden, det er dem der kommer med penge, og så har du aktiv siden, det er dem der går med pengene. Og så siger banken, okay, jeg skal tjene rentemarginalen, det vil sige jeg køber penge fra indskyder, og jeg sælger penge til låner, og så skal man tjene avancen. Og så okay, hvis det er det som businessmodellen går ud på, hvad er så de kritiske parametre? Og det er jo eksempelvis loyalitet, og hvad skal

man sige, værdiansættelsen af kredit osv. Fordi der skal du så sige, jamen okay, hvad betyder den oplysning. Betyder det, at jeg har lige så mange drenge som piger i klassen eller i mit firma. Betyder det, at hvis man har indført social politik, betyder det så, at man har nogle etiske regler som gør, at man ikke servicere narkobander eller pengegriske osv. Og det der så er det sjove i det, det er, at der skal man ligesom selv udvikle væsentlighedskriterier. For det er dig selv, som skal sige, jamen betyder det noget for regnskabsbrugere, eller er de ligeglade. Er der nogle politikere, som har nogle ambitioner om, at vi skal være så åbne som overhovedet muligt omkring informationer, eller gør de det ikke. Og det er også et af de områder, som er nye. *For her er der intet benchmark. Altså der famler man virkelig i blinde.* Der er man på det niveau, at man fortsat forsøger at identificerer begrebsrammen. Altså hvad er den fælles reference, hvad er det vi skal støtte os til. Det er også derfor du eksempelvis ikke ser nogle revisorer på integreret rapportering, så man kan ikke engang blive enige om, hvordan revisionspåtegningen skal defineres. Hvor er revisors ansvar. Og det er også fordi, de oplysninger, når man snakker om integreret rapportering, det er meget mere fremtidsbaseret. Det vil sige at alle vurderinger af regnskabet, det er fremtidsorienteret. Og du ved, det er nemmere at snakke om hvordan sidste fredag var, end hvordan det bliver næste fredag. Så det minder lidt, altså det er du for ung til at være, men jeg kan fortælle dig, vi havde meget diskussion i revisionsbranchen da man gik over fra kostværdi til dagsværdi. Fordi dagsværdi i regnskaber er jo fremadorienteret. Det er den nytteværdi du får af dit aktiv i fremtiden, og altså ikke nu. Og der var revisorer også meget imod, når man skulle lave værdiansættelse af f.eks. dagsværdi, så sagde man jamen vi ved ikke hvordan fremtidens forhold bliver. Vi ved ikke hvordan den nytteværdi, som virksomheden får af sine aktiver, vil være fremover. Så vi vel helst ikke, og især mange revisorer fra Tyskland og Frankrig og Italien, som er meget kostbaseret, anskaffelsesprisen ikke, i modsætning til andre lande som USA og England hvor det er mere fair value, og hvor de kigger på handelsværdien. Men der har man netop også denne diskussion, jamen kan de som revisorer stå inden for, at f.eks. finansielle instrumenter, som er udelukkende baseret på fremtiden, jamen kan man i det hele taget forholde sig til det som revisor? Og det er noget af den diskussion du kan bruge, omkring integreret rapportering, hvor du kan sige, at udviklingen går hen imod, at du vil have så mange oplysninger om fremtid. Fordi de fremtidige regnskaber, altså man kan sige at regnskabet har to formål. Det ene det er, at afregne historien. Det er sådan historisk

performance. Der kan man så sige, jamen det kan vi konstatere. Men hvis regnskabsbrugerne skal bruge informationsværdi til at træffe beslutninger om fremtiden, jamen så må man jo tage alle de parametre der er fremtidsorienteret. Man bruger historien til ligesom at sige, jamen jeg ved at man kan lære noget af historien, så hvis de har gjort det så meget, så er der også en sandsynlighed for, at de også vil gøre det fremover. Men alle ved at det er usikkert. Så det vil sige, at regnskabsbrugeren fokuserer meget på de fremtidige ting. Og der har vi ikke de her begreber. Og der kan man netop komme ind i en diskussion, du kan bruge din perspektivering f.eks. hvad gør vi så fremover med de der benchmarks, når vi kommer til integreret rapportering, når vi kommer til CSR, hvor regnskabet indeholder mange poster, hvor det er subjektive vurderinger og skøn, og revisorer i dag siger, jamen vi rapporterer kun hvis vi kan se at de ting er direkte i modstrid med det vi har set. Så hvis virksomheden siger at de vil vokse 300% det næste år, jamen så skal revisor sige, jamen hvor for i pengene fra til det? Eller hvad er det der gør at i lige pludselig vil det? Men det er jo ekstremt forhold. Og det er det som jeg synes kunne være interessant i forhold til væsentlighed, fordi det er væsentligt uden tvivl for forbrugeren, men det er revisor som skal stå på mål for det, og som har ansvaret for det, han skal sige, at der skal også være noget operationelt, fordi der skal være noget der gør, at to revisorer når frem til nogenlunde det samme. Så før at nogle ting kan blive til en begrebsramme, så skal det være så indarbejdet, at det bliver sammenligneligt. Så to revisorer skal nogenlunde nå frem til samme konklusion.

Hvorledes genovervejer du væsentlighedsniveauet gennem revisionsprocessen (planlægning, udførelse og afslutning)?

Vi oplever en del, at vi ændre væsentligheden, men nogle gange er det måske fordi, at det har været forkert fra starten af. Det vil sige, at den indledende revision simpelthen har været for dårlig. Ellers er det fordi, at det har været for mekanisk igen. Det ses ofte, at man har lavet de samme fejl som sidste år, fordi man tager udgangspunkt i det fra sidste år. Dette er især gældende ved de kunder, hvor vi har mindre kontakt henover året. På de store kunder, især PIE-virksomheder, der har vi to revisorer. Og der afstemmer vi det hele tiden. En af grundene hertil er, at den parallelle partner, som også er ansvarlig på opgaven, ikke har kontakt til virksomheden. Således kan han kun basere sig på den løbende kontakt med kollegaen. Og en anden ting som fungerer meget godt, det er det, som vi kalder virtuel audit. Det vil sige, at du reviderer uden at komme ud til

kunden. Det vil sige, at man får materialet elektronisk. Materialet gennemgås på kontoret. Alle væsentlige forhold drøftes med revisionsteamet og så forespørger man kunden om eventuelle spørgsmål. *Og der synes jeg, at den tendens medvirker til, at den på forhånd fastsatte væsentlighed, også bliver den sidste. Men det er fordi, at man fra starten får bedre materiale, og som er mere ajourført, til at fastlægge væsentlighed først.* En af de første handlinger i planlægningsfasen er at fastsætte væsentlighedskriterier. Og derfor skal det selvfølgelig ændre sig, såfremt der er forhold, der tillader det. Erfaringen er, at jo bedre kvalitet man får fra starten af, desto mere holder det sig til det først fastlagte. Medmindre det viser sig, at der har været noget. Eksempelvis at kunden i sidste øjeblik siger, at en af deres store kunder ikke betaler. Så får man en meget stor korrektion på en enkelt post, som gør at hele overskuddet simpelthen kolliderer. Vi har især oplevet det i forbindelse med virksomheder, som laver meget store anlægsarbejder. Det er især risiko, når virksomhederne vækster og revisionsstrategien ikke ændres. *Også fordi man har den tendens til at køre "same procedure as last year", hvor du bruger det samme igen. Men den procedure har måske været baseret på nogle andre forudsætninger.* Så det er selvfølgelig altid en svær og lidt mekanisk antagelse. Men normalt vil jeg sige, at det fungerer meget godt med, at vi er begyndt med virtuel audit, og dette giver os endvidere mulighed for at forbedre vores økonomi. Vi vil udnytte dette i revisionen, for så får man bedre kvalitet, bedre forberedelse, og så er der mindre overraskelser og så bliver grænserne også bedre. Som eksempelvis, hvis du tager den revision, jeg nævnte før, så kan andre poster godt være dækket af de væsentlighedskriterier du har, men det er bare den konkrete regnskabspost som kolliderer, og det må vi så forholde os til, men det er ikke så vanskeligt. *Jeg synes at det største problem er, at få den rette benchmark og at revisorerne nogle gange ikke kan identificere, hvem der er den egentlige regnskabsbruger.* Så det er der, hvor jeg synes, at det nogle gange er lidt svært.

Er der nogle af de foregående spørgsmål som du havde besvaret anderledes, såfremt du primært reviderede virksomheder i en anden regnskabsklasse?

Nej, det vil jeg ikke mene. Vi tager jo meget udgangspunkt i vores interne vejledninger, så det synes jeg umiddelbart ikke. Processen bør være den samme.

10.4 Bilag 4 – Mick Andersen

Interviewet er foretaget den 18. august 2017

Hvilke overvejelser gør du dig i forbindelse med identifikationen af et passende benchmark?

Det er klart, at vi kigger jo på virksomhedstypen. Hvad det er for en virksomhed, og hvilke faktorer og nøgletal vi skal tage med. Hvor det er passende til den enkelte.

Hvad med eksempelvis ejerforhold eller virksomhedens struktur, spiller det nogen rolle?

I forhold til vores kunder tror jeg, at det spiller en stor rolle, hele kendskabet til virksomheden. Altså hvordan de håndterer tingene. For vi har ikke som sådan de helt store komplekse konstruktioner. Så det er meget mere at kende til, hvordan og hvad for nogle transaktioner de har. Nok mere end det er at holde sig inden for et fast nøgletalsgrænse.

Er der nogle benchmark i bruger mere end andre? F.eks. aktivmasse, bruger i overhovedet det?

Der er selvfølgelig standarden, der kører ind, og som bare hedder aktivsum som helhed. Så ja den tager vi altid med, men det er ikke sådan, at vi bevidst går ind og vælger nogle ekstraordinære til.

Hvad bruger i oftest?

Jamen det er nok oftest omsætning og resultat før skat. Her benytter vi også typisk et vægtet gennemsnit af disse to poster.

Bruger i sådan noget som korrigeret resultat før skat?

Så skal det være til sidst, hvis vi har korrigeret. Men det er ikke tit nej.

Hvilke overvejelser gør du dig i forbindelse med fastsættelse af en passende procentsats til det valgte benchmark?

Jamen vi har jo også noget kvalitetssikring. Så det ligger også inde som standard beregning til at starte med, hvor der er nogle øvre og nedre grænser, som vi selvfølgelig kan læne os op af. Jeg har taget en oversigt med til dig, som du må få:

Benchmark	Procentsats
Omsætning	1 % – 2 %
Resultat før skat	5 % – 10 %
Aktiver	2 % – 4 %
Egenkapital	2,5 % – 5 %
Interval for væsentlighedsniveauet ved udførelsen	50 % - 75 %

Tabel udarbejdet på baggrund af modtaget oversigt af Mick Andersen.

Okay perfekt. Tusind tak. Og hvor tit afviger i fra disse grænser?

Det er ikke tit. Ikke i beregningen. Der tror jeg den ligger meget omkring, hvad systemet stikker ud til os. Så er det mere, som vi snakkede om, man retter nok, næste uanset hvad det er beløbsmæssigt, hvis man finder noget. Og så er det jo næste ligegyldigt, om det er væsentligt eller ej. Altså jeg tror, det er sjældent, at vi går ind og laver ændringer til væsentlighedsberegningen som sådan.

Har i et udgangspunkt. Altså tager i udgangspunkt i den øvre grænse f.eks.?

Der er mange, hvor den ligger i medianen, og siger, at det her er grænsen. Og finder vi det passende, jamen så ligger vi os på det, og så gør vi ikke mere ved det.

Hvilke overvejelser gør du dig i forbindelse med fastsættelse af væsentlighed ved udførelse?

Jamen igen om det er relevant. Jeg tror ligeså meget, at det går tilbage på vores egen sikring. Fordi når vi laver regnskabsudarbejdelse på de mindre kunder, jamen så retter vi alle fejl vi finder, hele vejen igennem. Så egentligt i selve regnskabsudarbejdelse er væsentligheden ikke lige så stor en del. Fordi vi kommer meget mere ned i regnskabet, end bare som en analyse. Mange gange fordi, at det kan godt være, det ikke er væsentligt, men det er det for indehaveren alene, og derfor retter vi alt. Altså mange af vores kunder regner med, at når vi har lavet det, og når regnskabet ligger færdigt, så er det rigtigt. I hvert fald så rigtigt som det kan blive, ud fra det vi har aftalt. De regner med, at når de skriver under på det, jamen så er det i orden. Så det er meget med kundens forventning. *Så overvejslen den går mere på vores egen sikring. At hvis der også skal være en fejl, vi ikke har fundet, jamen så skal den ligge inden for væsentligheden.*

Hvilke overvejelser gør du dig i forbindelse med fastsættelse af grænsen for ubetydelige fejl?

Vi retter alt, hvad vi kan. Så kan der være noget, som virker så uoverskueligt, så man er nødt til at tage nogle regnskabsmæssig skøn, og sige hvad er væsentligt. Hvor vi ikke kan rette det ned til bilag, men vi ved i hvert fald, hvad resultatet er, så tingene stemmer.

Men *som udgangspunkt, så retter vi alt. Det er måske en mere praktisk fremgangsmåde.*

Hvilke udfordringer er der forbundet med fastsættelse af væsentlighedsniveauet?

Hvis du har en virksomhed, der har en helt vild høj omsætning, men den er fordelt på få fakturaer. Altså selvom der er en kæmpe omsætning med fem fakturaer, så er der ikke nogen risiko på det. Men den vil alligevel booste væsentlighedsniveauet op. Men selvfølgelig skal man have kendskab til virksomheden for at kunne fastsætte væsentlighed. Så det er ikke kun talmateriale.

Hvordan er det med jer, indgår i nogle gange i koncernrevision? Altså har i nogle kunder hvor i skal rapporterer til modervirksomheden, og kan dette evt. give anledning til udfordringer?

Ja vi har ikke mange af dem, men vi har nogle få. Men jeg synes ikke, at det giver anledning til nogle særlige udfordringer. Fordi de er stadig i en forventning om, at vi retter alt. Altså vi bruger ikke væsentlighed som sådan en hårfin grænse, hvor vi siger, jamen vi stopper der. Hvis ikke det når de 50.000 kr., eller hvad vi nu har beregnet som væsentlighed, så er det ikke det, vi sætter som grænse, hvor vi så ikke gider at kigge på alt det andet. Fordi det er sådan bare generelt den aftale, som enten ligger skriftligt eller underforstået med kunden om, at det bliver gjort.

Hvorledes genovervejer du væsentlighedsniveauet gennem revisionsprocessen (planlægning, udførelse og afslutning)?

I nogle tilfælde vil det være sådan, at det bliver genovervejet, om der har været nogle store ændringer i forbindelse med vores regnskabsudarbejdelse. Hvis ja så genovervejer vi det. Men der er også mange, hvor det ligger snor lige, fordi vi har været gennem regnskabet og periodebalancer igennem hele året. Det vil sige, at der sker ikke noget stort og væsentligt, udover at der måske er nogle afskrivninger, hvis ikke de gør det i løbet af året. Eller noget skat. Så det er ikke store poster. Det er, hvis man sidder i revisionen og finder ud af, at de laver alting bragende forkert, jamen så udvider man. Så

er man simpelthen nødt til at finde ud af, om det nærmest er forkert fra A til Z, eller om det var et enestående tilfælde. Så det er nok der, man går ind og genovervejer, og siger jamen, så skal vi måske gå endnu mere tæt på, før vi giver slip på regnskabet.

Giver nye kunder anledning til, at i har mere fokus på at genoverveje væsentlighedsniveauet?

Det er ikke som sådan noget, tror jeg, i selve min regnskabsudarbejdelse, der ville gøre, at jeg ville justerer på mit væsentlighedsniveau. Men det er klart, at jeg vil gå mere i bunden og grave dybere for at få et stærkt kendskab til virksomheden. Men som sådan vil jeg ikke ændre på mit væsentlighedsniveau.

Er der nogle af de foregående spørgsmål som du havde besvaret anderledes, såfremt du primært reviderede virksomheder i en anden regnskabsklasse?

Der skal jeg være dig svar skyldig. Fordi vi kommer ikke i nærhed af klasse D, fordi vi selv ville sige nej til dem. Vi har ikke nogle klasse C. Ikke at vi ikke ville kunne gøre det, men umiddelbart ville vi sige nej. Fordi der skal man også nogle gange holde sig inden for sit område, det hvad man er godt til. Så der er nogle kunder der er vokset, hvor vi må sige, jamen det er bedre, at i hopper videre nu, og finder en anden. For i kan få bedre faglig sparring. Så derfor siger vi nej.

Men hvis du nu alligevel skulle komme med et bud, tror du så, at der er mere fokus på væsentlighed igennem processen ved revision af større virksomheder?

Det bør være noget man genovervejer og vurderer. Men om det bliver gjort i praksis, det ved jeg ikke. Det tør jeg ikke sige. Fordi problemet kan også være, når du kommer ind, hvor der er flere step i revisionsprocessen, og hvor der også er flere, der sidder og arbejder. Jamen i princippet er det den øverste, der sidder og skriver under, der har ansvaret for både udarbejdelse og genvurderingen af det hele. Men der sidder nogle assistenter, der sidder og laver regnskabsprocessen igennem, og det kommer aldrig nogen sinde op. Når det gøres klar til at sætte underskrift på regnskabet, så er det der, han skal genoverveje det. Men der er det jo nærmest for sent, for der er arbejdet lavet. Jeg kunne forestille mig, at det bliver sprunget over, især hvor der er en, to eller tre assistenter, der sidder og laver det praktiske arbejde. Og så er der er, der sidder til sidst, og skal gennemgå, om det nu også er rigtigt. Så tror jeg ikke, at man går ind i sidste step, når alting er klar til at blive afleveret og faktureret, og ændre på processen og sige, at vi nok bliver nødt til at tage og filtrerer ned til 10.000 kr. størrelse i stedet for, og så kører

den igennem en gang til. Det tror jeg ikke. Det er jo bare forfra, og jeg tror det er svært at sælge arbejdet bagefter. Men ej, det ved jeg altså ikke. Men det er lidt det, jeg mener med, at det bliver en sikringsakt for vores egen påtegning i sidste ende. Det her med at sige, om der er nogen risiko for, at vi kan finde noget, der er over væsentlighed. Nej det er der ikke, jamen så kan vi også påtegne med en større sikkerhed. Eller i hvert fald være mere sikre, når det er vi afgiver påtegningen. For os er det mest sikringen i det. Altså så læner vi os ikke op af en lussing i forhold til kvalitetssikring. I og med at vi har gjort det, vi har taget stilling til det løbende. Men i praksis går vi nok oftest langt under væsentlighedsgrænsen. Også fordi vores største kunder, jamen der fungerer vi mere som en økonomi direktør i de enkelte virksomheder, end som en egentlig revisor. Det vil sige, der er nogle hvor jeg går ud og er bogholder, jeg sidder stadig og laver perioderegnskaber til dem, og snakker med den øverste ledelse, når jeg aflægger rapport til dem. Og i sidste ende kan jeg også være revisor. Selvfølgelig er det ikke sådan, at kontrollerne ikke er der. Selvfølgelig er der en anden, der godkender betalingerne og alt det. Men det gør også bare, at vi virkelig har *hands on* i de enkelte bilag. Så derfor er væsentlighedsniveauet egentligt lidt underordnet, for vi har virkelig fingeren på alt. Så skal det være i forhold til svig, at der er nogle, der gør noget, vi ikke finder. Så det er en helt anden form for arbejde. Det afhænger nok meget af kunde størrelsen.

10.5 Bilag 5 – Revisor B

Interviewet er foretaget den 20. august 2017

Hvilke overvejelser gør du dig i forbindelse med identifikationen af et passende benchmark?

Først skal det fastlægges, hvilken type virksomhed der er tale om. Langt de fleste virksomheder vil være resultatbaserede, fordi de er sat i verden for at give overskud eller afkast til deres ejere. I så fald vælges en procentsats i intervallet 3 % - 10 % af resultat før skat som væsentlighedsbeløb. En virksomhed med offentlig bevågenhed (PIE's) og/eller mange kapitalejere, hvor regnskabet bliver anvendt aktivt i forbindelse med investeringsbeslutninger, taler for at bruge en procentsats i den lave ende af intervallet.

Hvilke overvejelser gør du dig i forbindelse med fastsættelse af en passende procentsats til det valgte benchmark?

I Revisionsvirksomhed A anvender vi et skema som vejledning, i forbindelse med beregning af væsentlighed for regnskabet som helhed. Det afviger vi sjældent fra. Vores skema får du lige udleveret efter interviewet.

Umiddelbart kan jeg huske procentsatser i hovedet. For resultat og omsætningsbaserede virksomheder anvender vi typisk resultat før skat og omsætning, hvor procentsatserne er henholdsvis 3 – 10 % og 0,5 – 2 %. For aktiebaseret eller investeringsselskaber anvender vi typisk aktivsum og egenkapital, hvoraf procentsatserne er henholdsvis 1 – 2 % og 2 – 5 %. Sidst er der non-profit virksomheder, hvor vi sædvanligvis vil anvende omkostninger, da disse virksomheder har fokus herpå.

Hvilke overvejelser gør du dig i forbindelse med fastsættelse af væsentlighed ved udførelse?

Når væsentlighed på regnskabet som helhed er fastlagt, skal et væsentlighedsbeløb på regnskabspostniveau bestemmes. Som udgangspunkt ligger dette i et interval mellem 50 % - 75 %. Og så er der en del, der taler for henholdsvis den ene eller anden ende af intervallet. Flere forskellige forhold taler for lav væsentlighed, herunder høj fejlhistorik, ikke-rettede fejl fra sidste år, ledelsen retter kun modvilligt fejl, regnskabsmæssige skøn, kompliceret konstruktioner, revisionen baseres på stikprøveudvælgelse mv. Såfremt det modsatte er gældende, så taler det selvfølgelig for høj væsentlighed. Alle

regnskabsposter over væsentlighedsbeløbet på regnskabspostniveau er væsentlige og bliver således omfattet af individuelle revisionsinstrukser pr. område. *Øvrige regnskabsposter, under dette beløb, er uvæsentlige og vil i forbindelse med den afsluttende gennemgang og analyse af regnskabet blive behandlet og undersøgt, såfremt der måtte være indikationer på væsentlige fejl eller inkonsistens med andre informationer eller regnskabet som helhed.*

Hvilke overvejelser gør du dig i forbindelse med fastsættelse af grænsen for ubetydelige fejl?

Til brug for notering af fundne fejl beregnes en bagatelgrænse svarende til 5 % af væsentlighedsbeløbet på regnskabet som helhed.

Hvilke udfordringer er der forbundet med fastsættelse af væsentlighedsniveauet?

Revisor skal forholde sig kritisk til det beregnede beløb og vurdere dette baseret på sit kendskab til kunden og dens interesser. *I sidste ende er det revisors professionelle dømmekraft og en faglig vurdering, som ligger til grund for fastlæggelsen af væsentlighedsbeløbet*, og diverse skemaer har alene til formål at spore revisor ind på det rette niveau. Det er således argumenterne, der tæller, hvis revisor vurderer, det er nødvendigt at gå uden for det angivne interval, eksempelvis hvis resultatet eller egenkapital ligger tæt på 0.

Hvorledes genovervejer du væsentlighedsniveauet gennem revisionsprocessen (planlægning, udførelse og afslutning)?

Vi planlægger væsentlig i planlægningen. Hvis der er under vores revision klarlægges store differencer i forhold til det forventede, så revurderes væsentligheden i planlægningen.

I afslutningen genovervejes væsentlighed og den planlagte væsentlighed sammenholdes med den "realiserede beregnede væsentlighed".

Er der nogle af de foregående spørgsmål som du havde besvaret anderledes, såfremt du primært reviderede virksomheder i en anden regnskabsklasse?

Nej, for der tages altid stilling til hvilken type virksomhed det er.